

suetudinem testatur Roncaglia: qui addit¹ eandem facultatem dispensandi habere praelatos qui jurisdictionem quasi episcopalem habent.

Hic autem notandum quod episcopus, dispensando in denuntiationibus, semper tenetur diligenter aliunde inquirere de impedimentis: nisi communiter constaret non adesse.

1007. - Dubitatur 1°. *An vicarius generalis episcopi possit in denuntiationibus dispensare?*

Negat Pontius², Diana^{a)}; et Gomez, Menochius et Henriquez, apud Escobar³: ex concilio Toletano et concilio Mediolanensi, ac declaratione S. Congregationis anno 1591 (apud Henriquez). — Sed affirmant communiter et probabiliter Sanchez⁴, Palaus⁵, Bonacina⁶, Wigandt⁷, Elbel⁸, Barbosa⁹, Roncaglia¹⁰ (qui asserit cum Gutierrez et Sperelli, ex antiqua consuetudine vicarios semper in hoc dispensasse); et Escobar¹¹ cum Navarro^{b)}, Coninck, Filiuccio, Rodriguez et Hurtado. Quia vicarius facit unum tribunal cum episcopo. — Bossius^{c)} autem et Escobar dubitant de authenticitate oppositae declarationis S. Congregationis.

¹ Tr. 21, qu. 3, cap. 3, qu. 3, resp. 1. — ² Lib. 5, cap. 31, n. 5. — Anton. Gomez, in bull. Cruciat., cap. 4, n. 19 et 21. — Menoch., Consil. 69, n. 55. — Henric., lib. 11, cap. 5, n. 5. — ³ Lib. 25, n. 570. — Concil. Tolet. provinc., act. 3, habita 12 Mart. 1583, decr. 47, (al. 48); ap. Aguirre, edit. 1, 1693. — Concil. Mediol. provinc. V, § Quae ad Matrim. pertinent, v. Matrimonii denuntiationes. — Henric., loc. cit., n. 5, lit. t. — ⁴ Lib. 3, disp. 7, num. 10. — ⁵ Tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 4, num. 2. — ⁶ De Matr., qu. 2, punct. 6, n. 7. — ⁷ Tr. 16, num. 96. — ⁸ De Matr., num. 81. — ⁹ Alleg. 32, n. 28 et 29. — ¹⁰ Tr. 21, qu. 3, cap. 3, quaestiuic. 3, resp. 1. — Gutierrez, de Matr., cap. 56, n. 11. — Sperelli, Decis. fori eccles., decis. 97, n. 6. — ¹¹ Loc. cit., n. 572. — Coninck, disp. 27, n. 55. — Fill., tr. 10, part. 1, cap. 5, n. 176. — Rodrig., Sum., part. 1, cap. 215, n. 4. — Gasp. Hurtad., disp. 5, diff. 19, n. 63. — Escob., loc. cit. — Machad., lib. 4, part. 2,

Dubitatur 2°. *An parochus possit aliquando dispensare in denuntiationibus?*

Affirmant Vega^{d)}, Machado, Vivaldus, Ledesma et Veracruz, apud Escobar¹², et alii apud Salmant.¹³: qui satis probabile putant^{e)}, casu quo (ut ajunt) urgeat necessitas et non possit adiri episcopus, qui alias teneretur tunc dispensare ob aliquam ex causis descriptis n. 1005. — Verius tamen et communiter negant posse parochum dispensare Sanchez¹⁴, Palaus¹⁵, Pontius¹⁶; et Escobar¹⁷ cum Navarro, Laymann, Coninck^{f)}, Villalobos, etc. Ratio, quia revera parochus nullam habet jurisdictionem in foro externo.

Valde probabiliter tamen dicunt Sanchez^{g)}, Laymann¹⁸, Croix¹⁹, Elbel²⁰; et Roncaglia²¹ cum Gobat, quod, esto parochus non possit dispensare; tamen in casibus quibus episcopus dispensare tenetur, et adiri non possit, periculumque sit in mora, poterit declarare praeceptum proclamationum non obligare: modo certus sit nullum adesse impedimentum. — Imo, in hujusmodi casibus censent Busenbaum^{h)}, supra n. 1003, ad 7; Pontius²², Bossius²³ cum Hurtado; Salmant.²⁴ cum Palao, Trullench, Dicastilloⁱ⁾, Sanchez, Coninck, Gu-

tr. 2, docum. 18, n. 2. — Vivald., Candelabr. aur., part. 1, de Matr., n. 243 (edit. Brix. 1590). — Petr. Ledesm., qu. 45, art. 5, punct. 3, dub. 1, v. Dubitatio autem est. — Veracruz., Specul. Append., dub. 1, propos. 3 et 4. — ¹² Lib. 25, n. 603. — ¹³ Tr. 9, cap. 8, n. 84. — ¹⁴ Lib. 3, disp. 7, n. 17. — ¹⁵ Tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 4, n. 3. — ¹⁶ Lib. 5, cap. 31, n. 2. — ¹⁷ Lib. 25, n. 605. — Navarr. Consil. 1, de clandest. despons. — Laym., lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4, n. 11. — Villal., part. 1, tr. 13, diff. 24, n. 8. — ¹⁸ Loc. cit. — ¹⁹ Lib. 6, part. 3, n. 494; cfr. n. 491. — ²⁰ De Matr., n. 81. — ²¹ Loc. cit., qu. 3, resp. 2. — Gobat, tr. 10, n. 493 et 494. — ²² Lib. 5, cap. 32, n. 6. — ²³ Cap. 7, n. 107 et seqq. — Gasp. Hurtad., disp. 5, diff. 20, n. 72. — ²⁴ Tr. 9, cap. 8, n. 92. — Palaus, tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 3, n. 5. — Trull., lib. 7, cap. 6, dub. 10, num. 12. — Sanch., lib. 3, disp. 10, n. 27. — Coninck, disp. 27, num. 52.

1007. - a) Diana, part. 3, tr. 4, resol. 238, opiniones aliorum de hac re dumtaxat refert. b) Navarrus, Consil. 2, de clandest. despons., hanc sententiam tenet, in quantum scribit: « Omnis Ordinarius potest remittere denuntiationes matrimoniales ».

c) Bossius, De Matr. Contr., cap. 7, n. 52. « Ex qua communi praxi, inquit, seu usu infertur praefatam declarationem S. Cong., si vere emanavit, non fuisse receptam ».

d) Vega, Sum. silva, lib. 6, cas. 112; et lib. 3, cas. 211, concedit parochum posse diminuere denuntiationes; sed negat posse ab omnibus dispensare.

e) Salmant. probabilem esse ajunt hanc opinionem, seclusa necessitate; sed n. 83, ubi de urgente necessitate agunt, non solum probabile esse, sed « apud omnes inconcussum » quod parochus possit dispensare.

f) Coninck, disp. 27, n. 53, limitat hanc suam sententiam; nisi dispensatio episcopi difficillime obtineri possit.

g) Sanchez, lib. 3, disp. 10, n. 27, simpliciter dicit matrimonium eo casu posse contrahi sine denuntiationibus.

h) Busenbaum, loc. cit., loquitur de commutatione matrimonii.

i) Dicastillus, disp. 3, dub. 27, n. 281,

Parochus
verius non
potest.

Quandoque
potest de-
clarare
praeceptum
non obliga-
re.

Vicarius
probabiliter
potest dis-
pensare in
denuntia-
tionibus.

tierrez; ac Escobar¹ cum Soto, Lopez, Ledesma, etc., posse ipsos sponsores, si certi sint non esse impeditos, nuptias inire sine denuntiationibus. — Dicit autem Bossius² quod si in talibus casibus episcopus injuste neget dispensationem, tenentur sponsi³⁾ recurrere ad judicem superiorem; alias non possunt contrahere, nisi forte

periculum sit in mora, et ad superiorem non pateat aditus.

Notandum hic denique quod si quis praesumit adsistere matrimonio sine proclamationibus, ex capite *Cum inhibito*, § *Sane, de clandest. despons.*, incurrit suspensionem ab officio per triennium, sed ferendae sententiae.

DUBIUM II.

Quae sint Impedimenta dirimentia Matrimonium.

1008. *Impedimenta dirimentia sunt quindecim, videlicet:* 1. Error, 2. Conditio, 3. Votum, 4. Cognatio, 5. Crimen, 6. Cultus disparitas, 7. Vis, 8. Ordo, 9. Ligamen, 10. Honestas, 11. Aetas, 12. Affinis, 13. Si Clandestinus, 14. Et impos, 15. Raptave sit mulier, nec parti reddita tutae. — 1009. I. Error personae. — 1010. *De errore circa personam.* — 1011. *De errore circa qualitates personae.* — 1012. *An irritet matrimonium error circa qualitatem, si dederit causam contractui.* — 1013. *Dantur tres regulae ad dignoscendum quando error qualitatis redundat in substantiam.* — 1014. *Prima, si quis actualiter contrahit sub conditione qualitatis.* — 1015. *Secunda, si qualitas est propria cujusdam personae.* — 1016. *Tertia, si consensus fertur directe in qualitatem.* — 1017. II. Conditio, scilicet servilis. — *Plura notanda usque ad n. 1023.* — 1024. III. Votum solemne. — 1025. *Dub. 1. An hoc dirimat matrimonium jure divino vel ecclesiastico.* — 1026. *Dub. 2. An Papa possit dispensare in voto solemni.* — 1027. IV. Cognatio. *Et 1° de cognatione legali.* — 1028. *2° De cognatione spirituali (de qua, vide dicta de Bapt., ex n. 146).* — 1029. *3° De cognatione carnali, et de regulis pro distinguendis gradibus.* — 1030. *Arbor consanguinitatis.* — 1031. V. Crimen. *Primum, homicidium. Secundum, adulterium.* — 1032. *Tertium, raptus.* — 1033. *Assignatur regula: 1° Utroque patrans, scil. si adsit solum homicidium.* — 1034. *An requiratur quod intentio matrimonii alteri sit manifestata.* — 1035. *2° Uno patrans, scil. si adsit homicidium cum adulterio.* — 1036. *Requisita ad hoc impedimentum incurrendum.* — 1037. *3° Neutro patrans, scil. si adsit adulterium sine homicidio. Requisita ad hoc impedimentum.* — 1038. *Dub. 1. An taciturnitas adulterae sufficit pro consensu.* — 1039. *Dub. 2. An promissio ficta inducat impedimentum.* — 1040. *Dub. 3. An promissio conditionata inducat impedimentum.* — 1041. *Dub. 4. An ad incurrendum impedimentum requiratur ut promissio fuerit mutua.* — 1042. *Oritur etiam impedimentum ex adulterio cum matrimonio attentato vivente conjuge.* — 1043. *Peccat qui vivente conjuge promittit alteri matrimonium.* — 1044. VI. Disparitas cultus. — *Quid de matrimonio cum haereticis.* — 1045. VII. Vis, sive metus gravis et injuste incussus ad extorquendum matrimonium. — 1046. *In quo vis differat a metu. Et quid sit metus ab intrinseco, et metus ab extrinseco.* — 1047. *Quae requirantur ad metum gravem.* — 1048. *Quae mala constituent metum gravem.* — 1049. *Quae requirantur ut metus irritet matrimonium.* — 1050. *Dub. 1. Quid, si iudex injuste aliquem damnet, et promittat liberationem si ducat filiam.* — 1051. *Dub. 2. Quid, si reus juste damnetur.* — 1052. *Dub. 3. Quid, si quis esset innocens, sed juste damnetur securus.*

Gutierrez, de Matr., cap. 57, n. 6. — ¹ Lib. 25, n. 606 et 608. — Sotus, in 4, dist. 28, qu. un., art. 2, post concl. 3, v. *Ex his primum.* — Ludov. Lopez, Instr. nov., part. 2, de

Matr., cap. 39, v. *Ex praedictis corollarie.* — Petr. Ledesm., qu. 45, artic. 5, punct. 1, dub. 2, concl. 3. — ² De Matr. Contr., cap. 7, n. 115.

dicit esse probabile propter auctoritatem; « si tamen ratione agamus (addit), eam doctrinam non puto generaliter veram, sed tantum quando denuntiatio aut mora efficiendi denuntiationes nocet notabiliter bono communi vel ipsis contrahentibus, aut quando impedit opus alicujus misericordiae notabilis, ut diximus de matrimonio existentis in articulo mortis ». Si vero haec non occurrant, dicit relinquen-

dum esse iudicio prudentis. Et n. 282, addit praeceptum hoc de proclamationibus, cum sit ecclesiasticum, non obligare, « quando ex illius observatione notabile damnum sequitur. Quapropter in talibus occasionibus nulli requiritur dispensatio, etiam si Ordinarius posset commode adiri, sitque paratus dispensationem concedere ».

1) Pro foro judiciali.

dum allegata. — 1053. Dub. 4. Quid, si medicus neget mederi, nisi ducas filiam. — 1054. Dub. 5. An metus irriter matrimonium de jure naturae aut ecclesiastico. — 1055. Dub. 6. An irriter metus levis. — 1056. Dub. 7. An metus reverentialis. — 1057. Dub. 8. An possit resilire qui metum incussit. — 1058. VIII. Ordo. — 1059. An ordo sacer dirimat matrimonium de jure divino. — 1060. IX. Ligamen. — 1061. X. Honestas. Non oritur hoc impedimentum ex sponsalibus incertis, neque ex conditionatis. — 1062. Qu. 1. An ex matrimonio nullo. — 1063. Qu. 2. An ex sponsalibus juste dissolutis. — 1064. Qu. 3. An ex matrimonio clandestino. — 1065. XI. Aetas. — 1066. Vide plura de matrimonio impuberum. — 1067. An sit nullum matrimonium contractum, si puer aetate completa nequeat coire. Quid de matrimonio senum. — 1068. XII. Affinis. — 1069. De impedimento affinitatis ante matrimonium contractum. — 1070. De impedimento non petendi. — 1071. Qu. 1. An uxor cognita per metum a consanguineo viri privetur jure petendi. — 1072. Qu. 2. An ignorantia excuset ab hoc impedimento contrahendo. Et primo, si ignorantia sit juris. — 1073. Secundo, si ignorantia sit facti. — 1074. Tertio, si ignorantia sit poenae. — 1075. Qu. 3. An ad contrahendam affinitatem requiratur ut copula ex utraque parte sit consummata. — 1076. Qu. 4. Quis possit dispensare in hoc. — 1077. Poena contrahentium cum impedimento affinitatis. — 1078. XIII. Clandestinitas. — 1079. Quid, si alicubi non possit haberi parochus. — 1080. An peregrini valide contrahant sine parocho. — 1081. Quis intelligatur nomine parochi. — 1082. An parochus excommunicatus aut irregularis, etc. — 1083. Dub. 1. An excommunicatus assistens peccet graviter. — 1084. Dub. 2. An talis parochus possit alteri dare licentiam. — 1085. Quales testes sufficiant. — 1086. Quid, si sint duo parochi. Vel, si sponsi habeant duo domicilia. — 1087. An sufficiat parochus alterutrius sponsi. — 1088. Sufficit licentia praesumpta de praesenti, et oretenus. — 1089. De vagabundis. — 1090. De militibus. — 1091. De peregrinis, carcere detentis, aegris, puellis in conservatoriis degentibus, etc. — 1092. An valide nubant sponsi coram parocho nolente. — 1093. An licite. — 1094. Quomodo peccet parochus non interrogans de consensu, vel non dicens: Ego vos conjungo, etc. — 1095. XIV. Impotentia. Vide plura apud Busenbaum. Qualis impotentia dirimat matrimonium. — 1096. 1°. De impotentia ex maleficio. 2°. Ex frigidityte. 3°. Ex improportione corporum. — 1097. Dub. 1. An valeat matrimonium, si femina possit incidi cum periculo gravis morbi, sed non mortis. — 1098. Dub. 2. An, soluto matrimonio per arctitudinem feminae, si postea per copulam cum secundo viro fiat apta primo, teneatur ad primum redire. — 1099. Dub. 3. An femina arcta teneatur pati incisionem. — 1100. Dub. 4. An teneatur pati incisionem claustris virginibus, si etc. — 1101. Quid agendum, si impotentia est certa. — 1102. Quid, si dubia, et dubium antecedit matrimonium. — 1103. Quid, si dubium superveniat. — 1104. Quid in dubio an matrimonium sit consummatum, vel an impotentia praecesserit. — 1105. Quid censendum de matrimoniis in partibus haereticorum. — 1106. XV. Raptus. — 1107. Ad incurrendum impedimentum raptus, requiritur ut mulier rapiatur 1° de loco ad locum; 2° causa matrimonii; 3° invita. — 1108. Quid, si vir rapiat eam cum qua sponsalia contraxerat.

1008. - « Resp. Praeter defectum *con-* *sensus* (de quo supra, Cap. 2, dub. 1°), « sunt quae sequentibus versibus com- *prehenduntur:*
 « 1. *Error*, 2. *Conditio*, 3. *Votum*, 4. *Co-* *gnatio*, 5. *Crimen*,
 « 6. *Cultus disparitas*, 7. *Vis*, 8. *Ordo*,
 « 9. *Ligamen*, 10. *Honestas*.
 « 11. *Aetas*, 12. *Affines*, 13. *Si clande-* *stinus*, 14. *et Impos*,
 « 15. *Raptave sit mulier, nec parti red-* *dita tutae:*
 « *Haec socianda vetant connubia, facta*
 « *retractant* ^{a)}.

1008. - ^{a)}In prima operis editione, col. 884, nota a, S. Alphonsus hic notam adjecerat, scilicet: « Impedimenta de jure naturae sunt

1009. - « Dicitur 1°. *ERROR*, scilicet per- *sonae: qui dirimit jure naturae; v. gr.*
 « *si Cajo volenti ducere Annam offerat*
 « *se Maria, cum qua, putans esse Annam,*
 « *contrahat. — Quia error aufert liberta-*
 « *tem, et consensum requisitum jure na-*
 « *turae ad contractum.*
 « *Dixi: personae. Quia error qualitatis*
 « *seu conditionis personae (excipio servi-*
 « *tutem) non irritat matrimonium, ut v. gr.*
 « *si putetur esse nobilis, virgo, dives, etc.*
 « *quam quis vult ducere, nec sit talis:*
 « *quia hic error non tollit consensum in*
 « *personam et materiam contractus. —*

quatuor: error personae, consanguinitas in primo gradu lineae rectae, impotentia naturalis perpetua, et ligamen ».

Error per- *sonae diri-* *mit jure na-* *turae.*

Quid de *errore qua-* *litatis.*

Error per- *sonae diri-* *mit jure na-* *turae.*

Licet sit *concomi-* *tans.*

Error qua- *litatis con-* *comitans*
 nondirimit.

« Aliud tamen esset, si absolute nollet
 « consentire in personam, nisi tali condi-
 « tione affectam; aut si ipsa conditio, juxta
 « intentionem contrahentis, transiret in
 « conditionem personae: ut si quis vellet
 « ducere primogenitam regis, nec aliam,
 « et tamen alia substitueretur, non subsi-
 « steret contractus. — Bonacina ¹ ex San-
 « chez ², Coninck ³, Filiuccio, etc. ».

1010. - Certum est 1°. apud omnes quod *error circa personam de jure naturae diri-* *mit matrimonium;* quia contrahentium
 personae sunt substantiale matrimonii
 objectum: ergo si variatur persona, errat-
 tur circa substantiam contractus, dum qui
 intendit contrahere cum una non consentit
 contrahere cum alia. Ita D. Thomas ⁴, San-
 chez ⁵, Pontius ⁶; et Salmant. ⁷ cum Soto,
 Bonacina, Palao; et alii passim. — Et hoc,
 etiam error sit *vincibilis* et crassissimus;
 ut Sanchez ⁸, Roncaglia ⁹; et Salmant. ¹⁰
 cum Coninck, Aversa ^{a)}, Trullench, etc.
 - Item, etiamsi error sit *concomitans*,
 seu non dans causam contractui, nimirum
 si, cognito errore, adhuc fuisset initu-
 mum matrimonium. Sanchez ¹¹, Roncaglia ¹²,
 Bonacina ¹³; et Salmant. ¹⁴ cum Coninck,
 Aversa, etc.

1011. - Certum est 2°. quod *error circa*
 qualitatem personae concomitans, seu non
 dans causam contractui, non *irritat matri-*
 monium. Unde, si quis contraheret cum
 corrupta aut paupere aut ignobili, quam
 putabat virginem aut divitem aut nobilem,
 non principaliter motus ex his qualitati-

¹ De Matr., qu. 3, punct. 2, n. 2, 5 et seqq. - ² Lib. 7,
 disp. 18. - ³ Disp. 31, dub. 1, n. 9 et seqq. - ⁴ *Fill.*, tr. 10,
 part. 2, cap. 2, n. 31 et seqq. - ⁵ *Suppl.*, qu. 51, art. 1
 et 2. - ⁶ Lib. 7, disp. 18, num. 12. - ⁷ Lib. 4, cap. 20,
 num. 3 et 7. - ⁸ Tr. 9, cap. 10, num. 4. - ⁹ *Sotus*, in 4,
 dist. 30, qu. 1, art. 1, concl. 1. - *Bonac.*, qu. 3, punct. 2,
 n. 2. - *Palao*, tr. 28, disp. 4, punct. 4, n. 1. - ¹⁰ Lib. 7,
 disp. 18, n. 7. - ¹¹ Tr. 21, qu. 4, cap. 1, qu. 2. - ¹² Tr. 9,
 cap. 10, n. 5. - *Coninck*, disp. 31, dub. 1, n. 9. - *Trull.*,
 lib. 7, cap. 9, dub. 3, num. 5. - ¹³ Lib. 7, disp. 18, num. 6.
 - ¹⁴ *Loc. cit.*, qu. 2. - ¹⁵ Qu. 3, punct. 2, n. 4. - ¹⁶ *Loc. cit.*,
 n. 6. - *Coninck*, *loc. cit.*, n. 9. - *Aversa*, qu. 12, sect. 1,
 v. *Non solum*. - ¹⁷ Lib. 7, disp. 18, n. 8. - ¹⁸ Lib. 4,
 cap. 21, n. 3, 5 et 6. - ¹⁹ *Loc. cit.*, n. 5. - ²⁰ Tr. 9, cap. 10,
 n. 9. - *Coninck*, disp. 31, n. 11. - *Trull.*, lib. 7, cap. 9,
 dub. 3, n. 7. - *Palao*, tr. 28, disp. 4, punct. 4, n. 3. -
 Aversa, qu. 12, sect. 1, v. *Communis tamen*. - *Dicast.*,
 disp. 7, dub. 5, n. 60. - ²¹ Lib. 4, cap. 21, n. 7 et 13. -
 Aragon, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 77, art. 3, dub. 1, ad 2 arg. -

1010. - ^{a)} Aversa, qu. 12, sect. 1, v. *Certum*
 tamen, dicit dumtaxat: « De jure naturae non

S. ALPHONSUS, *Opera moralia*. — Tom. IV.

bus, sed aliunde, valet procul dubio ma-
 trimonium; quia tunc jam adest volunta-
 rium ad illud requisitum. — Sanchez ¹⁵,
 Pontius ¹⁶, Bonacina ¹⁷; et Salmant. ¹⁸ cum
 Coninck, Trullench, Palao, Aversa, Dica-
 stillo; et alii communiter.

1012. - Sed magna Quaestio fit: *An*
 irritet matrimonium error circa qualita-
 tem dans causam contractui, nempe si,
 cognito errore, matrimonium non fuisset
 contractum?

Prima sententia affirmat; et hanc tenet
 Pontius ¹⁹, citans Aragon et Ledesma (citat
 etiam Sanchez, sed non bene, ut mox vide-
 bimus). — Ratio, quia, dum sponsus con-
 trahit, credens sponsam habere aliquam
 qualitatem nobilitatis aut pulcritudinis,
 etc., tunc praestat consensum virtualiter
 conditionatum, nempe si sponsa habeat
 illam qualitatem: qualitate igitur defi-
 ciente, deficit consensus.

Secunda vero sententia, communis et
 verior, negat. Et hanc tuentur Sanchez ²⁰,
 qui eam verissimam vocat cum Abbate,
 Molina, Lopez, etc.; Laymann ²¹, Concina ²²,
 Navarrus ²³, Roncaglia ²⁴, Habert ²⁵, Holz-
 mann ²⁶; Palao ²⁷ cum Valentia; Escobar ²⁸
 cum Tolet, Gutierrez et Filiuccio; et
 Salmant. ²⁹ cum Gonet, Lessio, Bonacina,
 Trullench, Candido, Aversa, Dicastillo,
 etc., ex D. Thoma ³⁰. Ratio: tum quia tunc
 jam adest simpliciter voluntarium circa
 substantiam matrimonii, nempe circa per-
 sonam, quamvis deficiat voluntarium se-
 cundum quid circa accidentia, quae sunt

Dans cau- *sam contra-* *ctui, juxta*
 alios, diri- *mit.*

Verius non
 dirimit.

Petr. Ledesma., qu. 51, art. 2, dub. 3, post 2 concl. —
 ²⁰ Lib. 7, disp. 18, num. 18. - *Abb.*, in cap. *Cum dilectus*,
 de his quae vi metusve, n. 13; et in cap. *Cum dilecti*, de
 empt. et vendit., n. 7. - *Molina*, tr. 2, disp. 352, n. 5; et
 disp. 259, n. 8. - *Ludov. Lopez*, *Instruct. nov.*, part. 2, de
 Matr., cap. 47, v. *Secundo quaeritur*. — ²¹ Lib. 5, tr. 10,
 part. 4, cap. 2, n. 2. — ²² De Matr., diss. 3, cap. 2, n. 4. —
 ²³ *Man.*, cap. 22, n. 32, i. f. — ²⁴ Tr. 21, qu. 4, cap. 1, qu. 3.
 — ²⁵ De Matrim., cap. 9, § 2, de *Errore*. — ²⁶ De Matr.,
 n. 511 et 515. — ²⁷ Tr. 28, disp. 4, punct. 4, n. 3. - *Valent.*,
 in 2^{ae} 2^{ae}, disp. 5, qu. 20, punct. 4, v. *Secundo*. — ²⁸ Lib. 27,
 de Impedim., n. 9. - *Tolet.*, lib. 7, cap. 7, n. 2. - *Gutierrez*,
 de Matr., cap. 89, n. 3. - *Fill.*, tr. 10, part. 2, cap. 2, n. 33.
 — ²⁹ Tr. 9, cap. 10, n. 14. - *Gonet*, *Clyp.*, de Matr., disp. 9,
 n. 6. - *Less.*, lib. 2, cap. 17, dub. 5, n. 29. - *Bonac.*, de
 Matr., qu. 3, punct. 2, n. 5. - *Trull.*, lib. 7, cap. 9, dub. 3,
 n. 7. - *Candid.*, disquisit. 28, art. 2, dub. 3. - *Aversa*, qu. 12,
 sect. 1, v. *Communis*. - *Dicast.*, disp. 7, dub. 5, n. 63. -
 ³⁰ *Suppl.*, qu. 51, art. 2, corp. et ad 1 et 4.

valet matrimonium, quamvis alioqui error
 esset vincibilis et superabilis ».

personae qualitates; tum quia alias innumera conjugia evaderent dubia et litibus exposita.

Nec valet dicere cum Pontio quod, cum consensus sit actus indivisibilis et feratur in objectum tali qualitate vestitum, deficiente qualitate, deficit consensus; alias dici deberet quod contrahens duos actus eliceret, unum consentiendo in objecti sive personae substantiam, alterum in qualitatem: quod ait Pontius non posse dici, cum actus voluntatis sit unus indivisibilis. Sed recte respondet Salmant.¹, quod, licet actus voluntatis formaliter sit in se indivisibilis, virtualiter tamen respectu ad objectum sive personam bene potest esse divisibilis: unico enim illo actu voluntas fertur aequivalenter circa substantiam et circa qualitatem, ac si duos actus eliceret; et ideo, deficiente consensu minus principali circa qualitatem, remanet consensus principaliter movens circa substantiam.

1013. - Communiter tamen et recte docent doctores quod error circa qualitatem personae bene irritaret matrimonium, si qualitas redundaret in substantiam. — Sed magna difficultas est ad dignoscendum *quandonam error qualitatis redundet in substantiam sive in personam*. Tres attende regulas:

1014. - *Prima*. Tunc qualitas redundat in substantiam, cum quis actualiter intendit contrahere sub conditione talis qualitatis: tunc enim verificatur quod, deficiente conditione, omnino deficit consensus. Hoc certum est cum Sanchez², Palao³, Pontio⁴ et Salmant.⁵, et aliis passim. — Et idem est cum iisdem auctoribus (vide Salmant.⁶), si contrahens ante matrimonium expressam habuerit intentionem, et eam non retractavit, non contrahendi nisi sub tali conditione; quia tunc consensus ille, si non actualiter, est saltem *virtualiter* conditionatus.

Pontius, lib. 4, cap. 21, n. 7. — ¹ Tr. 9, cap. 10, n. 11. — ² Lib. 7, disp. 18, n. 21. — ³ Tr. 28, disp. 4, punct. 4, n. 5. — ⁴ Lib. 4, cap. 21, n. 7. — ⁵ Tr. 9, cap. 10, n. 9. — ⁶ Loc. cit., n. 11. — ⁷ Loc. cit., n. 5. — ⁸ De Matr., cap. 7, qu. 1. — ⁹ De

1015. - *Secunda regula* est: Quando *qualitas non est communis aliis, sed propria et individualis alicujus determinatae personae*, puta si quis crederet contrahere cum primogenita regis Hispaniae: tunc qualitas redundat in personam; unde errando in qualitate, erratur in personam, et proinde nullum est matrimonium, etiamsi ille non habuerit expressam intentionem non contrahendi. — Ita Palaus⁷, Petrocensis⁸, Habert⁹ Holzmann¹⁰, Laymann^{a)} et Sporer^{a)}.

Non autem acquiesco doctrinae Bonacinae¹¹, Sanchez¹² et Escobar¹³, qui dicunt idem esse, cum qui putaret contrahere cum filia regis Hispaniae; quia cum qualitas filiae sit communis aliis filiabus regis Hispaniae, qualitas illa non est individualis: unde non redundat in personam. — Et tanto minus approbo id quod dicunt Salmant.¹⁴ cum Aversa, nempe quod qualitas etiam transit in personam, si sit individui vagi, puta si quis crederet contrahere cum filia regis, cujuscumque regis filia sit; et citant D. Thomam¹⁵: sed non bene. Nam ibi S. Doctor non loquitur de eo qui in contrahendo credit illam esse filiam regis, sed de eo qui antea directe et principaliter intendit qualitatem personae, nempe contrahendi cum filia regis; tunc enim, dicit Angelicus, quod, si alia praesentetur ei, error redundat in personam. En ejus verba: *Si consensus mulieris feratur in istam personam directe, error nobilitatis ipsius non impedit matrimonium. Si autem directe intendit consentire in filium regis, quicumque sit ille: tunc si alius praesentetur ei quam filius regis, est error personae, et impediatur matrimonium*. Ubi observa quod hic clare loquitur D. Thomas, non de muliere quae erravit in credendo, sed de illa quae ante matrimonium directam habuit intentionem contrahendi cum filio regis; et ideo nullum dicit esse matrimonium cum alio celebratum.

Matr., cap. 9, § 2, de Errore. — ¹⁰ De Matr., n. 512, v. *Tertius casus*. — ¹¹ Qu. 3, punct. 2, n. 7. — ¹² Lib. 7, disp. 18, n. 27. — ¹³ Lib. 27, n. 10. — ¹⁴ Tr. 9, cap. 10, n. 17. — *Aversa*, qu. 12, sect. 1, v. *Addit.* — ¹⁵ Suppl., qu. 51, art. 2, ad 5.

Item, si qualitas est propria et individualis determinatae personae.

Item si consensus fertur principaliter in qualitatem et secundario in personam.

1016. - *Tertia igitur regula*, quam tradit D. Thomas, et sequuntur Sotus, Abulensis, Silvester, Tabiena, Ledesma, Manuel, Lopez, Rosella, Philarchus, etc., apud Sanchez¹; item Holzmann² et Tamburinius³, — est quod si *consensus fertur directe et principaliter in qualitatem*, et minus principaliter in personam, tunc error in qualitate redundat in substantiam. Secus, si consensus principaliter fertur in personam, et secundario in qualitatem. — V. gr., si quis dixerit: *Volo ducere Titiam, quam puto esse nobilem*: tunc error non redundat in substantiam, et ideo non invalidat matrimonium. Secus, si dixerit: *Volo ducere nobilem, qualem puto esse Titiam*: tunc enim error redundat in substantiam; quia directe et principaliter intenditur qualitas, et minus principaliter persona.

Hinc, ad casum relatum a Sanchez⁴, scilicet, cum quidam adulescens petierit in conjugem filiam cujusdam secundogenitam valde pulcram: pater negavit illam, et obtulit primogenitam juveni ignotam, quam hic postulavit prius ostendi cuidam suo amico; pater isti amico pro primogenitam, quae turpis erat, ostendit secundogenitam, quam cum audisset juvenis etiam esse pulcram, contraxit, sed visa deinde illius deformitate, contendebat matrimonium esse nullum. Sentit Sanchez⁵ cum Tabiena, valuisse matrimonium, quia error fuit qualitatis, non personae. — Sed probabilius contradicunt Pontius⁶, Sporer⁷ et Tamburinius⁸. Ratio, quia verius est eo casu qualitatem pulcritudinis fuisse (ut mox supra diximus) principalius intentam quam personam, cum ideo juvenis petierit ostendi amico; item, quia voluntas ejus revera non fuit determinata ad accipiendam oblatam a patre, sed ostensam amico.

D. Thom., Suppl., qu. 51, art. 2, ad 5. — Sotus, in 4, dist. 30, qu. 1, art. 1, post concl. 3, Nota. — Abulen., in Genesim, cap. 27, qu. 7. — Silvest., v. *Matrimonium VIII*, qu. 1, v. *Quartum*. — Tabien., v. *Impedimentum I*, n. 4. — Petr. Ledesma., qu. 51, art. 2, dub. 3, post concl. 2, v. *Ad cujus expositionem*. — Man. Rodrig., Sum., part. 1, cap. 220, n. 2. — Ludov. Lopez, Instruct. nov., part. 2, de Matr., cap. 47, v. *Secundo perpendendum*. — Rosell., v. *Impedimentum II*. — Philarch., de Offic. sacerdot., tom. 1, part. 2, lib. 2, cap. 5. — ¹ Lib. 7, disp. 18, n. 25. — ² De Matr., n. 515. — ³ Lib. 8, de Matr., tr. 1, cap. 2, § 2, n. 4 et 5.

1019. - a) Hoc negant auctores citati, sed casu solum ubi ignorantia sit levissima aut

1017. - « Dicitur II°. *CONDITIO*, scilicet « *servilis* »; ut, si homo liber ignoranter « contrahat cum serva, vel servus cum « serva, nullum est matrimonium. Idque, « secundum sententiam communiorem, « jure tantum ecclesiastico », [Et sic probabilius tenent D. Thomas⁹, et Salmant.¹⁰ cum communi] « fundato tamen in jure « naturali, cui est valde conforme. — Ratio, « quia talis contractus adversatur 1°. Bono « sacramenti, cum servus, invito domino, « nequeat cohabitare conjugi. 2°. Bono fidei « conjugalis, cum non possit solvere debitum ad libitum alterius. 3°. Bono prolis, « cum servus omnia acquirat domino. — Ubi « tamen notandum non esse proprie servos « qui sunt coloni originarii vel adscititii, « vulgo dicti *Leibeigene*. Vide Laymann¹¹ ».

1018. - Certum est quod si liber scienter contrahat cum ancilla, matrimonium est validum. Et si forte jus civile aliud statuerit in leg. *Cum ancillis, C. de incest. et inutilib. nupt.*, in hoc correctum est a jure canonico. — Nec talis contrahens graviter peccaret, quamvis efficeretur irregularis, ex can. *Si quis viduam, dist. 34*. Vide Salmant.¹².

Si vero ignoranter quis contrahat cum ancilla, nullum est matrimonium: sive contrahens sit liber sive servus, ut sentit Busenbaum. — Sed hoc probabilius negandum: nam si servus contrahit cum serva, valet matrimonium; ut absolute docent S. Thomas¹³, Sanchez¹⁴; et Salmant.¹⁵ cum Bonacina, Coninck, etc. Quia Ecclesia irritans talia matrimonia attendit conditionis inaequalitatem, quae solum adest quando liber contrahit cum serva.

1019. - Dubitatur 1°. *Utrum si error liberi sit crassus, irritet matrimonium?* Negant^{a)} Sotus, Ledesma, Villalobos, etc.,

— ⁴ Loc. cit., n. 35. — ⁵ Loc. cit. — Tabien., loc. cit., n. 5. — ⁶ Lib. 4, cap. 22, num. 3. — ⁷ Part. 4, cap. 1, num. 8. — ⁸ Lib. 8, de Matr., tr. 1, cap. 2, § 2, num. 2. — ⁹ Suppl., qu. 52, art. 1, ad 3. — ¹⁰ Tr. 9, cap. 10, n. 25. — ¹¹ Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 2, n. 3 et 5. — ¹² Loc. cit., n. 20. — ¹³ Loc. cit., art. 1, ad 1. — ¹⁴ Lib. 7, disp. 19, n. 23. — ¹⁵ Tr. 9, cap. 10, num. 23. — Bonac., qu. 3, punct. 3, num. 1 et 2. — Coninck, disp. 31, nu. 24. — Sotus, in 4, dist. 35, qu. un., art. 2, concl. 2, v. *De his*. — Barthol. Ledesma., de Matr., diff. 31, concl. 1, limit. 1. — Villal., part. 1, tr. 14, diff. 6, num. 4.

tam crassa ut vir censeatur non ignoranter sed sciens cum serva contraxisse.

Conditio servilis irritat matrimonium.

Liber scienter contrahens cum serva, valide contrahit.

Ignoranter, invalide contrahit.

Nisi servus cum serva contrahat.

Nisi redundet in substantiam.

Redundat in substantiam si intenditur qualitas ut conditio.

1015. - a) Laymann, lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 2, n. 2, ita profecto docet, si persona haec « visu alioquin ignota est »; secus vero,

si « visu prius nota, et ad matrimonium determinata fuisset ». — Et ita etiam tenet Sporer, part. 4, cap. 1, n. 7.

apud Salmant.¹; quia in errore crasso videtur adesse voluntaria deceptio. — Sed probabilius affirmant Sanchez²; et Salmant.³ cum Coninck, Dicastillo^{b)}, Aversa, Trullench, etc.; quia quaecumque ignorantia efficit actum saltem non perfecte voluntarium.

1020. - Dubitatur 2°. *An, tunc utraque pars possit propria auctoritate a matrimonio resilire?* — Deceptus certe potest: nisi adsit scandalum. Et ita pariter serva.

Sed utrum haec, si liber, factus conscius ejus servitutis, vellet revalidare matrimonium, teneatur consentire? — Probabiliter opinantur Salmant.⁴ cum Soto^{a)}, etc., quod, si serva bona fide contraxit, non tenetur. Secus, si mala fide, decipiens alterum: quia tunc tenetur ratione injuriae.

1021. - Dubitatur 3°. *Cuinam incumbit onus probandi ignorantiam servitutis?* — Henriquez censet libero. — Sed communius et probabilius Sanchez⁵; Salmant.⁶ cum Palao, etc. tenent incumbere ancillae probare scientiam: nisi ipsa communiter ut talis sit nota.

1022. - Dubitatur 2°. *An validum sit matrimonium cum serva ignorata, si per matrimonium illa fiat libera?* — Tres sunt casus in quibus per matrimonium acquiritur libertas: 1°. Si dominus dotale instrumentum conferat ancillae contraheuti, ut ex *l. un. [§ 9] C. de latin. libert.* — 2°. Quando dominus accipit ancillam in conjugem; ut dicunt Salmant.⁷ cum Pontio, Palao, Vasquez, etc. (contra Sanchez, Gutierrez, etc.). — 3°. Quando dominus servam matrimonio tradit libere

alteri illius servitutem ignoranti, ut ex Authen. *Ad hoc, C. de latin. libert.*

In his autem casibus fit Dubium: *an matrimonium sit validum?* — Negat Palaus⁸ cum Covarruvias. — Affirmant vero communius et probabilius Sanchez⁹, Bonacina¹⁰ et Salmant.¹¹ cum aliis. Et idem putat Sanchez¹² (contra Palaum¹³ cum Pontio), si dominus promiserit servam brevi dimissurum; quia illa tunc moraliter jam censetur libera.

1023. - Matrimonium autem cum liberta (id est serva quae facta est libera) certe validum est: modo libertas non solum illi sit promissa, sed etiam jam donata; ut censent Salmant.¹⁴ cum Pontio, Palao, etc., contra Sanchez et Coninck.

1024. - « Dicitur III°. VOTUM, scilicet « solempne castitatis, per susceptionem orationis sacri, vel per solempnem professionem in religione approbata sponte « emissam.

« Dico 1°. Sponte; quia metus gravis « irritat professionem (ut vide supra *Lib. 4, « cap. 1, dub. 2*).

« Dico 2°. Solempne; quia votum simplex tantum impedit, non dirimit (excipie « tamen vota simplicia Societatis). — Vide « Laymann¹⁵ ».

1025. - Dubitatur 1°. *An votum solempne religionis dirimat matrimonium de jure divino vel ecclesiastico?*

Prima sententia dicit de jure ecclesiastico; et hanc tenet Sanchez¹⁶ cum Scoto, Gersonio, Hostiensi, Abbate, etc. — Quia votum solempne non irritat matrimonium ratione voti, sed ratione solemnitatis: cum

Tunc matrimonium probabilius est validum.

Votum solempne castitatis irritat.

Professio solempnis, juxta alios, irritat, jure ecclesiastico.

¹ Tr. 9, cap. 10, n. 27. — ² Lib. 7, disp. 19, n. 20. — ³ Loc. cit., n. 28. — Coninck, disp. 31, n. 26. — Aversa, qu. 12, sect. 2, v. Quinto. — Trull., lib. 7, cap. 9, dub. 4, n. 3. — ⁴ Loc. cit., n. 31. — Henricq., lib. 10, cap. 10, n. 5. — ⁵ Lib. 7, disp. 19, n. 8. — ⁶ Tr. 9, cap. 10, n. 32. — Palaus, tr. 28, disp. 4, punct. 5, § 1, n. 7. — ⁷ Loc. cit., n. 35. — Pont., lib. 7, cap. 44, n. 2 et 3. — Palaus, loc. cit., § 8, n. 1. — Vasq., in 3 P., disp. 80, cap. 8, n. 41. — Sanchn., lib. 7, disp. 20, n. 11 et 12. — Cutier., de Matr., cap. 91, n. 13 et 14. — ⁸ Tr. 23, disp. 4, punct. 5, § 3, n. 5. — Covarr., de Matr.,

part. 2, cap. 3, § 7, n. 1. — ⁹ Loc. cit., n. 14. — ¹⁰ Qu. 3, punct. 3, n. 3. — ¹¹ Tr. 9, cap. 10, n. 38. — ¹² Lib. 7, disp. 19, n. 4. — ¹³ Loc. cit., § 1, n. 4. — Pont., lib. 7, cap. 43, n. 1. — ¹⁴ Tr. 9, cap. 10, n. 40 et 41. — Pont., lib. 7, cap. 43, n. 1. — Palaus, tr. 28, disp. 4, punct. 5, § 1, n. 5. — Sanchn., lib. 7, disp. 19, n. 4. — Coninck, disp. 31, n. 26. — ¹⁵ Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 3. — ¹⁶ Lib. 7, disp. 26, n. 2 et n. 4, i. f. — Scot., in 4, dist. 38, v. f. — Gerson., Reg. moral., de Matr., n. 147. — Hostien., in cap. Rursus, n. 2, Qui clerici vel voventes. — Abb. Panorm., in id. cap., n. 6.

b) Dicastillus, *disp. 7, dub. 7, n. 85*, dicit errorem « nimis » crassum; seu, ut habet in probatione: crassissimum et temerarium, invalidare matrimonium.

1020. - a) Sotus, *loc. cit.*, v. *Postremum dubium*, quamvis simpliciter a Salmant. ci-

tetur, scribit tantum: « Respondetur jure matrimonii ancillam non teneri consentire; nam cum matrimonium nequeat ex una parte claudicare, et consensus ancillae ab initio nullus fuerit, matrimonium nullum erat. Et ideo nisi denuo consentiat nihil fit. Quare, si alteri nu-

autem solemnitas sit ex jure ecclesiastico (ut habetur in *cap. un. de voto et voti redempt.*, in 6°), ergo solo jure ecclesiastico dirimitur matrimonium.

Secunda tamen sententia probabilior dicit dirimere de jure divino; eamque tenent D. Thomas¹; item D. Bonaventura, Major, Valentia, Henriquez, Victoria, etc., apud Sanchez². — Ratio, quia in voto simplici corpus tantum promittitur Deo; sed in solempni, per acceptionem legitimam praelatorum, corpus insuper Deo traditur.

1026. - Dubitatur 2°. *An Papa in aliquo casu possit dispensare in voto solempni castitatis in professione emisso?* — Vide dicta *Lib. III, n. 256*, v. *Majus dubium*, ubi affirmativam tenuimus sententiam cum eodem D. Thoma³ et pluribus, quibus adde Roncaglia⁴ et Fagnanum⁵, qui asserit eam esse communem theologorum.

An vero ordo sacer dirimat matrimonium de jure divino? — Vide dicenda *n. 1059*.

Quomodo autem votum quod emittitur in susceptione sacrorum Ordinum dirimat matrimonium? — Vide dicta hoc *Lib. VI, ex n. 808*.

1027. - « Dicitur IV°. COGNATIO, quae « triplex est:

« Prima dicitur legalis, quae est pro- « pinquitas personarum, proveniens ex « adoptione perfecta (qua scilicet persona « extranea assumitur in filium vel nepo- « tem, ita ut transeat in potestatem ado- « ptantis; eique succedat, vel tamquam

¹ In 4, dist. 38, qu. 1, art. 3, solut. 3. — S. Bonav., in 4, dist. 38, art. 2, qu. 1. — Major, in 4, dist. 38, qu. 14, concl. 1. — Valent., in 2^a 2^a, disp. 6, qu. 6, punct. 5, v. *Est igitur* et v. *Altero*. — Henricq., lib. 12, cap. 5, n. 2 et 3. — Victor., Relect. 4, de Potest. Papae, propos. 1, ad 1 argum. — ² Lib. 7, disp. 26, n. 4. — ³ Loc. cit., qu. 1, art. 4, solut. 1, ad 3; et solut. 2, corp. — ⁴ Tr. 21, qu. 4, cap. 2, quaestiu. 4. — ⁵ In cap. *Cum ad monasterium*,

Probabilius, jure divino.

Papa potest aliquid dispensari.

Cognatio legalis quae est quando dirimat.

« haeres necessarius ex testamento, in « quarta parte, vel tamquam filius ab « intestato, in totum). Ea enim dirimit « matrimonium usque ad quartum gradum « inter adoptantem et adoptatum ejusque « descendentes^{a)}. Vide Bonacina⁶. — Vide « tamen Laymann⁷, et Diana⁸, ubi contra « communem sententiam, notat ex Hen- « riquez, Lessio, etc., probabile esse quod « post Tridentinum tantum dirimat usque « ad gradum secundum inclusive, sicut « cognatio spiritualis ».

Notandum igitur 1°. Quod adoptio perfecta est illa qua principis rescripto persona sui juris transit in potestatem et familiam adoptantis, sicut ac etiam filii ejus. — Imperfecta est, quando fit sine rescripto principis supremi, sed auctoritate inferioris magistratus, nec adoptatus cum filiis transit in potestatem adoptantis.

Dubitatur: *an cognatio legalis oriatur etiam ex adoptione imperfecta?* — Affirmant Palaus⁹; et Pontius, Toletus^{b)}, etc., apud Salmant.¹⁰. — Sed probabilius dicunt S. Thomas^{c)}, Sanchez¹¹, Salmant.¹² cum aliis, oriri tantum ex adoptione perfecta.

Notandum 2°. Quod hoc impedimentum est perpetuum inter adoptatum et adoptantem et uxorem illius, vel e converso. Verum inter adoptatum et filios adoptantis est tantum ad tempus, scilicet usquedum filii sunt sub potestate illius. — Ita Salmant.¹³ cum S. Thoma et aliis passim.

Hic autem dubitatur: *ad quos extendatur haec legalis cognatio?*

de statu monachor., n. 56 et 65. — ⁶ Qu. 3, punct. 5, § 3, n. 4 et 5. — ⁷ Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 7. — ⁸ Part. 9, tr. 6, resol. 54, v. f. — Henricq., lib. 12, cap. 12, n. 3. — Less., in 3 P., de Matr., cap. 10, dub. 9, num. 176. — ⁹ Tr. 28, disp. 4, punct. 9, num. 9. — Pont., lib. 7, cap. 41, num. 1. — ¹⁰ Tr. 9, cap. 12, n. 39. — ¹¹ Lib. 7, disp. 63, n. 9. — ¹² Loc. cit., num. 40. — ¹³ Loc. cit., num. 42. — S. Thom., Suppl., qu. 57, art. 3.

bat, secundum tenet matrimonium. Attamen ob honestatem praemissae fidei, deberet induci ut consentiret, non tamen jure cogi ».

1027. - a) Hic adducuntur a Busenbaum can. *Per adoptionem 6, caus. 30, qu. 3* et can. *Ita diligere 1, ibid.*, qui solum dicunt, quod ad praesens attinet, matrimonium ex adoptione impediri.

b) Toletus id censetur dicere in quantum,

lib. 7, cap. 8, n. 3, non restringit cognationem ad adoptionem perfectam.

c) S. Thomas videtur ita tenere, ut dicunt ipsi Salmant., in quantum, *Suppl., qu. 57, art. 2*, scribit: « Quia filius adoptatus conversatur in domo patris adoptantis, sicut filius naturalis; ideo legibus humanis prohibuitur est inter tales matrimonium contrahi ». Quod autem adoptatus conversetur in domo ado-

Adoptio perfecta est imperfecta.

Quandiu duret impedimentum.

Ad quos se extendat.

Pontius, Sotus, Valentia, etc., apud Salmant. ¹, dicunt extendi usque ad quartum gradum in linea recta. — Sed Salmant. ² cum Sanchez, Aversa, Cornejo ³ et Hurtado tenent, omnino dicendum non extendi ultra primum gradum; quia hic tantum a jure positivo assignatur. — Extenditur tamen inter adoptantem et omnes qui sunt sub potestate adoptati ⁴. Vide Salmant. ⁵.

Cognatio spiritualis.

1028. - « Secunda est cognatio spiritalis. quae jure ecclesiastico oritur inter personas aliquas ratione Baptismi et confirmationis; dirimitque matrimonium (ut habetur ^a) cap. 1, de cognat. spirit., in 6°; cap. Veniens; et constat ex Tridentino ⁴: vide Bonacina ⁵, Sanchez ⁶, Suarez ⁷) inter baptizantem et baptizatum, et hujus patrem et matrem: inter susceptorem et susceptum et hujus patrem et matrem ».

Hic plura Dubia occurrunt, de quibus jam satis egimus in Tract. de Baptismo. — Unde, ne actum repetamus, vide dicta ibi, ex n. 146.

Cognatio carnalis.

1029. - « Tertia est cognatio consanguinitatis carnalis: quae est vinculum personarum ab eodem stipite proximo descendentium; dirimitque matrimonium usque ad quartum gradum lineae transversae inclusive. — Et quidem quoad primum, fortassis jure naturae: quoad reliquos tres, solo jure ecclesiastico. — Unde etiam Pontifex in his ex justa

« causa dispensare potest. — Gradus vero lineae rectae, probabile est omnes jure naturae esse prohibitos ». [Sed satis probabile est omnes esse vetitos jure ecclesiastico; excepto primo gradu in linea recta. Vide dicta Lib. VI, n. 470].

« Porro pro gradibus consanguinitatis dignoscendis statuuntur sequentes regulae:

« Prima. In linea recta tam ascendentium quam descendentium, quot sunt personae, tot sunt gradus, una dempta, scilicet stipite ». — [Linea est series personarum ab uno stipite descendentium per varias generationes, diversos continens gradus. Stipes est ille a quo descendunt contrahentes]. — « V. gr., pater et filius sunt consanguinei in primo gradu: nepos et avus, in secundo, etc.

« Secunda. In linea transversa aequali (quae est inter personas, a communi stipite aequaliter distantes), quot gradibus personae singulae a communi stipite distant, totidem distant inter se. — Unde, frater et soror sunt in primo gradu lineae transversae: patruus et consobrini, in secundo: filii eorumdem, in tertio.

« Tertia. In linea transversa inaequali, inter personas inaequaliter distantes a communi stipite, quot gradibus remotior persona distat a stipite, tot gradibus distant inter se. — Unde, patruus et nepos, filius et soror patris, sunt consanguinei in secundo gradu.

Distinctio graduum in linea recta.

In linea transversa aequali.

In transversa inaequali.

Pont., lib. 7, cap. 41, n. 8. - Sotus, in 4, dist. 42, qu. 2, art. 2, concl. 2. - Valenti, in 3 P., disp. 10, qu. 5, punct. 3, v. Porro, - Tr. 9, cap. 12, n. 43. - Loc. cit. - Sanchez, lib. 7, disp. 63, n. 34. - Aversa, qu. 16, sect. 3, v. Cognatio

autem. - Gasp. Hurtad., disp. 19, diff. 3, n. 7. - Loc. cit., num. 44. - Sess. 24, de reform. Matr., cap. 2. - Qu. 3, punct. 5, § 2, n. 1 et 2. - Lib. 7, disp. 54. - De Sacram., qu. 67, art. 8, disp. 83, sect. 3.

ptantis, hoc, inquit Salmant., non convenit nisi perfectae adoptioni.

^a) Cornejo, tr. 6, disp. 7, dub. 9, qu. 2, affirmat utramque sententiam esse probabilem, neque expresse dicit quamnam amplectatur.

^e) Hodie, cum omnes status reguntur legibus discrepantibus a jure Romano, cognatio legalis non amplius existit ubi leges civiles non admittunt adoptionem. Ubi vero adoptionem perfectam admittunt pergit existere cognatio legalis; sed requiritur ut adoptio fuerit peracta juxta modum a legibus civilibus praescriptum. Ita resolvendum videtur ex variis responsis S. Poenit. et S. Officii. Sic, die 17 Maji 1826, S. Poenit. declaravit, per

adoptionem in Gallia vigentem et legitime peractam, induci impedimentum. Et ad dubium: « An adoptio celebrata in forma praescripta a codice regni neapolitani producat necne impedimentum canonicum cognationis legalis dirimens matrimonium? » S. Officium, sub die 23 Febr. 1853, respondit: *Affirmative*. — Attamen personae ad quas hoc impedimentum sese extendit sunt semper computandae ex juris Romani dispositionibus, cum haec sola norma sit recepta in Ecclesia. Ceteroquin hoc impedimentum cognationis legalis hodie est admodum rarum.

1028. - ^a) Clarius: « Ut habetur cap. Veniens 6, de cognat. spirit., et cap. 1, eod. tit. in 6° ».

« Quae omnia patent in adjuncto schema mate.

1030. - SCHEMA CONSANGUINITATIS.

	IV. Abavus - Abavia.	
IV. Magnus Propatruus - Magna Proamita.	III. Proavus - Proavia.	IV. Magnus Proavunculus - Magna Promatertera.
III. Magnus Patruus - Magna Amita.	II. Avus - Avia.	III. Magnus Avunculus - Magna Matertera.
II. Patruus - Amita.	I. PATER - MATER.	II. Avunculus - Matertera.
I. Frater.	⚭ Hypotheticus.	I. Soror.
II. Filii et Filiae Fratris.	I. Filius - Filia.	II. Filii et Filiae Sororis.
III. Nepotes et Nepotes ex Fratre.	II. Nepos - Neptis.	III. Nepotes et Nepotes ex Sorore.
IV. Pronepotes et Proneptes ex Fratre.	III. Pronepotes - Proneptes.	IV. Pronepotes et Proneptes ex Sorore.
	IV. Abnepotes - Abneptes.	

Servanda in petenda dispensatione pro linea inaequali.

Advertendum hic cum Sanchez¹, Tournely², quod in linea transversa inaequali, in supplicatione dispensationis, tam ex una

¹ Lib. 8, disp. 24, n. 82. — ² Praelect., de Sacram. Matr., qu. 8, art. 1, de Imped. cognat. seu consang., qu. 12. — S. Pius V, Declaratio Sanctissimus in Christo, de die

quam ex altera parte debet exprimi gradus propinquior et remotior, si propinquior esset primus gradus. — Hoc habetur ex bulla S. Pii V Sanctissimus; quia in eo primo gradu Papa non intendit dispensare, nisi exprimitur ^a).

1031. - « Dicitur V^o. CRIMEN, idque « triplex:

« Primum est homicidium conjugis ab altero conjuge et alio tertio: sive physice (v. gr. gladio vel veneno), sive moraliter (ut imperio), perfectum eo consilio ut postea inter se matrimonium contrahant. — Quod si caedes tentata sit, sed non perfecta; vel perfecta, sed absque intentione matrimonii ineundi; vel cum intentione quidem ea, sed non significata exterius; vel non communi consilio, sed ab altero tantum: — non dirimit matrimonium, nisi etiam adulterium praecesserit: tunc enim etsi unus tantum caedem perfecit, altero ignaro, dummodo id fecerit intentione matrimonii, vere dirimit. — Ita Coninck, Ledesma, Sa, Sanchez ³.

« Secundum est adulterium: quando nimirum duo carnaliter se cognoscunt, vivente alterius conjuge, et vel matrimonium ineunt de praesenti, vel saltem dant fidem de ineundo post mortem conjugis. — Sed in hoc casu requiritur ut promissio sit acceptata, et uterque sciat alterum esse conjugatum. Si enim

Impedimentum criminis.

Homicidium.

Adulterium.

20 Aug. 1566, in Bullar. Rom. Mainardi. — Coninck, disp. 31, dub. 5. — Petr. Ledesma., qu. 60, art. 2, cas. 2. — Sa, v. Matrimonii impedimenta divinentia, n. 7. — Lib. 7, disp. 78.

1030. - ^a) Non unico tantum, sed multiplici consanguinitatis vinculo personae inter se jungi possunt.

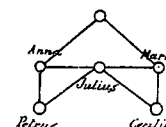
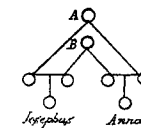
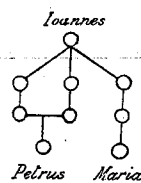
Tres autem sunt causae cur consanguinitatis vinculum multiplicetur.

Prima multiplicatis causa est, quando parentes sunt consanguinei, cum eorum filii, tum linea paterna, tum linea materna, ex communi stipite descendant. — Sic in adjecta figura, Petrus et Maria sunt consanguinei in tertio aequali, hocque duplici gradu lineae collateralis, ex stipite, qui est Joannes, a quo Petrus duplici via descendit.

Secunda multiplicatis causa est, quando personae inter se consanguineae, v. g. fra-

tres, prolem procrearunt ex personis inter se consanguineis, v. g. ex sororibus, vel consobrinis. — Unde, si duo fratres ducunt duas sorores, eorum filii sunt consanguinei in duplici secundo gradu aequali, ut figura annexa demonstrat de Josepho et Anna.

Tertia multiplicatis causa est, quando prolem quis habet ex pluribus personis inter se consanguineis. — Sic, v. g. si quis ex duabus sororibus filios procreavit, hi ratione patris sunt consanguinei in primo gradu, ratione matrum in secundo. Vide figuram annexam.

« vel alteruter ignoret, non irritatur matrimonium, si quod postea ineatur conjugé mortua: Perez, Coninck¹, Sanchez², Filiuccius³; vide etiam Bonacina⁴, Diana⁵; excusatque ignorantia quaevis etiam facti^{a)}; Sanchez, Marcus Leo⁶. — Sufficit autem si adulter dubitet utrum tempore adulterii et promissionis de matrimonio cum adultera alter conjux vixerit: quia praesumitur vixisse, nisi mors probetur. Navarrus, Sanchez^{b)}, Bardi⁷.

Raptus.

1032. - « Tertium est raptus: per quem persona cum violentia abducitur, libidinis exercendae vel matrimonii ineundi causa. S. Thomas, Molina⁸. — Durat autem hoc impedimentum, secundum Tridentinum, quamdiu rapta est in potestate raptoris, etiamsi libere consentiat. — Unde libertati restitutum ducere potest. — Probabile tamen est Tridentini decreto tantum comprehendere raptum qui fit causa matrimonii. Sanchez^{a)}. Vide Laymann⁹.

1033. - De impedimento ob crimen raptus loquimur in fine hujus Dubii, ex n. 1107. Hic tantum sermonem facimus de impedimento ob crimen homicidii, et ob crimen adulterii. — Ad distinguendum autem tale impedimentum, attende regulam ab aliquibus traditam. Incurritur hoc in tribus casibus, nempe utroque patrante (id est crimen homicidii, ut illud patrante intelligendum), uno patrante, et nemine patrante. Et 1°. Utrouque patrante, quando non adest adulterium; sed uterque conspirat ad homicidium, animo inter se nu-

bendi. 2°. Uno patrante, quando v. gr. vir post adulterium occidit conjugem ad ducendam adulteram, licet ista non conspiceret ad homicidium: modo illius intentio huic manifestata sit. 3°. Nemine patrante, quando non adest homicidium sed tantum adulterium, et promissio matrimonii, quae non sit ficta, et sit saltem acceptata antequam moriatur conjux adulteri.

Ex primo capite igitur, nempe Utrouque patrante, id est cum homicidium conjugis fit sine adulterio, ad contrahendum impedimentum criminis requiritur 1°. Ut occisio eveniat ex communi consilio viri et feminae. Ita communiter Bellarminus⁹, Sanchez¹⁰, Pontius¹¹, Palaus¹², Bonacina¹³, Cabassutius¹⁴, Concina¹⁵, Holzmann¹⁶ et Salmant.¹⁷, ex cap. Laudabilem, 1, de convers. infidel. — Requiritur 2°. Ut homicidium fiat animo contrahendi matrimonium cum complice homicidii; ut communissime tenent Glossa¹⁸, Bellarminus¹⁹, Palaus²⁰, Pontius²¹, Contin. Tournely²², Laymann²³, Sporer²⁴, Salmant.²⁵, Bonacina²⁶, Cabassutius²⁷ et Concina²⁸; Sanchez²⁹ cum S. Bonaventura, Soto, Paludano^{a)}, Major et aliis multis: — contra Cajetanum, Scotum^{b)} et alios paucos, qui dicunt non requiri animum nubendi cum adultero, eo quod in citato cap. Laudabilem, nulla fit mentio de hac conditione. Sed bene respondent auctores primo loco citati quod, licet in jure non exprimitur praefata conditio, ipsa tamen colligitur ex fine legis, nimirum ne conjux machinetur mortem alterius ut postea cum altero nubat.

Requisita ad impedimentum utroque patrante.

Non sufficit intentio matrimonii omnino interna.

Requisita ad impedimentum uno patrante.

Quomodo distinguatur impedimentum propter homicidium.

Perez, disp. 33, sect. 3, 4 et 5. — ¹ Disp. 31, n. 56 et seqq. — ² Lib. 7, disp. 79, n. 2. — ³ Tr. 10, part. 2, cap. 8, n. 256. — ⁴ Qu. 3, punct. 6, n. 8 et 9. — ⁵ Part. 3, tr. 4, resol. 198. — Sanch., lib. 7, disp. 79, n. 38. — ⁶ Prax. S. Poenitent., part. 2, v. El cum hic. — Navar., Consil. 17, de sponsal., n. 3. — ⁷ Discept. 6, cap. 11, part. 7, § 8, n. 2. — S. Thom., 2^a 2^{ae}, qu. 154, art. 7. — ⁸ De Just. et Jure, tr. 3, disp. 105, n. 1. — Laym., lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 13. — ⁹ De Matr., cap. 22, v. Crimen autem. — ¹⁰ Lib. 7, disp. 78, n. 9 et 23. — ¹¹ Lib. 7, cap. 45, n. 4. — ¹² Tr. 28, disp. 4, punct. 12, n. 3. — ¹³ Qu. 3, punct. 6, n. 5. — ¹⁴ Lib. 3,

cap. 23, n. 3. — ¹⁵ De Matr., diss. 3, cap. 2, § 5, n. 4. — ¹⁶ De Matr., n. 568. — ¹⁷ Tr. 9, cap. 12, n. 55 et 47. — ¹⁸ In can. Si quis vivente, caus. 31, qu. 1, v. Occidisse. — ¹⁹ Loc. cit., v. Adde. — ²⁰ Loc. cit., num. 5. — ²¹ Loc. cit., num. 4. — ²² De Dispensat., part. 1, cap. 5, not. 4, v. An autem. — ²³ Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 10, num. 2. — ²⁴ Part. 4, cap. 1, num. 102. — ²⁵ Loc. cit., num. 55. — ²⁶ Loc. cit., n. 5. — ²⁷ Loc. cit., n. 3. — ²⁸ Loc. cit., n. 4. — ²⁹ Loc. cit., num. 13. — S. Bonav., in 4, dist. 37, art. 2, qu. 3. — Sotus, in 4, dist. 37, qu. un., art. 4. — Major, dist. 35, qu. 2, cas. 2. — Cajetan., Sum., v. Matrimonium, impedit. 5.

1031. - ^{a)} Sanchez dicit ignorantiam facti excusare, etiam crassam et supinam; Marcus Leo dicit excusare quamlibet ignorantiam etiam crassam.

^{b)} Sanchez, loc. cit., n. 36, ita sane docet: contrahi scilicet impedimentum, « si vere tunc vivebat ».

1032. - ^{a)} Quin etiam Sanchez, lib. 7, disp. 13, n. 4, hoc tenet ut probabilius.

1033. - ^{a)} Paludanus, in 4, dist. 34, qu. 1, art. 3 (num. 17); et dist. 37, qu. 2, art. 2 (n. 4), tractat de casu adulterii concurrentis cum occisione.

^{b)} Scotus, in 4, dist. 35, v. f., negat re-

1034. - Notant tamen Sanchez¹; et Salmant.² cum Candido et Dicastillo, sufficere ad incurrendum impedimentum quod, inita ab utroque machinatione occisionis, intentio matrimonii adsit tantum ex parte unius.

Utrum autem requiratur ut talis intentio saltem manifestetur?

Negant Sanchez^{a)} cum Manuele^{a)} et Vega; ac Palaus³ cum Soto^{b)} et Gutierrez^{a)}: tum quia Ecclesia non punit praecise intentionem, sed occisionem externam hac intentione factam. Tum quia haec intentio, quando patratratur homicidium, jam praesumitur: argumento Clem. 1, § Verum, de haeret., ubi excommunicantur inquisitores qui ex odio reis injustitiam faciunt, vel ex eorum amore omittunt inquirere. — Affirmant vero Pontius⁴, Diana^{c)}; et Salmant.⁵ cum Vasquez^{d)}, Perez et Hurtado. Quia Ecclesia non potest punire quod non potest cognoscere; lex enim humana exposcere nequit nisi illam obedientiam quae homini debetur: homini autem non debetur nisi externa operatio quae praecipitur, interna enim soli Deo debita est. Respondent autem ad casum Clementinae, quod ibi non excommunicantur qui, ex odio vel amore simpliciter interno ducti, injustitiam committunt; sed qui insuper talis odii vel amoris externum indicium praestant.

Unde sic mihi probabilius dicendum videtur: Si occisionem praecesserint sufficientia indicia intentionis, puta munera,

familiaritates, epistolae amatoriae, et similia, inter eos qui contrahere volunt: tunc incurritur impedimentum. — Secus, si intentio remanserit omnino interna: tunc enim Ecclesia nequit punire homicidium ex tali intentione factum, si nullum de ea indicium praecesserit.

1035. - Ex secundo capite, Uno patrante, nempe ex homicidio cum adulterio, ad dirimendum matrimonium sufficit quod, stante adulterio, una pars tantum perpetret homicidium, quamvis altera inscia. Ita communiter Sanchez⁶, Pontius⁷, Palaus⁸, Bonacina⁹; et Salmant.¹⁰ cum Dicastillo, Aversa, Cornejo, etc. — Id patet ex can. Si quis vivente 5, caus. 31, qu. 1, ubi dicitur, non obstante adulterio, valere matrimonium cum adultero post mortem conjugis: nisi forte vir aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur. Item, ex cap. Propositum 1, de eo qui duxit, etc., ubi: Nullus copulet matrimonio quam prius polluerat adulterio; et illam maxime cui fidem dederat, uxore sua vivente, vel quae machinata est in mortem uxoris. Item ex cap. Significasti 6, eod. tit., ubi validum fuit declaratum conjugium cum adultera: nisi alter eorum in mortem uxoris defunctae fuerit machinatus, vel ea vivente, sibi fidem dederit de matrimonio contrahendo.

1036. - Ad hoc autem impedimentum incurrendum:

Requiritur 1°. Ut mors vere secuta sit ex percussione, veneno, etc., dato a con-

¹ Lib. 7, disp. 78, n. 14. — ² Tr. 9, cap. 12, n. 53. — Candid., disquis. 28, art. 6, dub. 4. — Dicast., disp. 7, dub. 56, n. 609. — Vega, Sum. nueva, part. 2, cap. 34, cas. 74, not. 2. — ³ Loc. cit., n. 5. — ⁴ Lib. 7, cap. 45, n. 4. — ⁵ Tr. 9, cap. 12, n. 53. — Perez, disp. 33, sect. 1, nm. 7. — Gasp. Hurtad.,

disp. 23, diff. 1, n. 3. — ⁶ Lib. 7, disp. 78, n. 9. — ⁷ Loc. cit., n. 5. — ⁸ Tr. 28, disp. 4, punct. 12, n. 3. — ⁹ Qu. 3, punct. 6, n. 8. — ¹⁰ Loc. cit., n. 47. — Dicast., disp. 7, dub. 56, n. 620. — Aversa, qu. 18, sect. 4, v. Quinto, v. Communis tamen. — Cornejo, disp. 7, dub. 21.

quiri hanc intentionem, « dum tamen mulier non sit conscia ».

1034. - ^{a)} Sanchez, loc. cit., n. 19, hoc innuit, sed loquens de casu occisionis conjunctae cum adulterio. Et ita etiam Manuel Rodriguez, Sum., part. 1, cap. 227, n. 5; et Gutierrez, de Matr., cap. 105, n. 23.

^{b)} Sotus, loc. cit., art. 4, pariter innuit non requiri ut intentio manifestetur, cum sufficiat praesumptio hujus intentionis coram Ecclesia: « Quantum ad praesumptionem Ecclesiae, quomodocumque sequeretur homicidium, impediretur matrimonium, quia censetur illo fine factum ». In conscientia tamen,

si revera non adfuit haec intentio valebit matrimonium. Et ita etiam loquitur Vega, expresse de casu praesenti tractans.

^{c)} Diana, part. 9, tr. 7, resol. 25, hoc utique dicit, sed in casu quo « homicidium ab adultero et adultera perpetratum [est] animo et intentione contrahendi inter se ».

^{d)} Vasquez, in 1^a 2^{ae}, disp. 160, cap. 3, 4 et 5, rationem tantum hujus sententiae habet, scilicet Ecclesiam non posse cognoscere, nec judicare, nec punire actus internos ut sic; neque eos posse judicare nisi quatenus manifestantur externe aliquo actu, qui de se ad eorum manifestationem referatur.

juge vel ejus mandato. — Ita Pontius¹, Palaus², Bonacina³; Salmant.⁴ cum Sanchez⁴ et communi.

2° Ut adulterium praecedat occisionem. — Pontius⁵, Elbel⁶; et Salmant.⁶ cum Coninck.

3° Ut prius matrimonium fuerit validum, licet non consummatum; et licet obtentum sit divortium. — Sanchez⁷ ac Pontius⁸, ex cap. *Significasti 6, de eo qui duxit, etc.*

Requiritur 4°. Ut adulterium sit consummatum, ita ut facta sit una caro. — Hinc, si vir vere non seminet in vase mulieris, nequaquam incurritur hoc impedimentum; ut Sanchez⁹, Pontius, Palaus⁹, Elbel⁹; et Salmant.¹⁰ cum S. Thoma¹⁰, S. Antonino¹⁰ et communi.

Hic autem dubitatur: *an requiratur ad consummationem adulterii, ut non solum vir, sed etiam femina seminet?* — Negant Sanchez⁹, et Palaus⁹, Trullench⁹, Bonacina⁹, etc., apud Salmant.¹¹ — Sed plures alii affirmant, ut Concina¹¹ cum communi; S. Bonaventura¹¹, Innocentius¹¹, Hostiensis¹¹ et Viguerius¹¹, apud Sanchez¹²; et expresse id tenet D. Thomas¹², ubi: *Vir et mulier efficiuntur... una caro per commixtionem seminum. Unde, quan-*

tuncumque aliquis claustrum pudoris invadat vel frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur... affinitas. Et ideo merito hanc sententiam probabilem vocant Sanchez¹⁴ et Salmant. cum Palao, Trullench, Diana, Roncaglia. Vide infra *n. 1075, v. Secunda.*

Requiritur 5°. Ut adulteri sint conscii matrimonii; quare si femina rem habet cum conjugato quem putabat solum, impedimentum non contrahitur. — Ita Sanchez¹⁵, Palaus¹⁶; ac Coninck, Aversa, Dicastillus, etc., cum Salmant.¹⁷, ex cap. *Veniens*, et cap. *Propositum, de eo qui duxit, etc.*

An autem excuset tunc ignorantia crassa et culpabilis adulterii? — Negant Valentia, Coninck, Perez, etc., apud Salmant.¹⁸; quia tunc (ut dicunt) adesset verum adulterium. — Sed affirmant probabiliter Busenbaum (ut supra *n. 1031, v. Secundum*) et Sanchez¹⁹; ac Salmant.²⁰ cum Rebello, Aversa. Tum quia excusat quaelibet ignorantia facti, ut esset haec, *ex reg. 13, de reg. juris in 6°*; tum quia ad adulterium requiritur dolus ex *leg. penult. ff. Ad legem juliam de adulteriis*: at cum ignorantia crassa, nisi fuerit saltem affectata, non datur dolus, ex Glossa²¹.

Probabiliter excusatur ignorantia crassa adulterii.

Requisita ad impedimentum neutro patrante.

1037. — Ex tertio capite, *Neutro patrante*: nempe quando non adest homicidium, sed solum adulterium cum promissione matrimonii; ut habetur in relatiis *cap. 1 et 6, de eo qui duxit, etc.*, et clarius in *cap. fin. eod. tit.* — Docentque Sanchez⁸, Pontius⁹; et Salmant.¹⁰ cum Palao, Bonacina, Coninck, etc., tale impedimentum contrahi a conjuge fideli etiam cum infi-

deli adultera²²); quia, licet Ecclesia non possit punire infidelem, potest tamen fidelem.

Ad hoc autem impedimentum incurrendum, requiritur 1°. Quod tam adulterium quam promissio habita sint vivente conjuge; ut Sanchez¹¹, Sporer¹²; et Salmant.¹³ cum Bonacina et Cornejo. — Requiritur 2°. Ut promissio non fuerit revocata ante adulterium. Sanchez¹⁴, Sporer¹⁵; et Salmant.¹⁶ cum Coninck et Bonacina. Dixi: *ante adulterium*. Nam si fuit revocata postea, tunc remanet impedimentum; cum jam contractum sit, sive promissio antecesserit, sive subsecuta fuerit adulterium; ut expressum habetur in *cap. fin. de eo qui duxit*; ibi: *Ceterum tolerari non debet, si prius vel postea (ad fidem datam) dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio poluisset.* — Requiritur 3°. Ut promissio fuerit externa et acceptata: unde non sufficit si adultera mere negative se habuerit; ut communiter docent Palaus¹⁷, Bonacina¹⁸, Cabassutius¹⁹, Concina²⁰ et Salmant.²¹

1038. — Sed dubitatur 1°. *An taciturnitas adulterae sit sufficiens signum consensus?*

Affirmant Pontius²²; et Coninck, Rebelleus et Hurtadus, apud Palaus²³; quia in materia favorabili taciturnitas habetur

Quid de taciturnitate adulterae.

¹ Lib. 7, cap. 45, n. 5. — ² Tr. 28, disp. 4, punct. 12, n. 4. — ³ Tr. 9, cap. 12, n. 48. — ⁴ Lib. 7, disp. 78, n. 7. — ⁵ Loc. cit., n. 5. — ⁶ Loc. cit., n. 50. — ⁷ Coninck, disp. 31, n. 54. — ⁸ Lib. 7, cap. 45, n. 20. — ⁹ Lib. 7, disp. 78, n. 5. — ¹⁰ Loc. cit., n. 9. — ¹¹ Loc. cit., n. 50. — ¹² Tr. 9, cap. 4, n. 5. — ¹³ Lib. 2, disp. 21, n. 11. — ¹⁴ Suppl., qu. 55, art. 4, ad 2. — ¹⁵ Loc. cit. — ¹⁶ Salmant., loc. cit., n. 5. — ¹⁷ Palaus, loc. cit., disp. 3, punct. 2, § 1, n. 1. — ¹⁸ Trull., lib. 7, cap. 4, dub. 5, n. 4. — ¹⁹ Diana, part. 3, tr. 5, resol. 19; part. 4, tr. 2, resol. 43. —

Roncagl., qu. 4, cap. 3, qu. 9. — ²⁰ Lib. 7, disp. 78, n. 12. — ²¹ Tr. 28, disp. 4, punct. 12, n. 8. — ²² Coninck, disp. 31, n. 53. — ²³ Aversa, qu. 18, sect. 4, v. *Octavo*. — ²⁴ Dicast., disp. 7, dub. 56, n. 620. — ²⁵ Tr. 9, cap. 12, n. 51. — ²⁶ Valent., in 3ma Part., disp. 10, qu. 5, punct. 3, imped. Crimen. — ²⁷ Coninck, disp. 31, n. 61. — ²⁸ Perez, disp. 38, sect. 3, n. 6. — ²⁹ Loc. cit., n. 52. — ³⁰ Lib. 5, disp. 79, n. 38 cum disp. 78, n. 12. — ³¹ Loc. cit., n. 52. — ³² Rebelleus, part. 2, lib. 3, qu. 8, n. 12. — ³³ Aversa, loc. cit., sect. 3, v. *Sed plerique*.

1036. — a) Bonacina, *qu. 3, punct. 6, n. 6*, haec habet de crimine utroque patrante.

b) Elbel, *de Matr., n. 159*, non hanc conditionem, sed praecedentem habet.

c) Sanchez, *lib. 7, disp. 79, n. 2*, hoc dicit de casu criminis neutro patrante; sed cum in utroque casu requiratur adulterium, quod de uno dicitur, de altero dicendum etiam est. — Idemque notandum venit de Pontio, *lib. 7, cap. 45, num. 2*; et Elbel, *n. 160*.

d) S. Thomas, *in 4, dist. 41, qu. un., art. 1, sol. 4, ad 2*; S. Antoninus, *part. 3, tit. 1, cap. 11, in it.*, requirit ad consummationem matrimonii, ut vir seminet intra vas mulieris.

e) Sanchez, *lib. 2, disp. 21, n. 11*; Palaus, *tr. 28, disp. 3, punct. 2, § 1, n. 1*; Trullench, *lib. 7, cap. 4, dub. 5, n. 4*; Bonacina, *qu. 3,*

punct. 12, n. 13, negant requiri ad consummationem matrimonii, ac proinde (Bonacina) ad impedimentum affinitatis.

f) Concina contra, *de Matr., diss. 1, cap. 8, § 8, n. 4*, probabilius esse ait quod non requiratur seminatio mulieris ad matrimonii consummationem.

g) S. Bonaventura, *in 4, dist. 41, qu. 1*; Innocentius, *in cap. Fraternalitati, de eo qui cognovit consang.*; Viguerius, *Instit., cap. 16, § 7, vers. 9, in 6 imped.*, requirunt ad affinitatem contrahendam commixtionem seminum. Quae tamen opinio « non multum placet » Hostiensi, *in d. cap. Fraternalitati*. — Praeterea Innocentius non satis sibi consentire videtur; nam *ibid.*, dicit dubitari posse utrum requiratur ut mulier seminet.

h) Lex Magna ff. *de verbor. et rer. si-*

gnif., dicit: « Magna negligentia culpa est; magna culpa, dolus ». Id est « comparatur » ait Glossa.

i) Sanchez hic non citatur a Salmant.

j) Vasquez, *in 1^{am} 2^{ae}, disp. 160, cap. 3*, rationem adjectam dumtaxat habet, uti supra notatum est.

k) Perez, *disp. 33, sect. 1, n. 7*, id habet de crimine, utroque patrante.

l) Dicastillus, *disp. 7, dub. 56, n. 608*, hanc utique requirit intentionem nubendi cum adultera; sed *n. 611*, probabile esse ait, quod hoc impedimentum incurrat ob hunc finem internum et incognoscibilem, non tamen citatur a Salmant. pro hoc asserto.

m) Aversa, *qu. 18, sect. 4, v. Tertio*, occasione criminis utroque patrante, dicit ge-

neratim: « Si intendebat ducere unam ex tali v. g. familia, hoc sufficere ad incurrendum impedimentum, si adsint aliae conditiones ».

n) Super hoc autem casu (uno patrante) notandum occurrit, quod impedimentum directe et principaliter incurritur a parte adultera, quae mortem conjugi intulit. Quare si haec impedimentum non contrahit; puta, quia est infidelis, nec altera pars illo irretitur. — In ceteris vero casibus, incurritur impedimentum directe a parte fideli: unde et infidelis indirecte illo ligatur, cum matrimonium non possit claudicare.

1037. — a) Pontius et Bonacina haec dicunt de quocumque impedimento ex crimine, idemque videntur sentire Palaus et Coninck.

pro consensu. — Sed negant Sanchez¹; et Palaus² cum Gutierrez; quia talis materia potius est odiosa quam favorabilis, cum acceptans subjiciatur poenis ecclesiasticis. — Merito Sporer^{a)} cum Tamburino utramque sententiam vocat probabilem.

1039. - Dubitatur 2°. *An promissio ficta matrimonii cum adulterio inducat impedimentum?*

Affirmant (modo fictio externe non appareat) Sanchez³; et Palaus⁴ cum Coninck et Gutierrez; quia talis promissio ficta jam apta est inducere adulteram ad captandam mortem conjugis: quod jura vitare intendunt. — Sed probabilius et communius negant Bonacina⁵, Sporer⁶, Holzmann⁷, Croix⁸, Elbel⁹; et Salmant.¹⁰ cum Laymann, Perez, Dicastillo, etc. Ratio, quia jura (in textibus citatis n. 1035) requirunt fidem sive promissionem matrimonii: ficta autem promissio non est promissio. Et quamvis cum tali ficta promissione non vitetur periculum in adultera decepta captandae mortis conjugis: tamen, cum agatur de lege prohibitiva et de materia odiosa, stricta facienda est interpretatio: tanto magis quod finis praecepti non cadit sub praecepto.

1040. - Dubitatur 3°. *An promissio conditionata eo casu inducat impedimentum?*

Affirmant Contin. Tournely¹¹; ac Sanchez^{a)} cum Navarro, Manuele et Vega. Quia promissio conditionata inducit obli-

gationem non resiliendi; et per eam vere dicitur data fides, et vere praebetur ansa captandi mortem conjugis.

Negant vero probabilius Laymann¹², Holzmann¹³, Tamburinus¹⁴, Elbel^{b)}; et Sporer¹⁵ cum Coninck et Perez. Ratio, quia jura requirunt fidem, per quam (cum simus in odiosis, ubi lex stricte interpretanda) intelligenda est fides, seu promissio pura et absoluta. Praeterquam quod per promissionem conditionatam non ita datur ansa captandae mortis, sicut per promissionem absolutam. — Dicunt tamen praefati auctores^{c)} talem promissionem bene inducere impedimentum, postquam conditio verificata fuerit ante mortem conjugis. Sed huic responderi posset quod promissio illa, adhuc impleta conditione, nec pura per se dici potest, prout requiritur a jure. Caeterum, quia communiter hanc exceptionem doctores tradunt, sapientibus me remitto.

1041. - Dubitatur 4°. *An ad incurrendum impedimentum requiratur ut promissio fuerit mutua?*

Affirmant Bellarminus¹⁶, Elbel¹⁷ et Holzmann¹⁸; item Laymann^{a)}, Henriquez, Gobat^{b)} et Diana, apud Croix¹⁹: idque clare indicat Glossa in cap. *Significasti 6, de eo qui duxit*. Quia (ut ajunt) jura videntur illam requirere promissionem, quae alias in sponsalibus obligationem utrinque inducit ad matrimonium contrahendum. — Sed communius et probabilius negant

Navar., Consil. 2, de eo qui duxit. - *Man. Rodrig*, Sum., part. 1, cap. 227, n. 5. - *Vega*, Sum. nueva, part. 2, cap. 34, cas. 70, i. f. — ¹² Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 10, n. 4, v. *Sexta*. — ¹³ De Matr., n. 562, v. 5. — ¹⁴ De Matr., tr. 1, cap. 6, § 8, n. 4. — ¹⁵ Part. 4, cap. 1, n. 109. - *Coninck*, disp. 31, n. 59. - *Perez*, disp. 33, sect. 4, n. 5. — ¹⁶ De Matr., cap. 22, v. *Secundus est*. — ¹⁷ De Matr., n. 165. — ¹⁸ Loc. cit., v. 6. - *Henrig*, lib. 12, cap. 14, num. 3. - *Diana*, part. 3, tr. 4, resol. 198 (Coord., tom. 2, tr. 6, resol. 168). - ¹⁹ Lib. 6, part. 3, n. 626.

curritur hoc impedimentum, bene vero si conditio sit adimpleta, et accesserit adulterium ».

^{c)} Scilicet Laymann, Tamburinus, Sporer et Perez.

1041. - ^{a)} Laymann, loc. cit., num. 4, v. *Quinta*, dicit: « Non est improbable ».

^{b)} Gobat citatur a Croix pro alio asserto; ceteroquin ipse, tr. 9, n. 197, tenet secundam opinionem, quae est et ipsius S. Alphonsi: « Communius, inquit, ... si una pars adulte-

Nec (probabilius) promissio conditionata.

Juxta alios, requiritur promissio mutua.

Probabilius negatur.

Sanchez¹; Bonacina² cum Coninck, Silvestro^{c)}, Perez et Rebello; et Palaus³ cum Soto, Hurtado et communi, ut asserit. Ratio, quia in jure (ut patet ex cap. 1 et 6, de eo qui duxit relatis n. 1035) nulla mentio fit de reprobatione, sed tantum de fide data. Alia igitur promissio requiritur in sponsalibus inter solutos, ut obliget ad matrimonium: quod pendet a jure naturali; alia inter conjugatos, ut inducat impedimentum: quod pendet a jure positivo^{d)}.

1042. - Ultimo hic notandum quod tribus criminibus, ex quibus oritur impedimentum, additur quartum: *Adulterium nimirum cum matrimonio attentato*; scilicet cum quis, sua uxore vivente, copulam habuerit cum alia, cum qua matrimonium insuper contrahere ausus sit. — Hoc matrimonium nullum est, sive copula praecesserit attentatum, sive subsequuta sit. Ita ex cap. *Significavit 2*, cap. *Ex litterarum 4*, cap. *Cum haberet 5*, et cap. *Si quis uxore 8, de eo qui duxit*. Vide Croix⁴.

1043. - Qui autem, vivente sua conjuge, promitteret alteri matrimonium, sed sine adulterio et matrimonio attentato: quamvis non incurrat impedimentum, non tamen excusatur a peccato mortali; ut Sanchez⁵, Laymann⁶, Bonacina⁷, Elbel⁸, et Pa-

¹ Lib. 7, disp. 79, n. 24. — ² Qu. 3, punct. 6, n. 9. - *Coninck*, disp. 31, n. 62. - *Perez*, disp. 33, sect. 5, n. 5. - *Rebell*, part. 2, lib. 3, qu. 8, n. 6. — ³ Tr. 28, disp. 4, punct. 12, n. 13. - *Sotus*, in 4, dist. 37, art. 4, v. *Secundus casus*. - *Gasp. Hurtad.*, disp. 23, diff. 2, n. 9. — ⁴ Lib. 6,

rantium acceptet promissionem factam ab altera, esto non repromittat vicissim, exurgit nihilominus inhabilitas ».

^{c)} Silvester, v. *Matrimonium VIII, qu. 9, v. Quartum*, quidquid dicat Bonacina, hoc non habet.

^{d)} Impedimentum criminis longe probabilius incurritur ab iis qui illud suo delicto annexum esse ignorant, quia ab Ecclesia statutum fuit, nedum tamquam poena, sed vel maxime quia publice inhonestum ac perniciosum est contrahi matrimonium inter eos qui tantorum flagitiorum rei sunt. Cum hac sententia, juxta de Angelis, maxime cohaeret praxis Poenitentiarum Apostolicae, quod satis indicat illud tribunal nolle recognoscere rationabilitatem sententiae negantis.

1044. - ^{a)} A S. O. quaesitum est: « An Calvinistae et Lutherani in illis partibus degentes, quorum Baptisma dubium et suspe-

laus⁹ cum Abbate, ex cap. *fn., de eo qui duxit*.

1044. - « Dicitur VI°. DISPARITAS CULTUS, sive religionis: quae dirimit matrimonium inter baptismum et non baptismum, etiam catechumenum. Idque jure tantum ecclesiastico, non scripto. Bonacina¹⁰ ex Coninck, etc. ^{a)}. — Inter baptizatos vero non dirimit, etsi impediat. « Matrimonia vero cum haereticis, etsi « illicita, sunt tamen valida. Vide supra, « *Lib. 2, tract. 1, cap. 4, dub. 3* ».

Ut habetur in cap. 7, de *divortiis*. Vide dicta de *Sacram. in gen., n. 56*. — Ubi adde id quod dicit noster Summus Pontifex Benedictus XIV in bulla *Matrimonia*, edita die 4 Nov. 1741. Ibi postquam Pontifex declaravit conjugia inter haereticos esse valida, sic ait: *Dolens... Sanctitas Sua eos esse inter catholicos, qui, insano amore turpiter dementati, ab hisce detestabilibus connubiis, quae sancta Mater Ecclesia perpetuo damnavit... ex animo non abhorrent...: episcopos omnes, vicarios apostolicos, parochos... in iis partibus degentes, serio graviterque hortatur et monet, ut catholicos... ab hujusmodi nuptiis, in propriarum animarum perniciem ineundis, quantum possint absterreant... atque efficaciter impedire satagant^{b)}.*

part. 3, n. 621. — ⁵ Loc. cit., n. 40. — ⁶ Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 10, n. 7. — ⁷ Loc. cit., n. 10 et 11. — ⁸ De Matr., n. 174. — ⁹ Tr. 28, disp. 4, punct. 12, n. 15. - *Abb. Panorm.*, in cap. *fn.*, de eo qui duxit. — ¹⁰ Qu. 3, punct. 7, n. 2. - *Coninck*, disp. 31, n. 43. — *Bened. XIV* bulla *Matrimonia*, § 3.

Disparitas cultus qualiter impediat.

Promissio ficta cum adulterio probabilius non inducit impedimentum.

Vis et metus dirimunt matrimonium.

1045. - « Dicitur VII°. Vis, sive violentia, et gravis metus injuste incussus ad « matrimonium extorquendum. — Irritatur « que in utroque foro ». [Ex cap. *Significavit*, de eo qui duxit; ex cap. *Cum locum*, cap. *Veniens* et cap. *Consultationi*, de sponsal. Vide Salmant.¹ cum D. Thoma et communi. Et hoc, etiamsi interverit

juramentum: nisi juramentum sit de ponendo consensu libero; quia tunc certe obligat, ut bene notat Viva²]. — « Et « quidem jure naturae, si a contrahente; « positivo autem, si a tertio sit incussus.

« Addo 1°. *Gravis*: qualis scilicet cadit « in virum constantem, v. gr. mortis, perpetui carceris, amissionis bonorum, inju-

Conditio- nes requi- sitae in metu.

¹ Tr. 9, cap. 9, n. 2 et 3. - S. Thom., in 4, dist. 29, qu. un., art. 3, solut. 1. — ² De Matr., qu. 4, art. 3, n. 4, v. *Sequitur* 2.

bitis cautionibus, et servatis certis conditionibus. Cautiones adhibendae, et quae nunquam, ne in mortis quidem articulo, remitti seu dispensari possunt, sunt: ut non solum catholicus conjux ab acatholico perverti non possit; quinimo catholicus ipse conjux teneri se sciat ad acatholicum pro viribus ab errore retrahendum; verum etiam ut universa utriusque sexus proles ex mixtis hisce matrimoniis procreanda, in sanctitate catholicae religionis educari omnino debeat. Ad has cautiones hodie, secluso peculiari statuto, sufficit talis promissio, quae, in pactum deducta, praebet morale fundamentum de veritate executionis. — Praeterea certae conditiones in ipsa matrimonii celebratione servandae sunt, nempe ut haec mixta connubia extra ecclesiam et absque parochi benedictione ulloque alio ecclesiastico ritu celebrentur. Unde parochi praesentia ea esse debet ut matrimonio non assistat in loco sacro, nec cum vestimentis quae sacrum ritum praesferant; nec debet super contrahentes liturgicas preces recitare, neque ullo modo ipsis benedicere, nec proclamationes facere. Requiritur tamen omnino ad validitatem, juxta hodiernam disciplinam, ut contrahentium consensus exquirat et recipiat (Vide notam a ad num. 1094 infra). Quodsi propter gravia rerum adjuncta, hae conditiones servari nequeant, relinquitur arbitrio episcopi, onerata ejus conscientia, ut possit permittere in hujusmodi nuptiis ritum in Rituali dioecetano legitime praescriptum, exclusa semper Missae celebratione. Et eo casu posse etiam tolerari proclamationes, tacita nupturientium religione, et de factis proclamationibus litteras testimoniales, quae unice annuntiant nil praeter Ecclesiae vetitum matrimonio obstare, omissis quibuscumque verbis ex quibus consensus vel cujuslibet approbationis suspicio oriri possit. — Et haec quidem de matrimoniis mixtis licitis; de illicitis vero, quae videlicet sine apostolica dispensatione contrahuntur, sequentia sedulo sunt notanda. Parochus per se et regulariter loquendo nequit eis assistere. Verum si in Ecclesiae utilitatem et commune animarum bonum cedere posse dignoscatur, hujusmodi nuptias, quantumlibet illicitas et vetitas, coram parochio catholico potius quam coram ministro haeretico, ad quem partes facile con-

fugere possent, celebrari: tunc ipse parochus catholicus, aliusve sacerdos ejus vices agens, poterit iisdem nuptiis, omni excluso ecclesiastico ritu, adesse, perinde ac si partes unice ageret testis mere vulgo qualificati seu authorizabilis, ita scilicet ut utriusque conjugis exquisito et audito consensu, deinceps pro suo officio actum valide gestum in matrimonium librum referre queat. Item fieri possunt proclamationes et concedi litterae testimoniales eo modo quo supra dictum est. — Si vero sponsi contrahere velint coram ministro haeretico, sed ad actum mere civilem implendum, nempe ut lege civili imperante, habeantur civiliter honesti conjuges prolesque censeantur legitimae, hoc non improbat. Si autem minister haereticus censetur veluti sacris addictus et quasi parochi munere fungens, non licet parti catholicae coram illo se sistere ad contrahendum, sub poena excommunicationis latae sententiae. In hoc casu, parochus debet ab omni interventu abstinere, nisi forte, remoto scandalo et gravissima accedente causa, v. g. concubinatus periculo. — Parochus interrogatus a contrahentibus, vel certo sciens eos adituros esse ministrum haereticum, silere non potest, sed monere debet sponso de gravissimo peccato quod admittunt et de censuris quas incurrunt. Nihilominus, ad gravia mala praecavenda, si in aliquo peculiari casu parochus non fuerit interpellatus, et nulla fiat explicita sponsorum declaratio de adeundo ministro haeretico, sed praevideat illum adituros et suam monitionem certo non profuturam, tunc sileat. Quodsi jam praestiterint consensum coram ministro haeretico (idque publice notum sit vel ab ipsis sponsis parochio notificetur) et velint eum coram parochio catholico renovare, parochus huic matrimonio non intererit, nisi, servatis, ut supponitur, ceteroquin servandis, pars catholica facti poenitens, praevis salutaribus poenitentibus, absolutionem a contractis censuris rite prius obtinuerit. Cautiones vero a conjugibus in foro etiam externo praestari debent et hunc in finem recursus ad episcopum postulatur.

Hic demum addenda veniunt quae decreta sunt a S. O. circa matrimonia contrahenda cum *franco-muratoribus* et *liberis pensatoribus*. Quaesitum porro fuit « 1° Quid agendum quando vir baptizatus, sed apostasiam a

« stae excommunicationis, enormis indignationis patris valde austeri. — Quando « vero metus est *levis*, contractus censetur « spontaneus: idque, ad cavendas lites, « etiam in matrimonialibus, ut sacramento « consulatur. Rebellus^{a)}, Sanchez, Pontius^{a)}, etc. communiter cum Diana^{b)}, « — quamvis Navarrus, Gabriel et Covarruvias^{c)} id negent, si metus ita « extorserit consensum, ut absque eo non « fuisset.

« Addidi 2°. *Injuste*. — Quia si *juste* « sit incussus, valet matrimonium: talis « enim non tam infertur ab alio quam ab « ipsomet qui causam dedit, ut si v. gr. « deprehenso in crimine cum filia mineris « accusationem nisi illam ducat.

« Addidi 3°. *Ad extorquendum*. — Quia « matrimonium ex metu etiam gravis « simo, undecumque et quodcumque « incusso, dummodo non ad matrimonium

Sanch., lib. 4, disp. 17, n. 3 et 4. — *Navar.*, Man., cap. 17, n. 30; et cap. 22, n. 51, v. *Septimum*. — *Gabr. Biel*, Suppl., dist. 29, qu. un., artic. 2, concl. 4. — ¹ Qu. 3,

« extorquendum, valet: tunc enim non tam « contrahitur metu quam eligitur medium « evadendi periculum; et matrimonium est « simpliciter voluntarium.

« Unde resolvitur valere matrimonium « in sequentibus casibus (Vide Bonacina¹):

« 1°. Si concubinarius metu gehennae « vel mortis, in morbo vel naufragio « trahat cum concubina. — Bonacina².

« 2°. Si quis a medico persuasus non « diu se victurum, nisi ducta uxore, eam « ducat. — Bonacina³.

« 3°. Si in carcerem conjectus, spe evadendi, contrahat cum filia lictoris. — Sanchez⁴, Coninck⁵.

« 4°. Si ad mortem damnatus, ut evadat, ducat meretricem^{d)} aut aliam. — « — Coninck⁶, Filliuccius⁷.

« 5°. Si princeps obsessus offerat filiam « in matrimonium obsidenti, ut liberetur « obsidione^{e)}.

punct. 8. — ² Loc. cit., n. 18. — ³ Loc. cit., n. 19. — ⁴ Lib. 4, disp. 12, n. 10. — ⁵ Disp. 28, n. 10. — ⁶ Loc. cit. — ⁷ Tr. 10, part. 1, cap. 4, n. 108.

fide verbis et corde profitens, asserensque nominatim se non credere sacramentis Ecclesiae, petit matrimonium coram ejusdem Ecclesiae facie, unice ut desiderio sponsae satisfaciatur? — 2° Quid si idem vir petit, sectae condemnatae muratorum vel simili addictus, qui licet fidem non omnino amisserit, sectae tamen debite renunciare recusat?»

Quibus S. O., die 30 Januarii 1867, respondit: « Ad 1. Quoties agatur de matrimonio inter unam partem catholicam et alteram quae a fide ita defecit, ut alicui falsae religioni vel sectae sese adscripserit, requirendam esse consuetam et necessariam dispensationem cum solitis ac notis praescriptionibus et clausulis. Quodsi agatur de matrimonio inter unam partem catholicam et alteram, quae fidem abjecit, at nulli falsae religioni vel haereticae sectae sese adscripsit, quando parochus nullo modo potest hujusmodi matrimonium impedire (ad quod totis viribus incumbere tenetur), et prudenter timet ne ex denegata matrimonio assistentia grave scandalum vel damnum oriatur, rem deferendam esse ad episcopum, qui, inspectis omnibus casus adjunctis, permittere poterit ut parochus matrimonio passively intersit tamquam testis *authorizabilis*, dummodo cautum omnino sit catholicae educationis universae prolis aliosque similibus conditionibus ». — « Ad 2. Dandum esse decretum diei 28 Junii 1865, quod est hujusmodi. Quoad matrimonia in quibus una contrahentium pars clandestinis aggre-

gationibus per Pontificias Constitutiones damnatis adhaeret, dummodo absit scandalum, Ordinarius, habita circumstantiarum ratione pro casibus particularibus, ea decernat quae magis expedire judicaverit ». Quae iterum confirmata sunt decreto 25 Maji 1897 et 11 Januarii 1899. — Sed, juxta decretum *Ne temere*, responso ad 1um addendum est: requiri ad validitatem, ut parochus exquirat et recipiat contrahentium consensum.

1045. — ^{a)} Rebellus, *part. 2, lib. 2, qu. 11, n. 9*, ita sane docet, sed subdit: « Si modo consensum omnino non tollat ». Quo casu dicit metum levem dirimere in foro conscientiae, quamvis non dirimat in foro externo. Et Pontius, *lib. 4, cap. 18, num. 2*, approbat limitationem Rebelli. Hinc isti auctores non dissentiant a Navarro et Gabriele.

^{b)} Diana, *part. 3, tr. 4, resol. 230*, ait theologos communiter negare matrimonium ex metu levi irritum esse; sed, *tr. 5, resol. 117*, dicit utramque opinionem, affirmantem scilicet et negantem, probabilem esse.

^{c)} Covarruvias, *de Matr., part. 2, cap. 3, § 6, n. 5 et 6*. « Adnotandum est, inquit, matrimonium ex tacito consensu filii praesentis, nec contradicentis patri pro eo contrahenti... minime tenere quando filius taceat propter meum reverentialem patris, alias non taciturus ».

^{d)} Coninck et Filliuccius non loquuntur de meretrice, bene tamen Bonacina. De cetero concordant.

^{e)} Casus iste, ut exponitur a Busenbaum,

Metus non dirimens matrimonium.

« 6°. Si raptor vel deflorator virginis, « metu mortis offerat se judici ad eam « ducendam. — Bonacina ^{f)}, ex Regi- « naldo ^{j)}, Henriquez ^{f)}, etc.

« 7°. Si ad mortem decumbens con- « trahat cum filia medici, alius illi mederi « nolentis. — Rebellus ^{g)}, Sanchez ¹⁾, Co- « ninck ^{h)}, Filiuccius ²⁾; etsi alii quidam « negent.

« 8°. Etsi metus gravis incussus fuerit « tantum ad contrahendum matrimonium « in genere ⁱ⁾, contractum tamen nullum « esse docent Sanchez, Salas, Palaus, Pon- « tius, etc., cum Diana ³⁾; — contra Azor « et alios quatuor ^{j)}.

« 9°. Quando matrimonium ex gravi « metu contractum fuit, non teneri (in foro « conscientiae) per se loquendo, illud per- « ficere, posseque altero invito resilire, « etiam eum qui liber a metu fuit ^{k)}, etiamsi « ab ipso seu ejus culpa illatus fuerit; do- « cent Sanchez, Villalobos, Hurtadus et « Ochagavia, cum Diana ⁴⁾; — contra Co- « ninck et Pontium ^{l)} ».

¹⁾ Lib. 4, disp. 12, n. 15. — ²⁾ Tr. 10, part. 1, cap. 4, n. 103. — Sanchez, lib. 4, disp. 12, n. 20. — Salas, in 1^a 2^a, tr. 3, disp. 3, n. 27. — Palaus, tr. 2, disp. 1, punct. 9, n. 9. — Pont., lib. 4, cap. 14, n. 14. — ³⁾ Part. 4, tr. 4, resol. 33. — Azor, part. 1,

1046. — Supponendum est 1°. Vim dif- ferre a metu. — *Vis* enim omnino tollit voluntarium; cum sit a principio extrin- seco, et ipse vim passus nihil agit. *Metus* vero non tollit simpliciter voluntarium; unde in *leg. 1*, ff. *Quod metus causa*, sic metus definitur: *Est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio*. — Hic autem advertendum quod *vis* accipitur pro *metu*.

Supponendum 2°. *Metum* alium esse ab intrinseco, alium ab extrinseco. — *Metus ab intrinseco* est ille qui infertur a causa intrinseca vel naturali, qualis est metus mortis ex morbo aut naufragio, etc. — *Metus vero ab extrinseco* est qui infertur a causa extrinseca et libera, nempe ab homine; et hic requiritur ad irritan- dum matrimonium.

Supponendum est 3°. *Metum* alium esse *gravem*, sive cadentem in virum constan- tem, alium esse *levem*. — Dicitur metus *gravis*, quando grave est malum quod timetur.

lib. 1, cap. 11, qu. 11. — Sanchez, lib. 4, disp. 15, n. 5. — Villal., part. 1, tr. 13, diff. 37, n. 3. — Gasp. Hurtad., disp. 6, diff. 4, n. 16. — Ochagav., tr. 3, qu. 30. — ⁴⁾ Part. 3, tr. 4, resol. 229; et part. 9, tr. 8, resol. 27. — Coninck, disp. 28, n. 7.

Vis et me- tus qualiter differant.

Quando- nam metus sit gravis.

Metus quo- modo divi- datur.

videtur sensu carere; sed Filiuccius, *loc. cit.*, v. *Quartus*, rectius loquitur, dicens validum fore matrimonium « quod princeps obsessus faceret cum filia obsidentis, ut sic solvatur ab obsidione ».

^{f)} Bonacina, *loc. cit.*, n. 22, loquitur de defloratore deprehenso a patre vel fratre puellae, quibus ex metu mortis se offert ad eam ducendam. — Et ita etiam Reginaldus, *lib. 31*, n. 79; et Henriquez, *lib. 11*, cap. 9, n. 2; Henriquez tamen addit etiam iudicem.

^{g)} Rebellus, *loc. cit.*, qu. 11, num. 15, id dicit de femina quae nubit medico qui « eam nolit curare, nisi sibi nubat ».

^{h)} Coninck, *disp. 28*, num. 11, loquitur de femina, quam vel cuius parentem medicus curare non vult nisi sibi nubat, et distinguit, affirmans matrimonium validum esse, « quando medicus ex longinquis regio- nibus esset petendus, et non nisi cum gravi difficultate posset ad aegrum venire, aut quando alias habet causas, sive justas sive injustas, ob quas suam operam aegro negat, ita ut hoc non faciat ut matrimonium extorqueat, quamvis paratus sit eam exhibere aegro, si puella ei nubat ». Quando vero medicus « in iisdem aut propinquis locis habitat, nec ob aliam causam negat aegro suam ope- ram, nisi ut matrimonium extorqueat... Vide-

tur probabile (n. 13) tale matrimonium esse irritum, praesertim quando medicus esset jam certo pretio ab aegroto vel civitate con- ductus ad curandum ».

ⁱ⁾ Quamvis Diana hoc modo ponat casum; atvero tam ipse in responso, quam auctores ab eo citati, loquuntur de matrimonio coacte contrahendo cum quadam indeterminata persona ex certo genere vel numero personarum, quod dicunt esse invalidum; ratio tamen quam Diana affert (eamdemque insinuat Palaus), est quod ad libertatem matrimonii requiritur non solum electio hujus vel illius personae, sed requiritur ut electio talis status libere plena sit et non coacta.

^{j)} Diana praeter Azorium, citat quinque auctores contrarios expositae doctrinae.

^{k)} Nisi tamen aliquod damnum secutum sit, ut limitant auctores citati pro compartem quae causam dedit metui.

^{l)} Pontius, *lib. 4*, cap. 15, n. 1, concordat cum Sanchez pro casu quo libere consentiens non fuit particeps nec conscius metus. Id vero in quo a citatis auctoribus dissentit, est quando « particeps fuit aut conscius metus illati alteri cum quo contrahit », quem negat posse resilire in conscientia, et quem dicit teneri obligatione expectandi voluntatem ejus qui metum passus est, sive damnum aliquod se-

1047. — Ut autem *metus* censendus sit *gravis*.

Requiritur 1°. Ut malum quod alter minatus fuerit sit grave, saltem respectu metum passi, ex leg. *Metum 5*, ff. *Quod metus causa*. Sufficit vero quod malum sit absolute in se grave ex communi hominum opinione, quamvis non sit majus respectu ad illud quod eligitur; ut advertunt communiter Sanchez ¹⁾, Pontius ²⁾; et Bossius ³⁾ cum Lessio, Navarro et Coninck. — Sufficit etiam, si malum timetur non solum sibi, sed aliis sibi stricte conjunctis (Sanchez ⁴⁾, Pontius ⁵⁾, Lessio ⁶⁾, Salmant. ⁷⁾; et Bossius ⁸⁾ cum Villalobos, ex leg. *Isti quidem*, ff. *Quod metus causa*). Dummodo propinqui sint conjuncti saltem in quarto gradu, sive sint consanguinei sive affines ^{a)}; ut Sanchez ⁹⁾ et Pontius ¹⁰⁾ cum aliis. Id extendunt etiam ad famulos et domesticos, ex cap. *Quicumque*, de sent. excom. in 6°, et ex *clement. un.*, de excessib. praelat.

Requiritur 2°. Ut prudenter (non autem vane et leviter) malum timeatur proxime inferendum. — Sanchez ¹¹⁾ et Salmant. ¹²⁾

Requiritur 3°. Ut malum nequeat alias ^{b)} evitari. — Sanchez ¹³⁾ et Salmant. ¹⁴⁾, ac Bossius ¹⁵⁾.

Requiritur 4°. Ut minans malum possit exsequi: nisi expertus sit verbosus ^{c)}, qui facile minas jactat, et postea non exsequitur vel facile placatur; ut dicunt Sanchez ¹⁶⁾ et Salmant. ¹⁷⁾ cum Palao, Cornejo,

¹⁾ Lib. 4, disp. 2, n. 3. — ²⁾ Lib. 4, cap. 2, n. 9; cfr. etiam cap. 3, n. 3. — ³⁾ De Matr. Contr., cap. 12, n. 13 et 90. — Less., de Just. et Jure, lib. 2, cap. 17, dub. 6. — Navarr., Man., cap. 22, n. 51. — Coninck, disp. 28, dub. 2, n. 21 et seqq., et n. 29 et 30. — ⁴⁾ Lib. 4, disp. 4, n. 1. — ⁵⁾ Lib. 4, cap. 3, n. 4. — ⁶⁾ Loc. cit., n. 35. — ⁷⁾ Tr. 9, cap. 9, n. 18. — ⁸⁾ Cap. 12, n. 28. — Villal. part. 1, tr. 3, diff. 8, n. 11. — ⁹⁾ Lib. 4, disp. 4, n. 8, 11 et 12. — ¹⁰⁾ Lib. 4, cap. 3, n. 4 et 5. — ¹¹⁾ Lib. 4, disp. 1, n. 15 et 16. — ¹²⁾ Loc. cit., n. 19. — ¹³⁾ Loc. cit., disp. 1, n. 24. — ¹⁴⁾ Loc. cit., n. 19. — ¹⁵⁾ Cap. 12, n. 16. — ¹⁶⁾ Lib. 4, disp. 1, n. 19 et 20. — ¹⁷⁾ Tr. 9, cap. 9, n. 19. — Palaus, tr. 2, disp. 1, punct. 7, n. 8 et 9. — Cornejo, disp. 7, dub. 25, qu. 2. — Dicast., disp. 4, dub. 2, n. 10; cfr. dub. 3, n. 31. — Aversa, qu. 4, sect. 3, v. *Rationabilis*. — ¹⁸⁾ Cap. 12, n. 15. — Barb., in cap. *Si justus 73*, de appellat., n. 11.

cutum sit (n. 4), sive etiam secluso quovis damno (n. 5).

1047. — ^{a)} Auctores citati hoc utique dicunt de affinibus; sed de affinibus ex matrimonio tantum, secus vero de affinibus ex fornicatione.

^{b)} Scilicet facile, nam si malum facile evitari potest metus nequit dici gravis.

Dicastillo et Aversa; et Bossius ¹⁸⁾ cum Barbosa, Menochio, etc. Insuper addunt Sanchez ¹⁹⁾, Salmant. ²⁰⁾ et Bossius ²¹⁾, requiri, quod incutiens metum solitus sit minas exsequi ^{d)}; ex leg. *Metum*, C. de his quae vi metusve causa, ubi: *Metum, non jactationibus tantum vel contestationibus, sed atrocitate facti probari convenit*. — Sed venia praefatorum doctorum, huic doctrinae nescio acquiescere. Nam, etsi aliquis non sit expertus verbosus et levis, non video cur prudenter non possit timeri malum quod vir gravis serio et ex proposito minatur. — Concedunt autem ipsi Sanchez ²²⁾; et Bossius ²³⁾ cum Barbosa, Gutierrez, Aragon et Rota Romana, ex leg. 3, ff. de vi et de vi armata, sufficere ad metum gravem incutiendum, si alii actu armati matrimonium exposcant.

1048. — *Mala gravia*, quorum metus irritat matrimonium, censentur:

1°. Mors vel gravis cruciatus, ex capite *Cum dilectus*, de his quae vi metusve causa fiunt.

2°. Exilium; ut Sanchez ²⁴⁾ cum Soto, Henriquez, etc.

3°. Carcer, ex leg. *Qui in carcerem* ff. *Quod metus causa gestum erit*. — Hoc tamen dicunt Sanchez ²⁵⁾ cum Soto, Rodriguez et Ledesma; ac Bossius ^{a)} cum Coninck, Lessio, Gutierrez, etc. (contra aliquos), intelligendum de carcere diuturno aut vinculis atrocibus.

Menoch., de Praesumpt., lib. 3, praes. 126, n. 24 et 25. — ¹⁹⁾ Lib. 4, disp. 1, n. 20. — ²⁰⁾ Tr. 9, cap. 9, n. 19. — ²¹⁾ Loc. cit., n. 15. — ²²⁾ Lib. 4, disp. 5, n. 5. — ²³⁾ De Matr. contr., cap. 12, n. 55. — Barb., loc. cit., n. 7. — Gutier., de Matr., cap. 77, n. 8. — Aragon., id est *Monter de Cueva*, Decis. regni Aragonum, decis. 45, n. 19. — Rota Rom. in una *Colimbrien.*, Matrim. 19 Decembr. 1614, inter decis. Farinacii, part. 1, decis. 643, n. 10 et 21. — ²⁴⁾ Lib. 4, disp. 5, n. 8. — Sotus, de Just. et Jure, lib. 7, qu. 2, art. 1, v. *Haud tamen hic*. — *Henriq.*, lib. 11, cap. 9, n. 4. — ²⁵⁾ Lib. 4, disp. 5, n. 9. — Sotus, in 4, dist. 29, qu. 1, art. 2, v. *Ejusmodi autem metum*. — *Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 229, n. 3. — *Barthol. Ledesm.*, de Matr., diff. 23, fundam. 3. — Coninck, disp. 28, n. 34. — Less., lib. 2, cap. 17, n. 35. — *Gutierrez*, de Matr., Cap. 77, n. 10.

^{c)} Limitationem istam Sanchez, Salmant., Aversa et Bossius expresse habent; eam tamen satis insinuant Palaus, Cornejo et Dicastillus.

^{d)} Idemque requirunt Barbosa et Menochius.

1048. — ^{a)} Rectius: Coninck, Lessius, Gutierrez apud Bossium, cap. 12, n. 46.

Mala gravia, quorum metus irritat matrimonium.

4°. Amissio status, ex leg. *Isti quidem*, ff. *Quod metus causa*, — sive honoris: Sanchez¹ et Bossius² cum multis.

5°. Violatio virginis — ex dicta leg. *Isti quidem* — aut viduae honestae: Sanchez³ et Bossius⁴ cum Pontio, etc.

6°. Ablatio famae, puta si quis, deprehensus altero in crimine infami, comminetur eum prodere, ex leg. *Nec timorem*, ff. *Quod metus causa*. Vide Sanchez⁵. — Et idem ait Bossius⁶ cum Pontio, Barbosa, etc., de metu magnae verecundiae: nempe si quis, nisi contrahas matrimonium, minetur te denudare cum publico dedecore.

7°. Injusta excommunicatio (nisi facile ei possit occurrere); quia haec saltem in externo, irrogat gravem notam infamiae. — Sanchez⁷ cum Hostiensi^{b)}, Abbate et Silvestro; ac Bossius⁸ cum Pontio, Azor, Coninck et aliis communiter.

8°. Amissio bonorum magni momenti. — Sanchez⁹ cum Soto, Corduba, etc.; ac Bossius¹⁰ cum Barbosa, Gutierrez, etc.

9°. Amissio magni lucri. — Sed recte ajunt Sanchez¹¹ et Bossius¹² cum Pontio et Coninck, hoc intelligi tantum, quando metum passus habet jus ad illud lucrum, vel saltem ne ab illo injuste impediatur; quia alias non esset pati metum damni, sed potius allici ad spem lucri.

¹ Lib. 4, disp. 5, n. 10 et 11. — ² De Matr. Contr., cap. 12, n. 42 et 43. — ³ Loc. cit., n. 12. — ⁴ Cap. 12, n. 45. — *Pont.*, lib. 4, cap. 4, n. 4. — ⁵ Disp. 5, n. 14 et 15. — ⁶ Cap. 12, n. 44. — *Pont.*, loc. cit., n. 4. — *Barb.*, in cap. *Si justus*, num. 10. — ⁷ Lib. 4, disp. 5, num. 17 et 18. — *Abb.*, in cap. *Cum dilectus*, de his quae vi etc., num. 6. — *Silvest.*, v. *Metus*, qu. 5. — ⁸ Cap. 12, num. 53. — *Pont.*, lib. 4, cap. 4, num. 7. — *Azor*, part. 1, lib. 1, cap. 10, qu. 7. — *Coninck*, disp. 28, n. 34. — ⁹ Lib. 4, disp. 5, n. 25. — *Sotus*, in 4, dist. 29, qu. 1, art. 2, v. *Ejusmodi*. — *Cordub.*, tr. dei casi, qu. 171, punt. 1. — ¹⁰ Cap. 12, n. 49. — *Barb.*, in cap. *Si justus*, num. 9. — *Gutierr.*, de Matr., cap. 77, num. 13. — ¹¹ Lib. 4, disp. 5, n. 28. — ¹² Cap. 12, n. 52. — *Pont.*, lib. 4, cap. 4, n. 10. — *Coninck*, disp. 28, n. 34. — ¹³ Loc. cit., n. 2

b) Hostiensis, in cap. *Cum dilectus*, de his quae vi, etc., n. 5, videtur sic tenere, quamvis non satis perspicue loquatur de injusta excommunicatione.

1049. — a) Henriquez, lib. 11, cap. 9, n. 2, loquitur de casu quo quis deprehenditur in crimine, et cui mortem minatur nisi contrahat; et refert aliquos negare validum esse matrimonium (quos videtur approbare), quia metus incutitur ad finem contrahendi.

Advertit autem Sanchez¹³, quod ubi causa metus non est in jure expressa, arbitrio judicis definienda est.

1049. — Ut autem metus irritet matrimonium.

Requiritur 1°. Ut sit ab extrinseco sive ab homine, non autem ab intrinseco; ut communiter docent Sanchez¹⁴, Pontius¹⁵, Bonacina¹⁶, Roncaglia¹⁷, Bossius¹⁸; et Salmant.¹⁹ cum Soto, Covarruvias, Aversa, Candido et communi.

Requiritur 2°. Ut metus incutatur ad finem contrahendi matrimonium. — Sanchez²⁰, Bonacina²¹, Holzmann²², Roncaglia²³; et Salmant.²⁴ cum Pontio, Soto, Trullench, Henriquez^{a)} et communi. Et patet ex cap. *Cum locum*^{b)} et cap. *Veniens, de sponsal.*

Requiritur 3°. Ut metus sit injuste incussus. Sanchez²⁵, Bonacina²⁶, Holzmann²⁷ et Roncaglia²⁸. — Unde, si pater inveniret stupratorem suae filiae, et minas illi incuteret mortis ad extorquendum matrimonium, equidem matrimonium esset nullum; ut habetur in dicto cap. *Veniens, de sponsal.* — Secus vero, si comminaretur mortem ad ulciscendam injuriam, et stuprator ad se liberandum iniret nuptias; quia tunc metus non fuisset ad matrimonium extorquendum. Ita communiter Sanchez²², Pontius^{c)}, Bonacina²⁹,

et 3. — ¹³ Lib. 4, disp. 12, n. 2 et seqq. — ¹⁴ Lib. 4, cap. 19, n. 2 et 3. — ¹⁵ Qu. 3, punct. 8, n. 1, 8 et 16. — ¹⁶ Tr. 21, qu. 4, cap. 5, qu. 3, resp. 2. — ¹⁷ Cap. 12, n. 120 et 125. — ¹⁸ Tr. 9, cap. 9, n. 41. — *Sotus*, in 4, dist. 29, qu. 1, art. 3, v. *Regula ergo*. — *Covar.*, de Matr., cap. 8, § 4, n. 26. — *Aversa*, qu. 4, sect. 4, v. *Alius deinde metus*. — *Candid.*, disquis. 28, art. 8, dub. 4. — ¹⁹ Lib. 4, disp. 12, n. 3. — ²⁰ Qu. 3, punct. 8, n. 16. — ²¹ De Matr., n. 579 et 583. — ²² Tr. 21, qu. 4, cap. 5, qu. 3, resp. 3. — ²³ Tr. 9, cap. 9, n. 52. — *Pont.*, lib. 4, cap. 19, n. 2 et 3. — *Sotus*, loc. cit. v. *Rursus quamvis*. — *Trull.*, lib. 7, cap. 7, dub. 1, n. 12. — ²⁴ Lib. 4, disp. 12, n. 3 et 18. — ²⁵ Qu. 3, punct. 8, n. 8. — ²⁶ De Matr., n. 579 et 583. — ²⁷ Loc. cit., qu. 3, resp. 3. — ²⁸ Lib. 4, disp. 12, n. 14. — ²⁹ Qu. 3, punct. 8, n. 22.

b) Cap. *Cum locum*, dicit indagandum esse animum contrahentis, « ne per timorem dicat sibi placere quod odit ».

c) Pontius, lib. 4, cap. 19, num. 10, scribit validum esse, « si deprehensus in stupro offerat consanguineis matrimonium cum illa... dummodo id non faciat metu mortis inferendae a consanguineis... Is enim metus esset illatus injuste, cum non possint juste occidere ».

Requisita ut metus irritet matrimonium.

Sit ab extrinseco incussus.

Ad finem contrahendi matrimonium.

Injuste.

Salmant.¹; et Bossius² cum Hostiensi^{a)}, Abbate, Coninck^{e)}, Henriquez^{e)}, Gutierrez^{e)}, Villalobos^{e)}, Hurtado^{e)}, etc. — Idem dicendum, si pater minetur accusare stupratorem apud judicem, et ille, ne accusetur, duceret filiam. Busenbaum^{f)} ut supra, Sanchez^{f)} et Bossius^{f)}. — Idem, si iudex includeret stupratorem in carcerem, ut puellam ducat vel dotet (juxta praescriptum in cap. 1 et 2 de adulter.), et ille matrimonium iniret. — E converso, nullum esset matrimonium, si absolute eum cogeret ad ducendum: quia de jure ille non tenetur absolute eam ducere, sed vel ducere vel dotare; ut recte dicunt Sanchez³, Pontius⁴ et Bossius⁵ cum aliis. Nisi (excipiunt) stuprator ille nollet vel non posset alia via damnum resarcire; et merito: quia stuprator, quando non dotat, omnino tenetur ducere violatam^{g)}; ut docent Lugo⁶, Tamburinius⁷ et Salmant.⁸ cum aliis communiter.

1050. — Dubitatur 1°. Si iudex injuste damnaret reum ad mortem, et promitteret

¹ Tr. 9, cap. 9, n. 46 et 47. — ² De Matr. Contr., cap. 12, n. 120, 126, 128 et 165. — *Abb.*, in cap. *Cum locum*, de sponsal. n. 9. — ³ Lib. 4, disp. 13, n. 7. — ⁴ Lib. 4, cap. 19, n. 14. — ⁵ De Matr. Contr., cap. 12, n. 173 et 174. — ⁶ De Just. et Jure, disp. 12, n. 11. — ⁷ Decal., lib. 7, cap. 5, § 8, n. 27. — ⁸ Tr. 13,

[se] eum liberaturum, si ducat suam filiam, an valeret tale matrimonium?

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Sanchez⁹; et Salmant.¹⁰ cum Coninck, Aversa, Dicastillo, Trullench et Candido^{a)}. — Ratio (ut ajunt), quia tunc non incutitur illi metus ad extorquendum matrimonium; sed ei offertur modus se liberandi, matrimonium ineundo.

Secunda tamen verior sententia negat; et hanc tenent Pontius^{b)}, Bossius^{b)}, Diana^{b)} cum Covarruvias^{b)}, Gutierrez^{b)}, Ledesma^{b)} et Vega^{c)}. — Ratio, quia tunc metus jam oritur ab extrinseco, nempe a iudicis injustitia. Licet enim a principio damnatio illa non sit facta ad extorquendum matrimonium, tamen revera ad hunc finem saltem incutitur sententiae executio, a qua iudex teneretur abstinere. — Secus vero dicendum cum Bossio, quando alius tertius offerret ei liberationem, si ejus filiam duceret; hic namque nullo modo incuteret metum, sed potius offerret modum vitandi metum.

Si iudex injuste damnat et promittit reo liberationem, modo ducat suam filiam, valet matrimonium juxta alios.

Verius tamen non valet.

a) Hostiensis, in cap. *Veniens 15, de Spons.*, n. 5, dicit metum excusare si sit injustus, et addit patrem illius puellae minatum esse injustam mortem juveni illi.

e) Coninck, disp. 28, n. 9 et 15, habet regulam generalem et primam partem casus; et ita etiam Hurtadus, disp. 6, diff. 2, n. 3; et diff. 3, n. 13. — Henriquez vero, lib. 11, cap. 9, num. 2; et Villalobos, part. 1, tr. 13, diff. 37, n. 1, regulam generalem et secundum membrum casus. — Gutierrez denique, de Matr., cap. 76, n. 8, regulam generalem tantum.

f) Busenbaum, Sanchez, disp. 13, n. 3; Bossius, cap. 12, n. 188, ita docent, etsi huic stupratori pater puellae accusationem minitetur nisi contrahat, quia potest juste metum istum incutere.

g) Haec intelligenda sunt de stupratore injusto scilicet per vim, metum et fraudem, et nisi stuprator sit longe melioris conditionis quam stuprata; uti explicant auctores citati.

1050. — a) Candidus, disquis. 28, art. 8, dub. 6, loquitur de juste capto et capite puniendo, cui iudex vitae condonationem promittit, si ducat ipsiusmet iudicis filiam, alio-

quin mortem juste inferendam ei comminetur. Et dicit validum esse matrimonium.

b) Diana, part. 3, tr. 4, resol. 228, loquitur de morte juste inferenda, et negat esse validum matrimonium. Covarruvias vero, de Matr., part. 2, cap. 3, § 4, n. 25; Gutierrez, de Juramento, lib. 1, cap. 57, num. 9; Petrus Ledesma, qu. 47, art. 3, diff. 1, concl. 3 et v. *Ex hac conclusione*, loquuntur pariter de morte juste inferenda, sed dicunt esse validum matrimonium proindeque, ait Sanchez a quo citantur, videntur negare fore validum si damnatio esset injusta. Diana ipse, part. 9, n. 8, resol. 27, sibi contradicens: « Ego puto... inquit, quod si iudex capto juste mortemque timentis, vitae condonationem promittat, si ducat ipsius iudicis filiam aut aliam foeminam, alioquin ei mortem juste inferendam comminetur, valere matrimonium ».

c) Vega, Sum. silv., lib. 3, cas. 236, loquitur pariter de juste capto et morte plectendo quem quis iudici praesentat; sed distinguit: si hoc faciat ex intentione cogendi illum ad contrahendum cum filia sua, invalidum erit matrimonium; si vero absque ulla intentione cogendi ad matrimonium fuisse juste captus et timore mortis contraheret cum

1051. - Dubitatur 2°. *Quid, si reus juste meretur mortem, et iudex offert ipsi liberationem, si filiam ducat?*

Negat pariter Pontius¹ cum Rebello, valere tale matrimonium; et consentiunt Molinus et Bonacina² apud Bossium³. Quia, licet iudex juste damnaret illum ad mortem, injuste tamen ab eo consensum extorqueret ad matrimonium: ad quod reus non tenetur, nisi esset in compensatione delicti, nempe si existeret consuetudo ut condonetur vita reo qui ducit uxorem vel filia occisi, juxta id quod ait Sanchez⁴. - Probabilius vero affirmant valere Bossius⁴; et Sanchez⁵ cum Covarruvias, Praeposito⁶, Vega⁷, Ledesma, Gutierrez et Palacios⁸. Ratio, quia tunc non infertur metus a iudice, sed potius aufertur: et quamvis iudex injuriam irroget legi, reo tamen favorem praebet.

1052. - Dubitatur 3°. *Quid, si iudex secundum allegata et probata cogeret ad matrimonium aliquem qui revera esset innocens?*

Prima sententia dicit validum esse matrimonium; et hanc tenent Sanchez⁶, Bonacina⁷, Bossius⁸; et Dicastillus et Trullench, apud Salmant.⁹ - Ratio, quia

hujusmodi coactio jam approbatur a jure canonico. Unde credi non potest quod ab ipso jure tale matrimonium dirimatur; cum de jure naturali jam sit validum, juxta sententiam multorum (ut infra n. 1054, v. Prima).

Secunda vero sententia probabilis, et forte probabilior, dicit matrimonium esse nullum. Et hanc tenent Pontius¹⁰, [Contin.] Tournely¹¹, Diana¹²; et Salmant.¹³ cum Aversa et Dicastillo probabilem putant¹⁴. - Ratio, quia sententia iudicis fundatur in falsa praesumptione, et ideo non obligat. Unde, licet iudex decernat secundum allegata, non tenetur tamen patiens secundum rei veritatem matrimonium contrahere. - Nec valet dicere, credi non posse reprobari a jure canonico quod ab eodem approbatur. Nam hoc valeret, si metus irritaret matrimonium tantum de jure ecclesiastico; sed valde probabile est metum irritare etiam de jure naturae, (ut videbimus dicto num. 1054, v. Secunda).

1053. - Dubitatur 4°. *An, si medicus nollet mederi aegrotum nisi contrahat cum sua filia, valeat matrimonium?*

Affirmant absolute Sanchez¹⁴ cum Ledesma, Corduba, Vega et Lopez; ac Bo-

dub. 9, n. 107. - Trull., lib. 7, cap. 7, dub. 1, n. 10. - ⁹ Tr. 9, cap. 9, n. 50. - ¹⁰ Lib. 4, cap. 19, n. 11. - ¹¹ De dispensat. in specie, part. 1, cap. 7, v. Sed quid si bene. - ¹² Part. 4, tr. 4, resol. 33, i. f. - ¹³ Loc. cit., n. 51. - Aversa, qu. 4, sect. 4, i. f., v. Quod sit. - Dicast., disp. 4, dub. 9, num. 100. - ¹⁴ Lib. 4, disp. 12, num. 15. - Barthol. Ledesma, de Matr., diff. 23, fundam. 5. - Corduba, Sum., qu. 171, punct. 1. - Vega, Sum. silv., lib. 2, cas. 281. - Ludov. Lopez, Instruct. nov., part. 2, de Matr., cap. 40, v. Jam ex praedictis.

filio sui captoris, validum foret matrimonium; secus autem, si injuste captus fuisset.

1051. - a) Quamvis Bonacina hunc casum expresse non habeat, recte tamen dicitur consentire, eo quod, qu. 3, punct. 8, n. 10 et seqq., habet tum rationem qua nititur haec sententia, tum alia exempla huic plane similia, in quibus negat valere matrimonium.

b) Praepositus, in cap. Cum locum, de sponsal., n. 12, de casu simili loquitur, ut ait Sanchez, scilicet de matrimonio ejus qui in carcerem detruditur cum ipso detrudente: « Aut matrimonium contrahitur cum illo vel illa qui incarceratum tenet; et tunc, aut juste tenet incarceratum et valet matrimonium... Aut injuste, et tunc est incarceratus ad hunc finem ut matrimonium contrahat, et tunc

non valet matrimonium. Aut est incarcerationis ob aliud, et valet matrimonium ».

c) Vide notam c ad num. praeced.

d) Michael de Palacios, in 4 dist. 29, disp. un., v. f. v., Nono respondeo, loquitur de meretrice, quae petit in maritum aliquem homicidam aut latronem, et iste, alias juste suspendendus, illam ducit ad effugiendum supplicium: et valet matrimonium, quia « haec damnatio non sibi imminet ex injuria quae illi fit, quia nulla illi fit ex justa damnatione... Si vero damnatio esset evidenter injusta, tunc metus ille esset ex injuria illi facta », et tunc nullum esset matrimonium.

1052. - a) Rectius: Salmant. et Aversa hanc opinionem tenent; Salmant. vero citant Dicastillum tamquam qui eandem probabi-

Si medicus nollet curare aegrotum nisi ducat filiam, valet matrimonium juxta alios.

Melius distinguunt.

Forte probabilius non valet.

nacina¹ cum Sa, Coninck², Filiuccio, etc. communiter. - Ratio, quia tunc metus non incutitur extrinsece a medico, sed intrinsece ab ipso morbo.

Sed melius distinguunt Pontius³ et Salmant.⁴ cum Aversa⁵ et Rebello, ac Bossius⁶. Et dicunt quod si medicus non tenetur ex justitia curare infirmum, tunc utique validum est matrimonium. - Secus, si tenetur ex justitia; quia tunc metus, licet principaliter oriatur intrinsece ab infirmitate, tamen oriatur etiam ab extrinseco, nempe a curationis denegatione, quae vere est grave damnum. Et idem dicendum ajunt Salmant.³, et Bossius⁶ cum Coninck², si necessitas urgeret et alius non adesset, quamvis medicus tantum ex caritate teneretur ad curandum.

1054. - Dubitatur 5°. *An metus irritet matrimonium de jure naturae aut ecclesiastico?*

¹ Qu. 3, punct. 8, n. 23. - Sa, v. Matrim. impedimenta dirim., num. 9. - Fill., tr. 10, part. 1, cap. 4, num. 108. - Reb., part. 2, lib. 2, qu. 11, n. 16. - ² De Matr. contractu, cap. 12, n. 192 et 193. - ³ Tr. 9, cap. 9, n. 54. - ⁴ Lib. 4, disp. 14, n. 2. - ⁵ Lib. 3, tr. 4, cap. 6, n. 3. - ⁶ Qu. 3, punct. 8, n. 8. - ⁷ Lib. 2, cap. 17, n. 47. - ⁸ De Matr., diss. 1, cap. 6, n. 21. - ⁹ De dispensat. in specie, part. 1, cap. 7, v. Conclusio. - ¹⁰ Tr. 21, qu. 4, cap. 5, qu. 2, resp. 1. - ¹¹ Tr. 9, cap. 9, n. 7. - Gonet, Clipp., de Matr.,

Prima sententia dicit irritare de jure ecclesiastico. Et hanc tenent Sanchez⁴, Laymann⁵, Bonacina⁶, Lessius⁷, Concina⁸, Contin. Tournely⁹, Roncaglia¹⁰ cum communi (ut asserit); et Salmant.¹¹ cum Gonet, Soto, Valentia, Palao, Ledesma, etc. - Ratio, quia in tali matrimonio jam adest sufficiens voluntarium. Et licet libertas ex metu minuatur, ex tali tamen diminutione nequit reddi nullum matrimonium; nam alias irritari deberet etiam ex metu intrinseco: quod nemo dicit. Cum autem hujusmodi matrimonium naturaliter sit illicitum, merito Ecclesia illud irritat.

Secunda vero sententia non minus probabilis, et forte probabilior^{a)}, tenet metum irritare matrimonium de jure naturae. Hanc tenent Pontius¹², Navarrus^{b)}, Diana¹³; Bossius¹⁴ cum Molina, Covarruvias, Medina^{c)}, Coraitolo, Rebello, Villalobos, etc.;

disp. 4, n. 77. - Soto, in 4, dist. 29, qu. 1, art. 3, v. Hinc ego primum. - Valent., in 3ra Part., disp. 10, qu. 3, punct. 2, assert. 2. - Palao, tr. 2, disp. 1, punct. 9, n. 2. - Petr. Ledesma, qu. 47, art. 3, diff. 1, concl. 6. - ¹² Lib. 4, cap. 14, n. 4. - ¹³ Part. 4, tr. 4, resol. 33. - ¹⁴ Cap. 12, n. 269. - Molina, tr. 2, disp. 326, n. 14, v. Hanc autem. - Comit., Respons. moral., lib. 3, qu. 2, num. 8. - Reb., part. 2, lib. 2, qu. 11, num. 8. - Villal., part. 1, tr. 13, diff. 37, n. 8.

Metus irritat matrimonium de jure tantum ecclesiastico, juxta alios.

Forte probabilius irritat etiam de jure naturae.

Probat ex auctoritate.

lem existimet, et ita revera Dicastillus habet loc. cit., n. 100.

1053. - a) De Coninck, vide num. 1045, notam h.

b) Pontius, lib. 4, cap. 19, n. 15, de casu quo medicus ex justitia tenetur, concordat; quando vero non tenetur ex justitia et petit matrimonium ut praedium curationis, refert Rebelle affirmantem matrimonium esse validum: « Quod mihi, ait Pontius, non omnino placet ».

c) Salmant., tr. 9, cap. 9, n. 54, casum praesentem non habent, sed solum eum qui sequitur quando urget necessitas, neque est alius medicus, et tunc invalidum est matrimonium; si vero opera medici non est simpliciter necessaria, et aegrotus promittat ex sua voluntate matrimonium, hoc erit validum.

d) Aversa, qu. 4, sect. 4, v. Adnotari etiam: « Si aegrotus, inquit, habeat copiam alterius medici, a quo convenienter curari possit, ... matrimonium valerit. Si autem aegrotus non habeat copiam alterius medici, et hic teneatur vel ex justitia vel saltem ex caritate praestare suam operam, ... tunc non valerit ».

e) Bossius, loc. cit., n. 191: « Si medicus in iisdem locis habitet, nec ob aliam causam

neget aegroti suam operam, nisi ut matrimonium extorqueat, tunc, inquit Coninck, invalidum foret matrimonium, quia in tali casu medicus vere infert metum, subtrahendo aegroti media vitae necessaria, quae antea una cum reliqua civitate communiter possidebat, idque directe ut matrimonium extorqueat ».

1054. - a) S. Doctor in Hom. Apost. tr. 18, n. 64, absolute affirmat: « Metus dirimit matrimonium tam lege ecclesiastica... quam lege naturali ».

b) Navarrus forte non satis sibi consentit: quippe qui, Man., cap. 22, n. 50, scribit: « Sacramentum matrimonii per metum contracti nil valet... quia ita Ecclesia decrevit, ob multa quae Panorm. et alii tradunt in d. cap. Cum locum, quae tamen sola sine statuto Ecclesiae vix sufficerent ». At n. 51, v. Septimum: « Ad reddendum actum inefficacem coram Deo sufficit quilibet timor etiam minor justo, modo sit causa sine qua non, saltem principalis ejus... quia leges constituentes discrimen inter alium metum se fundans super praesumptione qua praesumunt alium esse causam actus, alium vero non; et lex fundata in praesumptione non habet locum coram Deo, si veritas ei non respondeat ».

c) Joannes Medina, Cod. de Restit., qu. 3,

Holzmann¹ cum Scoto et scotistis communiter (ut asserit). — Eamque expresse tenet etiam D. Thomas², ubi ait: *Vinculum matrimonii est perpetuum; unde illud quod perpetuitati repugnat, matrimonium tollit. Metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractus tollit; quia potest peti restitutio in integrum; et ideo talis coactio metus, quae cadit in constantem virum, tollit matrimonium, et non alia.*

Ex ratio-
ne.

Prima ratio igitur est haec D. Thomae. Dicit enim S. Doctor quod omnes contractus metu initi non sunt firmi et perpetui, ac ideo per restitutionem in integrum rescindi possunt. Contractus autem matrimonii, cum sit per se perpetuus et indissolubilis, non aliter gaudere potest restitutione in integrum, nisi ab ipso jure naturali dispositum sit quod ab initio sit nullus. — Ratio secunda est, quia matrimonium est vinculum perpetuum mutui amoris inter conjuges; ut ex Matth. XIX: *Dimittet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae.* Unde, quando ob metum matrimonium contrahitur, oportet de se esse nullum; alias, cum metu non potest mutuus amor consistere: nemo enim adhaerere solet rei quam tenet invitus. — Ratio tertia. Quia, si tale matrimonium naturaliter valeret, natura approbaret actum ex quo gravissima mala contra commune bonum orirentur, nempe quod saepe innocens cogeretur vitam duram ducere, et reus commodum ex sua iniquitate reportaret: quae non sunt naturali rationi consona.

¹ De Matr., num. 588. - Scotus, in 4, dist. 29, § De secundo dico. - ² Suppl., qu. 47, art. 3; cfr. in 4, sent., dist. 29, art. 3, quaestiu. 1. - ³ De Just. et Jure, disp. 22, num. 141. - ⁴ Cap. 22, num. 51, v. *Septimum*. - *Veracr.*, part. 1, art. 8, concl. 7. - ⁵ Tr. 9, cap. 9, n. 59. - ⁶ Lib. 4, disp. 17, n. 2 et 5. - ⁷ Decal., lib. 1, cap. 2, § 6, n. 12. - ⁸ De Matr., qu. 4, art. 3, n. 6, v. *Uraque*. - ⁹ Lib. 4,

caus. 2, v. *Si fiat remissio*, id non habet, quidquid dicat Bossius.

1055. - a) Tamburinius et Viva hanc opinionem probabilem existimant, sed contrariam probabiliorem, uti recte S. Alphonsus inferius notat.

b) Covarruvias et Manuel Rodriguez non bene citantur a Salmant., nam locis citatis a Salmant., loquuntur de metu reverentia; sed Covarruvias, de Matr., cap. 3, § 4, n. 2,

Valide insuper confirmatur haec sententia ex cap. *Cum locum 14, de sponsal.*, ubi sic habetur: *Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit: necesse est, ubi assensus cujusquam requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur; et ubi de ipso quaeritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus est animus indagandus: ne per timorem dicat sibi placere quod odit, et sequatur exitus qui de invitis solet nuptiis provenire.* — Observa igitur quod in hoc textu non loquitur Pontifex tamquam aliquid novum statuens; sed potius ut jus naturale declarans et promulgans: quod probat matrimonium ex ipso jure naturae esse nullum.

1055. - Dubitatur 6°. *An metus levis irritet matrimonium?*

Affirmant Lugo³, Navarrus⁴, Tamburinius^{a)}, Viva^{a)}; et Covarruvias^{b)}, Rodriguez, Manuel^{b)} et Veracruz, apud Salmant.⁵ Et probabilem putant Sanchez⁶, Tamburinius⁷ et Viva⁸.

Verius tamen negat Busenbaum (ut supra, n. 1045, v. *Addo*) cum communi, Pontius⁹, Palaus¹⁰, Tamburinius¹¹ et Viva¹², Bossius¹³; et Sanchez¹⁴ cum D. Bonaventura, Soto, Paludano, Armilla^{c)}, Aragon, et alii communissime cum D. Thoma¹⁵, ubi: *Coactio metus quae cadit in constantem virum, tollit matrimonium et non alia.* — Ratio, quia matrimonium in initum ex metu levi neque est nullum de jure naturali neque de jure positivo. Non de jure naturali; quia non censetur invitus

cap. 18, n. 2. - ¹⁰ Tr. 2, disp. 1, punct. 12, n. 1. - ¹¹ Loc. cit. - ¹² Loc. cit. - ¹³ De Matr. contr., cap. 12, n. 163. - ¹⁴ Loc. cit., n. 3 et 4. - *S. Bonav.*, in 4, dist. 29, qu. 1. - *Sotus*, in 4, dist. 29, qu. 1, art. 3, concl. 2. - *Palud.*, in 4, dist. 29, qu. 1, art. 3, concl. 2 (n. 20). - *Aragon.*, in 2um 2°, qu. 88, art. 3, § De voto ex metu, concl. 3. - ¹⁵ Suppl., qu. 47, art. 3.

cum ipso S. Alphonso, negat matrimonium invalidari per metum levem. — Idemque plane innuit Rodriguez, *Sum., part. 1, cap. 229, n. 3*, ubi distinguit metum gravem a levi metu, et dicit matrimonium ex metu gravi factum irritum esse.

c) Armilla, v. *Matrimonium, n. 41*, pariter idem innuit; dicit enim matrimonium ex gravi metu irritum esse, omittens metum levem.

Confirma-
tur.

Metus levis
irritat ma-
trimonium
juxta alios.

Verius
communi-
ternegatur.

contraxisse qui contraxit ex metu levi quem facile repellere poterat (vide dicta *Lib. III°, n. 718, v. Secunda*). Neque de jure positivo. Nam ab hoc (ut patet ex cap. *Veniens 15*, et cap. *Consultationi, de sponsal.*) sola matrimonia ex metu gravi inita invalida declarantur; et merito: nam alias, si adhuc ex levi metu redderentur nulla, innumera matrimonia dissolverentur.

1056. - Dubitatur 7°. *An metus reverentialis sufficiat ad invalidandum matrimonium?* — Metus reverentialis est ille quo quis veretur resistere ei cui subjicitur, nempe patri, matri^{a)}, avo, socero, marito, regi, domino, praelato, tutori et curatori; ut communiter docent DD. cum Sanchez¹.

Metus re-
verentialis,
quid.

Item etiam patruo aut patrueli, vel fratri majori, si cum eis metum passus habet et ab ipsis alimenta recipiat. Sanchez²; et Bossius³ cum Pontio, Gutierrez, Menochio, etc.

Ad Dubium autem deveniendo:

Prima sententia, quam tenent Abbas^{b)}, Navarrus, Imola et alii canonistae, apud Sanchez⁴, dicit purum metum reverentialem, si est principalis causa matrimonii, illud irritare. — Ratio, quia metus sine

Juxta alios
irritat ma-
trimonium.

Lib. 4, disp. 6, a n. 24. - ² Loc. cit., n. 32 et 34. - ³ De Matr. contr., cap. 12, n. 85. - *Pont.*, lib. 4, cap. 5, n. 2. - *Gutierrez.*, de Matr., cap. 44, n. 39 et 50; et cap. 77, n. 15. - *Menoch.*, de Arbitr. judic., lib. 2, cas. 136, n. 6; et Consil. 1, n. 492 et 493. - *Navar.*, Consil. 10, de his quae vi metusve, a n. 4 et n. 10. - *Joan. ab Imola*, in cap. *Causam matrimonii*, de offic. delegati, n. 11 et 12. - ⁴ Lib. 4, disp. 6, n. 4. - ⁵ Lib. 2, cap. 17, n. 36; cfr. n. 88 et 47. - ⁶ Lib. 4, disp. 6, n. 7. - *Sotus*, in 4, dist. 29, qu. 1, art. 2, v. *Ejusmodi autem*. - *Michael. de Palacios*, in 4, dist. 29, disp. 1,

quo matrimonium non fieret, jam liberum aufert consensum.

Secunda vero sententia communis et recepta, quam tenent Lessius⁵; Sanchez⁶ cum Soto, Palacios, Henriquez^{c)} et Sa^{d)}; Bonacina⁷ cum Suarez^{e)}, Valentia, Molina^{e)} et Rebello; ac Bossius⁸ cum Laymann, Coninck, Barbosa^{f)}, Gutierrez, Covarruvias, Villalobos, etc., ac decisionibus Rotae Romanae, dicit non sufficere puram reverentiam; sed requiri ut adjungatur aut verbera, aut minae, aut timor alicujus gravis mali, puta odii, diuturnae indignationis, etc. — Ratio, quia purus metus reverentialis per se non est gravis, prout requiritur ad contractum irritandum. Idque expressum habetur in leg. *Interpositas, C. de transact.*, ubi: *Nec... quilibet metus ad rescindenda ea quae consensu terminata sunt sufficit; sed talem metum probari oportet, qui salutis periculum vel corporis cruciatum contineat.* — Praeterea quod bene ait Pontius⁹ quod purus metus reverentialis sine apprehensione alterius gravis mali non est metus; sed reverentia, quae non inducit metum alicujus mali, sed tantum quamdam erubescientiam, quae verius non ab extrinseco, sed ab intrinseco provenit.

Sed commu-
niter negat-
ur, nisi ac-
cedant ver-
bera, aut
minae aut
timor gra-
vis mali.

i. f. - ⁷ Qu. 3, punct. 8, n. 6, v. *Addo*; cfr. n. 8. - *Valent.*, in 3um Part. disp. 10, qu. 3, punct. 2. - *Rebell.*, part. 2, lib. 2, qu. 11, n. 10. - ⁸ Cap. 12, n. 99. - *Laym.*, lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 5, n. 3. - *Coninck*, disp. 28, n. 35. - *Gutierrez.*, de Matr., cap. 44, n. 31 et 32. - *Covar.*, de Matr., part. 2, cap. 3, § 6, n. 3 et 4. - *Villal.*, part. 1, tr. 3, diff. 8, num. 6; cfr. tr. 13, diff. 37, num. 3 et 5. - *Rota Rom.*, Decis. diversor., part. 2, decis. 341, num. 2; cfr. decis. Ludovisii 120, num. 22. - ⁹ Lib. 4, cap. 5, num. 3.

1056. - a) Si nempe, ut ait Sanchez, mater esset crudelis et austera, solitaque minas exequi.

b) Abbas, in cap. *Tua, de despons. impub.*, citatur a Sanchez pro opposita sententia. Et profecto Abbas, loc. cit., n. 4, ad v. *Coactione paterna ductus*, scribit: «Intellige... de actione reverentia paterna, ut quia ob reverentiam patris filius contraxit cum ea cum qua [non] fuisset contracturus si sui juris extitisset... Secus autem si fuisset coactus a parente vi vel metu qui potuisset cadere in constantem; nam tunc matrimonium nullum esset».

c) Henriquez, lib. 11, cap. 9, n. 5, citatur quidem a Sanchez; at scribit tantum: «Consensus extortus ex reverentia metu puellae (quae patri aut tutori truculento, dum

pro filiabus tacentibus respondet, contradicere non audent) quamvis filio consensur ob reverentiam exprimat, irritus est».

d) Sa, v. *Matrimonii impedim. dirim.*, n. 9, utramque sententiam tantum refert; non tamen citatur a Sanchez.

e) Suarez et Ludov. Molina, quamvis a Bonacina non citentur, ita tamen tenent, et Suarez quidem, de *Relig.*, tr. 7, lib. 6, cap. 4, n. 17; Ludovicus Molina autem in casu simili, de *Primigen.*, lib. 2, cap. 3, n. 9, dicit hanc esse justam timoris causam, si nempe minae, verba injuriosa metui reverentia accedant.

f) Barbosa, loc. cit. a Bossio, scilicet *Collect. in cap. Cum virum 12, de Regular.*, n. 4, de casu simili, nempe de religiosa professione loquitur.

1057. - Dubitatur 8°. *An in matrimonio contracto ex metu gravi possit resilire ille qui metum incussit?*

Prima sententia affirmat. Et hanc tenet Busenbaum (ut supra n. 1045, ad 9); Sanchez¹ cum Soto^{a)}, Henriquez^{a)}, Manuele^{a)}, Aragon^{a)}; Palaus² cum Hurtado, Ochagavia, Villalobos et Gutierrez; Diana³. Et probabilem putat Bonacina^{b)}. Ratio: tum quia in contractu matrimonii nequit alter esse obligatus, altero libero remanente. Tum quia incutiens metum non tenetur stare matrimonio neque ratione contractus neque ratione injuriae illatae. Non ratione contractus; quia ex contractu nullo nulla consurgit obligatio. Non ratione injuriae; quia haec injuria non censetur tanta ut non possit nisi per matrimonium resarciri^{c)}.

Secunda vero sententia negat. Eamque tenent Navarrus⁴, Bonacina^{d)}, Pontius⁵ cum Coninck; et Salmant.⁶ cum Aversa, Henriquez, Trullench^{e)}, Leandro, etc. Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare. — Haec autem sententia una cum praefata ratione maxime probatur ex cap. *Propositum 1, de eo qui duxit, etc.*, ubi, cum quidam conjugatus aliam uxorem duxerit, insciam prioris matrimonii, mortua deinde prima uxore, Pontifex decrevit virum teneri stare secundo matrimonio, si mulier voluerit, hanc rationem adducens: *Nec dignum est ut praedictus vir... lucrum de suo dolo reportet*. Nec valet dicere quod ibi sermo fit de dolo, non de metu: nam in cap. *Cum contingat, de jurejur.*, dolus et metus aequiparantur. Imo ait Lugo⁷ quod jura majorem cen-

sent injuriam irrogari per metum quam per dolum: unde, quod in textu disponitur de dolo aequae et forte potius intelligendum de metu. — Hinc fit quod, licet metum incutiens non remaneat obligatus vi contractus, remanet tamen obligatus ratione injuriae.

Utraque sententia est probabilis. — Sed haec secunda videtur probabilior: maxime si metus non possit probari; quia tunc, cum Ecclesia cogat metum passum ad cohabitandum, tale gravissimum incommodum non est reparabile nisi per verum matrimonium. Et tanto magis, si pars metum passa fuerit femina quae alias, soluto matrimonio, semper aliqua infamia remaneret notata. — Et huic consentit etiam Palaus⁸, ubi dicit primam sententiam tantum locum habere quando injuria posset alia via reparari.

1058. - « Dicitur VIII° ORDO, scilicet « sacer, sive major: quem qui non coactus « suscepit, invalide matrimonium con- « trahit; ut vide supra *de Sacram. Ordinis*, et hic *Impedimento tertio* ».

1059. - Certum est ordinem sacrum dirimere matrimonium; ut habetur in cap. *De diacono*, et cap. *Ex litterarum, Qui clerici vel voventes*; et in *Extrav. [Joan. XXII] Antiquae, de voto*.

Sed dubitatur: *an ordo sacer dirimat matrimonium ex jure divino vel ecclesiastico?*

Prima sententia quam tenent Major, Barbosa et alii, apud Sanchez⁹, dicit dirimere jure divino. — Quia in cap. *un. de voto, etc.*, in 6° votum solemne ordinis sacri aequiparatur professioni religiosae^{a)},

qu. 4, sect. 2, v. *Esique omne*. - *Henriq.*, lib. 11, cap. 10, n. 5, v. f. - *Trull.*, lib. 7, cap. 7, dub. 2, n. 5. - *Leand.*, disp. 16, qu. 31. - ⁷ De Just. et Jure, disp. 22, n. 119, v. *Quarto*. - ⁸ Tr. 28, disp. 2, punct. 12, n. 2. - *Major*, in 4, dist. 24, qu. 2. - *Petr. Barbosa*, de Matrim. Rubric., part. 2, n. 98. - ⁹ Lib. 7, disp. 28, n. 9.

¹ Lib. 4, disp. 15, n. 5. - ² Tr. 28, disp. 2, punct. 12, n. 2. - *Gasp. Hurtad.*, disp. 6, diff. 4, n. 16. - *Ochag.*, tr. 3, qu. 30. - *Villal.*, part. 1, tr. 13, diff. 37, n. 3. - *Gutierr.*, de Matr., cap. 76, n. 17. - ³ Part. 3, tr. 4, resol. 229. - ⁴ Man., cap. 22, num. 51, i. f. - ⁵ Lib. 4, cap. 15, num. 3. - *Coninck*, disp. 28, n. 7. - ⁶ Tr. 9, cap. 9, n. 17. - *Aversa*,

1057. - ^{a)} Sanchez citat Sotum, in 4, dist. 35, qu. un., art. 2, v. *Postremum dubium*; et de *Jure et Just.*, lib. 7, qu. 1, art. 2, § *An vero*; Henriquez, lib. 11, cap. 11, num. 3; Manuel Rodriguez, *Sum.*, part. 2, cap. 94, num. 5; Aragon, in *2am 2ae*, qu. 88, art. 1, concl. 2bis, pro alio casu simili.

^{b)} Quin etiam ipsi Bonacinae, qu. 3, punct. 8, n. 33, haec sententia videtur in rigore verior.

^{c)} Hinc auctores huius prioris sententiae, eam limitant: nisi aliud damnum secutum sit quod aliter reparari nequeat.

^{d)} Bonacina, *loc. cit.*, probabiliter existimat.

^{e)} Trullench, *loc. cit.*, ait: « Utraque opinio valde probabilis; ego vero in priorem [hic est secunda] inclinarem ».

1059. - ^{a)} Ita sane, sed ibidem additur: « Voti solemnitas ex sola Ecclesiae constitutione est inventa ».

quae de jure divino jam irritat matrimonium (juxta probabilior sententiam, quam tenuimus n. 1025).

Secunda vero sententia, communior et probabilior, docet dirimere de jure ecclesiastico. Ita D. Thomas¹, ubi: *Sed quod (ordo) impediatur matrimonium, ex constitutione Ecclesiae habet*. Bellarminus², Pontius³, Palaus⁴, Contia. Tournely⁵, Bonacina⁶, Holzmann⁷, Sporer⁸ cum Scoto, Suarez et Perez; ac Sanchez⁹ cum S. Bonaventura, Alberto Magno, Soto, Cajetano, Victoria, Palacios, etc. — Ratio, quia ordo per se non dirimit matrimonium; cum status ordinis per se non repugnet statui conjugali, ut patet in Graecis. Ergo ordo dirimit tantum ratione voti castitatis: votum autem non dirimit matrimonium quia votum (quia votum tantum impedit matrimonium), sed qua solemne; at solemnitas est solum ex jure ecclesiastico: dumtaxat igitur ex jure ecclesiastico ordo dirimit matrimonium. — Ac proinde, bene potest Papa dispensare cum ordinatis in sacris; non vero cum sacerdotibus (juxta dicta n. 807 et 808). Quamvis referat Contin. Tournely^{b)} olim Benedictum IX permisisse Ramiro presbytero, religionem professo, ut labentem Arragoniae prosapiam liberis propagaret^{c)}.

Quomodo autem votum solemne clericorum dirimat matrimonium? — Vide dicta ex n. 808.

1060. - « Dicitur IX° LIGAMEN: propter quod, quamdiu quis ligatus est « conjugii adhuc viventi, invalide contrahit

¹ In 4, dist. 37, qu. 1, art. 1, corp. - ² De Clericis, cap. 18. - ³ Lib. 7, cap. 27, n. 5 et 7; cfr. cap. 22, n. 4. - ⁴ Tr. 28, disp. 4, punct. 6, n. 5. - ⁵ De Dispensat. in specie, part. 1, cap. 8. - ⁶ Qu. 3, punct. 9, n. 12. - ⁷ De Matr., n. 587. - ⁸ Part. 4, cap. 1, n. 45. - *Scot.*, in 4, dist. 37, § *Dico igitur*. - *Suar.*, de Relig., tr. 7, lib. 2, cap. 6, n. 7; lib. 9, cap. 13 et cap. 14, n. 1. - *Perez*, disp. 27, sect. 6, n. 4 et 5. - ⁹ Lib. 7, disp. 28, num. 11. - *S. Bonav.*, in 4, dist. 37, art. 1, qu. 2. - *Albert. Magn.*, in 4, dist. 37, art. 1. - *Sotus*,

« cum alio; quamquam licite, et sine peccato, si moraliter sit certus de morte « conjugis: qui si postea compareat, tene- « tur ad eundem redire, dimisso posteriore. Vide Bonacina¹⁰ ». — [Vide dicta n. 901, v. *Advertendum*, et 903].

1061. - « Dicitur X° HONESTAS: hoc est « justitia publicae honestatis, ob quam « nemo potest contrahere cum consanguineis illius cum qua contraxit sponsalia « vel matrimonium ratum. — Et quidem « ante Tridentinum et jure antiquo, hoc « impedimentum dirimit matrimonium « inter sponsum et consanguineos sponsae « usque ad quartum gradum; oriturque ex « sponsalibus quibuscumque, etiam invalidis (praeterquam ex defectu consensus).

« Jure vero novo Tridentini non oritur, « si sponsalia sint *invalida*^{a)}. Et irritat « tantum usque ad primum gradum, si « ex sponsalibus: ad quartum vero, si ex « matrimonio rato sequatur ». — [Etiam ex matrimonio *rato nullo*, nisi nullitas sit ex defectu consensus, oritur impedimentum publicae honestatis usque ad quartum gradum; ut notat Croix¹¹ et Pater Zaccaria¹² ex mente S. Congregationis et cardinalis Lambertini^{b)}]. — « Vide Bonacina¹³, Sanchez¹⁴, Filiuccium¹⁵ ».

« Notat etiam Diana¹⁶, non oriri ex « sponsalibus *mutuo consensu dissolutis*: « ex Pontio et aliis tribus contra Sanchez ». — [Neque ex *sponsalibus incertis*; ut habetur in cap. *un. de sponsal.*, in 6°. Incerta autem sponsalia sunt, si v. gr. fuerint contracta cum persona incerta,

in 4, dist. 38, qu. 1, art. 1, v. *Dubium tamen est*; qu. 2, art. 2, v. *Et ut claritatis causa*. - *Cajetan.*, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 88, art. 7, v. *Quantum vero ad secundam*. - *Victoria*, *Sum.*, n. 291. - *Mich. de Palacios*, in 4ta dist. 25, disp. 2, concl. 6; et disp. 37, concl. 4. - ¹⁰ De Matr., qu. 3, punct. 10. - ¹¹ Lib. 6, part. 3, n. 681. - ¹² In dict. loc. Croix. - ¹³ Qu. 3, punct. 11. - ¹⁴ Lib. 7, disp. 68 et 70. - ¹⁵ Tr. 10, part. 2, cap. 5, a n. 220. - ¹⁶ Part. 3, tr. 4, resol. 222. - *Pont.*, lib. 7, cap. 36, n. 9. - *Sanch.*, lib. 7, disp. 68, n. 21.

Communior et probabilior dirimit jure ecclesiastico.

Judicium de probabilitate.

Impedimentum ordinis.

Ordo dirimit jure divino, juxta alios.

Impedimentum ligaminis.

Impedimentum publicae honestatis, quid.

Undenam oriatur.

^{b)} Contin. Tournely, *loc. cit.*, cap. 8, v. *Prob. 3*, ita scribit: « De facto permisit Benedictus IX ad Polonorum preces, ut Casimirus, Cluniacensis Monachus idemque et diaconus, a Polonis electus in regem, matrimonium contraheret. Idemque, teste Felino, in cap. 5 *de rescr.*, permissum fuit Raniero [apud Felinum, legitur Remigius] presbytero, religionem professo, ut labentem

Arragoniae prosapiam editis liberis propagaret ».

^{c)} Vide tamen de hoc argumento notam b ad n. 808.

1061. - ^{a)} Vide dicta lib. 6, n. 831, not. a.

^{b)} Clarius cum ipso Zaccaria: « Atque id videtur etiam esse ex mente S. C., ut citato hoc Lacroix loco, expendit Lambertini, tom. 2, *Thesaur. Resol.*, p. 242 ».

puta cum una ex filiabus Petri]. — « Uti « neque ex *conditionatis*, donec conditio sit « impleta¹, ex Opatovio ». [Ita Sanchez² et Salmant.³ cum Palao, Bonacina et communi. Et certum est ex declaratione Bonifacii VIII (apud Contin. Tournely⁴), ubi dictum fuit: *Qui sponsalia cum aliqua muliere sub conditione contraxit, si postmodum ante conditionis eventum cum alia prioris consanguinea per verba contraxerit de praesenti, cum secunda remanere debet*]. — « Oriri tamen ex matrimonio « *invalido*, nisi sit tale ob defectum consensus⁵: ex declaratione Pii V. — Atque « adeo etiam ex *clandestino*. Ibid.^{c)} ex Pontio, Palao, Hurtado, Perez, etc.; contra « Sanchez et Praepositum ».

1062. — Breviter discutiamus quaestiones ab auctore hic vix enuntiatas.

Quaeritur 1°. *An oriatur impedimentum publicae honestatis ex matrimonio nullo?* — Praenotandum quod si nullitas sit ex alia ratione quam ex defectu consensus, certum est induci impedimentum ex matrimonio nullo; cum in hoc minime sit correctum a Tridentino jus antiquum: ut dicunt Sanchez⁶, Pontius⁷, Palaus⁸, Bonacina⁹ et Salmant.¹⁰ cum communi.

Dubium est: *an detur impedimentum, si nullitas sit ex defectu consensus?*

Affirmant Sanchez¹¹, Pontius^{a)}; et Silvester, Henriquez, et Leander^{a)} apud Sal-

¹ Part. 9, tr. 6, resol. 52. - *Opatov.*, de Matrim., disp. 4, qu. 7, n. 31. — ² Lib. 7, disp. 69, n. 2. — ³ Tr. 9, cap. 12, n. 91. - *Palaus*, tr. 28, disp. 4, punct. 10, n. 3. - *Bonac.*, qu. 3, punct. 11, n. 5. — ⁴ De Dispensat. in specie, part. 1, cap. 10, v. *Dicitur* 3, n. 3. - *Bonifac. VIII*, cap. un. de sponsal., in 6°. — ⁵ Part. 9, tr. 6, resol. 50. - *S. Pius V*, Bulla *Ad Romanum*, de die 1 Julii 1568, in Bullar. Rom. Mainardi. — *Pont.*, lib. 7, cap. 35, n. 5. - *Palaus*, tr. 28, disp. 4, punct. 10, n. 3. - *Gasp. Hurtad.*, disp. 21, diff. 2, n. 7. - *Perez*, disp. 32, sect. 3, n. 2 et 3. - *Sanch.*, lib. 7, disp. 70, num. 13. - *Praepos.*, qu. 7, dub. 14, num. 123. — ⁶ Lib. 7, disp. 70, num. 5. — ⁷ Lib. 7, cap. 35, num. 3 et 5. — ⁸ Tr. 28, disp. 4, punct. 10, n. 5. — ⁹ Qu. 3, punct. 11, n. 11. — ¹⁰ Tr. 9, cap. 12, n. 83. — ¹¹ Lib. 7, disp. 70, n. 11 et disp. 68, n. 14 et 15. - *Silvest.*, v. Matrimonium VIII,

c) Rectius: Apud Diana, *loc. cit.*, resol. 53, Pontius, Palaus, Hurtados, Perez.

1062. — a) Pontius utique, *lib. 7, cap. 36, n. 10*, hoc affirmat de sponsalibus, quia, juxta illum, haec sponsalia sunt valida; sed *cap. 35, n. 5*, negat de matrimonio nullo ex defectu consensus. — Item Leander, *disp. 19, qu. 3 et qu. 12*.

b) Sanchez, *disp. 68, n. 15*, et Henriquez,

mant.¹², si defectus sit occultus. — Et pariter dicunt isti^{b)} oriri impedimentum ex sponsalibus nullis ob quemcumque defectum occultum, si contra in foro externo sint valida. Quia (ut ajunt) hoc impedimentum introductum est ab Ecclesia ad evitandam indecentiam, quae jam appareret, si publice sponsalia haberentur ut valida. — Sed Palaus¹³, Bonacina¹⁴, Contin. Tournely¹⁵, Concina¹⁶; et Salmant.¹⁷ cum Dicastillo, Aversa, Coninck, Hurtado, Ledesma, etc., probabilius dicunt, ex matrimonio nullo ex defectu consensus, et ex sponsalibus ex quocumque defectu (praecise consensus) nullis, nullum oriri impedimentum. Nam quoad *sponsalia*, concilium Tridentinum indistincte dixit, sponsalia quacumque ratione invalida, nullum parere impedimentum; quod intelligendum, sive defectus fuerit publicus sive occultus. Circa autem *matrimonium*, in *cap. un. de sponsal.*, in 6°, sancitum etiam universe fuit, ex matrimonio nullo ex defectu consensus non oriri impedimentum. Atque ita confirmasse S. C. Cardinalium^{c)} testantur Barbosa et Farinacius apud Salmant.¹⁸.

1063. — Quaeritur 2°. *An ex sponsalibus mutuo consensu vel ex alia justa causa dissolutis, oriatur impedimentum?*

Negant Pontius¹⁹, Palaus²⁰ cum Hurtado, Gutierrez et Farinacio; ex decreto

qu. 14, v. *Sextum*. - *Henric.*, lib. 12, cap. 10, n. 2. — ¹⁰ Loc. cit., num. 84. — ¹¹ Loc. cit., num. 7. — ¹² Loc. cit., num. 3 et 11. — ¹³ De dispens. in specie, part. 1, cap. 10, v. *Secunda opinio*, et not. 2. — ¹⁴ De Matr., diss. 3, cap. 2, § 8, n. 3. — ¹⁵ Tr. 9, cap. 12, n. 84 et 85. - *Dicast.*, disp. 7, dub. 40, num. 422; et dub. 39, num. 407. - *Aversa*, qu. 17, sect. 5. - *Coninck*, disp. 32, n. 60, 69 et 70. - *Gasp. Hurtad.*, disp. 21, diff. 1, num. 4; et diff. 2, num. 7. - *Petr. Ledesma*, qu. 55, art. 4, dub. 1, v. *Ad 3 arg. dubii princip.* - *Barb.*, in Trid. sess. 24, cap. 3, num. 14. - *Farinac.*, in Trid. sess. 24, cap. 3. — ¹⁶ Tr. 9, cap. 12, num. 85. — ¹⁷ Lib. 7, cap. 36, num. 9. — ¹⁸ Tr. 28, disp. 4, punct. 10, num. 9. - *Gasp. Hurtad.*, disp. 21, diff. 1, num. 5. - *Gutier.*, de Matr., cap. 103, num. 11. - *Farin.*, Declarat. in Trid. sess. 24, cap. 3.

loc. cit., utique hoc dicunt. — Silvester autem, *loc. cit.*, absolute affirmat impedimentum oriri ex sponsalibus ob quemcumque defectum nullis. Ast auctor ille scripsit ante concilium Tridentinum. — Pontius autem, *lib. 7, cap. 36, n. 10*, et Leander, *disp. 19, qu. 2*, dicunt induci impedimentum solum ex sponsalibus validis.

c) Seu rectius: S. Pius V in dicta bulla *Ad Romanum*.

Si nullitas sit ex defectu consensus, alii affirmant oriri.

Probabilius negatur.

Ex sponsalibus dissolutis verius incurritur.

Si matrimonium est nullum ob clandestinitatem, alii negant induci hoc impedimentum.

S. Congregationis, ubi fertur dictum fuisse invalida esse sponsalia soluta de consensu. — Sed verius affirmant Sanchez¹, Contin. Tournely², Concina³; et Salmant.⁴ cum Soto^{a)}, Laymann, Bonacina, Perez, Dicastillo, Aversa. Et sic omnino tenendum (recte ait Croix⁵), ob declarationem S. C. approbatam ab Alexandro VII die 6 Julii 1658 (quam affert etiam Pittonus⁶), ubi Pontifex prohibuit quod deinceps haec resolutio in dubium revocetur. Et ratio est, quia in Tridentino⁷ dicitur quod sponsalia valida dirimunt matrimonium usque ad primum gradum: unde, cum ex sponsalibus validis jam sit ortum impedimentum, hoc amplius non potest auferri per voluntatem sponsorum vel aliam causam supervenientem.

1064. — Quaeritur 3°. *An inducatur hoc impedimentum ex matrimonio nullo, eo quod fuerit clandestinum?*

Prima sententia negat; et hanc tenent Sanchez⁸ cum Paludano, Navarro, Sa^{a)}; etc.; et Coninck^{b)} ac Dicastillus apud Salmant.⁹ Et probabilem putat Sporer¹⁰. — Ratio quia (ut ajunt) Bonifacius VIII definivit non oriri impedimentum publicae

¹ Lib. 7, disp. 68, n. 21. — ² De Dispensat. in specie, part. 1, cap. 10, v. *Ceterum*. — ³ Diss. 3, cap. 2, § 8, n. 5. — ⁴ Tr. 9, cap. 12, n. 89. - *Laym.*, lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 9, n. 3. - *Bonac.*, qu. 3, punct. 11, n. 7. - *Perez*, disp. 32, sect. 2, et disp. 8, sect. 2. - *Dicast.*, disp. 7, dub. 39, n. 406. - *Aversa*, qu. 17, sect. 5, v. *Addit etiam*. — ⁵ Lib. 6, part. 3, n. 683. — ⁶ Const. et Decis. pro Matr., n. 1397. Et habetur apud Pallottini, v. *Matrimonium*, § 12, n. 42. — ⁷ Sess. 24, de reform. Matr., cap. 3. — ⁸ Lib. 7, disp. 70, n. 13. - *Palud.*, dist. 27, qu. 2, art. 5, concl. 3 (n. 31). - *Navar.*, Man., cap. 22, num. 58. — *Dicast.*, disp. 7, dub. 40,

1063. — a) Sotus, *in 4, dist. 41, qu. un., art. 2, v. Secunda conclusio*, fortasse innuit hanc sententiam, dicendo publicam honestatem, quae ex sponsalibus contrahitur, esse perpetuam.

1064. — a) Sa, v. Matrimonii imped. dirim., num. 12, negat induci hoc impedimentum, ubi matrimonium foret nullum et occultum, aut ubi manifestum fuisset esse nullum.

b) Coninck, *disp. 32, n. 70*, distinguit, et negat inducere impedimentum, qua matrimonium, sed affirmat inducere, qua sponsalia; tenet enim opinionem quae vult hujusmodi matrimonium in sponsalia transire.

c) Antea contraheretur hoc impedimentum etiam ex occultis seu « clandestinis sponsalibus » de futuro, juxta declarationem S. Poenitentiarum de die 10 Sept. 1834; sed post decretum *Ne temere* sponsalia clandestina

honestatis ex matrimonio nullo per defectum consensus. Tale autem matrimonium clandestinum dicunt vere ex defectu consensus esse nullum, cum careat eo consensu quem exigit Ecclesia; ergo non parit impedimentum.

Secunda tamen verior sententia affirmat. Et hanc tenent Pontius¹¹, Palaus¹², Pignatellus¹³, Concina¹⁴, Contin. Tournely¹⁵, Holzmann¹⁶, Roncaglia¹⁷, et Salmant.¹⁸ cum Laymann, Bonacina et Aversa. — Ratio, quia de jure antiquo, ex dicto *cap. un. de sponsal. in 6°* (quod etiam nunc viget, ut declaravit S. Pius V, apud Salmant.¹⁹), tantum ex matrimonio nullo directe ob defectum consensus, non autem ex alia causa, impedimentum excusatur. Et sic declarasse S. Congr. Cardinalium refert Holzmann²⁰ ex Gallemart, ubi dictum fuit: *Praesupposita declaratione per constitutionem Pii V super hoc decreto; censuit Congregatio oriri impedimentum justitiae publicae honestatis ex sponsalibus per verba de praesenti etiam nulliter contractis, ommissa forma decreti concilii Tridentini*.²¹ nempe clandestine, sine parocho et testibus^{c)}.

n. 419. — ⁹ Tr. 9, cap. 12, n. 86. — ¹⁰ Part. 4, cap. 1, n. 62. — ¹¹ Lib. 7, cap. 35, n. 5. — ¹² Tom. 4, consult. 15, n. 2 et 4. — ¹³ Consult. can., tom. 4, cons. 15, n. 2 et 4. — ¹⁴ Diss. 3, cap. 2, § 8, n. 4. — ¹⁵ Loc. cit., cap. 10, v. *Opposita*. — ¹⁶ De Matr., n. 602. — ¹⁷ Tr. 21, qu. 4, cap. 6, qu. 2, resp. 4. — ¹⁸ Loc. cit., n. 86. - *Laym.*, loc. cit., n. 5. - *Bonac.*, qu. 3, punct. 11, num. 18. - *Aversa*, qu. 17, sect. 5, v. *Addit Sanchez*. — *S. Pius V*, bulla *Ad Romanum*, de die 1 Julii ann. 1568, in Bullar. Rom. Mainardi. — ¹⁹ Tr. 9, cap. 12, n. 86. — ²⁰ De Matr., n. 602, v. f. - *Gallemart.*, in Trid., sess. 24, cap. 3, n. 2. — ²¹ Sess. 24, de reform. Matr., cap. 1.

invalida sunt. — Minime vero contrahitur hoc impedimentum ex *matrimonio civili*, ut constat ex decreto 17 Martii 1879, quo Leo XIII « declarat ac statuit praememoratum actum, qui vulgo dicitur *matrimonium civile*, in locis ubi promulgatum est decretum concilii Tridentini, *sess. 24, cap. 1, de reform. Matrim.*, sive fideles actum ipsum explentes intendunt, uti par est (matrimonio ecclesiastico jam rite celebrato, vel cum animo illud quantocius celebrandi), meram caeremoniam civilem peragere; sive intendunt sponsalia de futuro inire; sive tandem ex ignorantia, aut in spretum ecclesiasticarum legum, intendunt matrimonium de praesenti contrahere, in impedimentum justitiae publicae honestatis non producere ». — Denique, cum praedictum impedimentum sit juris tantum ecclesiastici, non contrahitur ab infidelibus. Unde v. g. Ti-

Verius affirmatur.

Notandum autem hic quod habetur in cap. un. de sponsal. in 6° nempe, quod matrimonium ratum invalidum non inducit impedimentum in praedictum priorum sponsalium. — Unde, si quis post sponsalia valide contracta cum una, ducat ejus sororem, antequam rem habeat cum secunda, potest et tenetur contrahere cum prima, cum matrimonium fuerit nullum.

1065. « Dicitur XI°. AETAS. - Quia ad « valorem matrimonii jure ecclesiastico « requiritur annus decimus quartus viri, « et duodecimus feminae completus: nisi « tamen malitia aetatem suppleat, hoc est, « adsit et doli capacitas et potentia ad « copulam: de quibus judicare prudentum « est. — Laymann¹, ex cap. De illis et « cap. fin. de despons. impub. ».

1066. - Certum est quod matrimonium impuberum per se est nullum; ut habetur ex cap. 6, 10 et 14, de despons. impub. Et hoc, etiamsi pauci deessent dies ad aetatem pubertatis; ut communiter docent Sanchez², Pontius³, Palaus⁴, Escobar⁵ et alii (contra paucos); ut clare probatur ex dicto cap. 2, et cap. 11 Ex litteris, eod. tit., ubi: *Donec compleat... puer annum decimum quartum, expectet.* — Ante autem aetatem hanc praescriptam, commune est matrimonium non esse nullum de jure naturae, sed tantum ecclesiastico. Sanchez⁶, Contin. Tournely⁷, Pontius⁸ et Palaus⁹, ac alii passim. Dicunt vero canones validum esse matrimonium, si malitia suppleret aetatem; ut habetur in cap. De illis 9, et cap. Puberes, eod. tit., ubi: *Certum autem est eum pubertem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, et generare jani potest.*

¹ Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 12, num. 1. — ² Lib. 7, disp. 104, n. 1 et 3. — ³ Lib. 7, cap. 65, n. 1. — ⁴ Tr. 28, disp. 4, punct. 14, § 4, n. 1. — ⁵ Lib. 27 n. 525, et 526. — ⁶ Loc. cit., n. 9. — ⁷ De Dispensat. in specie, part. 1, cap. 14, v. f. v. *Quod ad impubes.* — ⁸ Lib. 7, cap. 65, n. 2. — ⁹ Loc. cit., n. 1. — ¹⁰ In 4, dist. 36, art. 5, ad 4. — ¹¹ Lib. 7, disp. 104, n. 21. — *Abb.*, in cap. De illis, n. 4. — *Silvest.*, v. *Matrimonium V*, qu. 2. — *Sotus*, in 4, dist. 35, qu. un., art. 5. — *Angel.*, v. *Matrimonium III*, impedim. 16, n. 8. —

tius ab infidelitate ad veram fidem conversus, potest matrimonium inire cum sorore Maeviae quacum, dum ambo infideles essent, matrimonium contraxerat, quod tamen non fuit consummatum, et legitime, v. g. per mortem, fuit solutum. Ita C. S. Off., 9 Apr. 1837.

Docent vero D. Thomas¹⁰; et Sanchez¹¹ cum Abbate, Silvestro, Soto, Angelo, Covarruvias, Tabiena, etc., non sufficere ad valorem matrimonii solam potentiam generandi (ut voluit Hostiensis, Praepositus, Henricus, etc., ibid. ¹²), sed insuper requiri discretionem ad intelligendam vim consensus conjugalis; cum enim tale vinculum sit perpetuum, perfectus exigitur consensus, ut infertur ex cap. fin. de despons. impub., ubi haec malitia prudentia nuncupatur.

Plura autem assignant doctores signa, ex quibus conjiciatur impubes posse generare; v. gr. si puer jam habuerit copulam, vel si jam sit aptus ad effusionem seminis, vel si puella jam habuit menstruum. Haec tamen signa non admittuntur, nisi sponsi sint proximi ad pubertatem; ut ex dicto cap. *Continebatur* (vide Sanchez¹³). — In quam autem aetate quis dicendus sit pubertati proximus, alii apud Sanchez¹⁴ dicunt, si desint tres dies: alii, sex menses: alii, tres anni: Palaus¹⁵, si desit annus. Sanchez¹⁶ vero et Pontius¹⁷ dicunt id relinquendum prudentiae iudicis, qui spectare debet qualitatem personae, temperiem regionis, etc. — Ait autem [Contin.] Tournely¹⁸, quod si certo constaret de matrimonii consummatione, v. gr. si puella jam concepit, iniquum erit eos separare ¹⁹.

Addit idem Tournely¹⁹ cum Navarro, posse Papam dispensare cum principibus, si aliquando expedit conjungi impubes ob bonum pacis: ex cap. *Ubi non 2, de despons. impub.*, in quo interdicitur impubes a matrimonio, nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, ut

Covar., de Matr., part. 2, cap. 5, n. 5. — *Tabien.*, v. *Matrimonium II*, n. 7. — *Hostien.*, in cap. *Puberes*, n. 7. — *Praepos.*, in cap. *Puberes*. — *Henric. Boich.*, in id. cap., n. 2 et seqq. — ¹² *Sanch.*, loc. cit., n. 20. — ¹³ Loc. cit., n. 30. — ¹⁴ Loc. cit., n. 37 et seqq. — ¹⁵ Tr. 28, disp. 4, punct. 14, § 4, n. 3. — ¹⁶ Loc. cit., n. 40. — ¹⁷ Lib. 7, cap. 65, n. 5. — ¹⁸ De Dispensat. in specie, part. 1, cap. 14, v. *Censent.* — ¹⁹ Loc. cit., v. *Haec regula.* — *Navar.*, lib. 4, consil. 5, de despons. impub., addit.; cfr. consil. 4, n. 9 et 10.

1066. - ^{a)} Judicium de hac quaestione, utrum scilicet in aliquo casu malitia suppleat aetatem, spectat ad episcopum vel ad Ordinarium loci, quemadmodum advertit Benedictus XIV, in epistola quae incipit: *Magnae nobis*, diei 29 Junii 1748.

Nomine malitiae intelligitur potentia generandi.

Et discretio sufficiens.

Quando nam conjiciatur et admittatur potentia generandi.

Papa dispensare potest cum principibus.

pote pro bono pacis talis conjunctio tolleretur.

1067. - Queritur hic: *an, si aetate completa pubertatis, puer non valeat coire, nullum sit matrimonium?*

Affirmant Abbas^{a)} et Veracruz, apud Sanchez¹; eo quod in cap. *Puberes, de despons. impub.*, dicuntur ii esse puberes, qui possunt generare. — Ergo (inferunt) qui generare nequeunt, impubes potius sunt dicendi, et inepti ad nuptias.

Communiter vero negat Palaus², Escobar³; et Sanchez⁴ cum Silvestro, Hostiensis, Praeposito, Navarro, Covarruvias, Henriquez etc. Ratio, quia in jure tantum habetur ad matrimonium requiri aetatem pubertatis. Licet autem dispositum sit in textu praefato et aliis valere matrimonium inter impubes, si potestatem habeant generandi; tamen nullo jure habetur matrimonium esse nullum inter puberes, si potentia generandi careant: tunc enim impotentia potius judicanda est temporalis.

Unde dicunt aliqui his dandum esse biennium vel triennium ad experiendum. — Sed communius censent Palaus⁵, Pontius⁶; Escobar⁷ cum Henrico, Silvestro et Praeposito; et Sanchez⁸ cum Abbate, Hostiensis, Angelo, Tabiena, etc., expectandum in viro usque ad annum decimum octavum, et in femina usque ad decimum quartum ^{b)}; quia tunc natura perfectio robore pollet. Neque hic procedit regula

Per quantum tempus sit experiendum.

Veracr., part. 1, art. 89, concl. 2. — ¹ Lib. 7, disp. 104, n. 14. — ² Tr. 28, disp. 4, punct. 14, § 4, n. 5. — ³ Lib. 27, n. 541. — ⁴ Loc. cit., n. 15. — *Silvest.*, v. *Matrimonium V*, qu. 7. — *Hostien.*, in cap. *Puberes*, n. 5. — *Praepos.*, in id. cap., v. f. — *Navar.*, lib. 4, consil. 4, de despons. impub., n. 14. — *Covar.*, de Matr., part. 2, cap. 5, n. 3. — *Henric.*, lib. 11, cap. 13, n. 10, lit. e; et lib. 12, cap. 7, n. 1. — ⁵ Tr. 28, disp. 4, punct. 14, § 4, n. 6. — ⁶ Lib. 7, cap. 65, n. 2. — ⁷ Loc. cit., n. 543 et 544. — *Henric. Boich.*, in cap. *Puberes*, n. 8. — *Silvest.*, v. *Matrimonium V*, qu. 7. — *Praepos.*, in cap. *Puberes*, v. f. — ⁸ Lib. 7, disp. 104,

1067. - ^{a)} Abbas, in cap. *Puberes, n. 4*, de hac opinione scribit: « Forte est verior »; de opinione vero contraria quam dicit esse communem, ait: « Est aequior ».

^{b)} Henricus, Silvester, Praepositus, Abbas, Hostiensis, Angelus loquuntur de solo viro; et idem videtur notandum etiam de Tabiena, eo quod dicit expectandum esse decimum octavum annum.

^{c)} Richardus de Mediavilla, in 4, dist. 34,

triennii, in cap. *Laudabilem, de frigidis et malefic.*: illa enim procedit quando impotentia provenit ex frigiditate vel alio impedimento; non vero quando provenire potest ex imbecillitate aetatis.

Matrimonium autem *senum*, quantumcumque decrepitorum, validum est; modo possint, saltem arte medicinae, copulam habere. Ita communiter Sanchez⁹, et Salmant.¹⁰ cum D. Thoma et aliis passim. — Secus dicendum (contra Navarrum et alios), si omnino sint impotentes; ut Sanchez¹¹ cum Angelo, Silvestro, Lopez, Scoto, Richardo ^{c)}, et Bossius¹².

1068. - « Dicitur XII: AFFINES. — Est « autem affinitas, propinquitas personarum, nata ex copula carnali, sive licita, « sive illicita ^{a)}. Utraque, jure saltem ecclesiastico, dirimit matrimonium: illa, « usque ad quartum gradum inclusive; « haec vero jure novo, usque ad secundum tantum. Et quidem, si antecedit « matrimonium. — Nam si superveniat, « v. gr. si Titius cognoscat uxoris suae « cognatam in secundo gradu, non dirimit; licet is qui peccavit non possit petere debitum, sed tantum reddere. — « Porro gradus et lineae affinitatis accipiuntur, sicut in consanguinitate; ita ut « qui est uxoris consanguineus in primo « gradu, sive rectae sive transversae lineae, is sit affinis marito in eodem gradu « lineae rectae vel transversae. — Denique « que omnis affinitas quae oritur ex affi-

n. 18. — *Abb.*, in cap. *Puberes*, n. 4. — *Hostien.*, in id. cap. n. 5. — *Angel.*, v. *Matrimonium III*, imped. 16, n. 6. — *Tabiena*, v. *Matrimonium II*, n. 7. — ⁹ Lib. 7, disp. 92, n. 19 et 20. — ¹⁰ Tr. 9, cap. 12, n. 126. — *D. Thom.*, Suppl., qu. 58, art. 1, ad 3. — *Navar.*, consil. 4, de despons. impub., n. 15 et 18. — ¹¹ Loc. cit., disp. 92, n. 28 et 24. — *Angel.*, v. *Matrimonium III*, imped. 16, n. 2. — *Silvest.*, v. *Matrimonium VIII*, qu. 16, v. *Tertium*. — *Ludov. Lopez*, Instruct. nov., part. 2, de Matr., cap. 52 init., v. *Circa praedictam*. — *Scot.*, in 4, dist. 34, v. *Ad 2.* — ¹² De Effect. Matr., cap. 7, n. 190.

art. 2, qu. 1, ad 2, id ex aliis habet, quos non reprobat.

1068. - ^{a)} Et contrahitur etiam in infidelitate; hinc vir fidelis qui adhuc in infidelitate positus cognovit sive publice sive private, illicite vel licite, quamdam mulierem sive fidelem sive infidelem, nequit post susceptum Baptisma contrahere cum consanguinea ejusdem cognitae mulieris, si ista consanguinea Baptisma susceperit, sive ante sive post

Matrimonium senum.

Impedimentum affinitatis.

Impedimentum aetatis, quid.

Dirimit matrimonium jure tantum ecclesiastico.

Matrimonium validum si malitia supplet aetatem.

« nitate, sublata est per Concilium Lateranense. — Vide Laymann, et Bonacina¹ ».

« Unde resolves:

1069. — « 1. Is qui fornicatus est cum sorore sponsae suae, cum neutra potest valide contrahere, citra dispensationem; imo, nec cum earum consobrina vel matertera ».

Sic pariter censuit S. Congregatio, ut refert Pater Zaccaria apud Croix², posse contrahi matrimonium inter vitricum et uxorem quae fuit privigni. — Si quis post dispensationem rursus cognoscit eandem sororem sponsae, non eget nova dispensatione. Vide n. 1140.

« 2. Potest quis ducere affinem fratris sui, etiam in primo gradu; v. gr. duo fratres possunt ducere duas sorores. Imo, pater et filius possunt ducere matrem et filiam. — Laymann, Bonacina³.
« 3. Titius potest successive ducere Titiam et Bertam, quae fuerunt uxores Cajii et Sempronii fratrum.

« 4. Titius qui duxerat sororem Cajii, potest post mortem Cajii ejusque sororis, ducere Bertam uxorem Cajii ».

Hoc igitur impedimentum affinitatis tantum contrahitur quando vir habet rem cum consanguinea uxoris, vel uxor cum consanguineo viri. Unde minime contrahitur si a consanguineis viri habeatur copula cum consanguineis uxoris vel e converso. — Hic autem notandum quod de iure antiquo hoc impedimentum extendebatur usque ad septimum gradum. Sed deinceps ex can. *Nullum* et can. *Aequaliter* [caus.] 35, qu. 3 restrictum fuit ad quartum gradum ex cap. *Non debet, de consanguin. et affin.*, tam ex copula licita quam illicita. Item, ex Tridentino⁴ restricta est affinitas ex copula illicita solum ad secundum gradum.

Laym., lib. 5, tract. 10, part. 4, cap. 5. — ¹ Qu. 3, punct. 12. — ² Lib. 6, part. 3, n. 693. — Laym., loc. cit., cap. 5, n. 4. — ³ Loc. cit., n. 2. — ⁴ Sess. 24, de reform.

copulam de qua agitur. Et constat ex decreto S. C. de Prop. Fide, 23 Aug. 1852, et alio S. O., de die 14 Decembr. 1898.

1071. — a) Silvester, v. *Luxuria*, qu. 4, v. *Tertium*, videtur sic tenere, ut ait Sanchez; negat enim uxorem privari jure petendi, quando ex metu gravi, sed consentiente

Sic de impedimento affinitatis contracto ante matrimonium.

1070. — Post vero matrimonium, si conjux rem habet cum consanguinea vel consanguineo alterius conjugis, tunc contrahit impedimentum ad petendum (ut communiter dicunt doctores): modo incestus sit cum consanguineis conjugis in primo vel secundo gradu; ut habetur ex cap. *Si quis 1, de eo qui cognovit, etc.*, ubi: *Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec a matre debitum petere, nec filiam unquam habere potest uxorem*. Hic igitur praescribitur impedimentum ob incestum in primo gradu affinitatis. — Quod autem extendatur tantum ad secundum gradum, habetur ex declaratione Gregorii XIII (apud Bossium⁵), ubi dictum fuit: *SS. Dominus noster Gregorius XIII ex sententia Congregationis dixit per hoc Decretum (id est Tridentini) ablatum censeri impedimentum quoque supervenientis affinitatis post contractum matrimonium... Concilium sustulit tertium et quartum [gradum]; ergo in omnibus*.

1071. — Quaeritur 1.º *An uxor cognita a consanguineo viri, metu gravi coacta, privetur jure petendi?*

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Pontius⁶, et Sanchez⁷ cum Silvestro^{a)}, Richardo^{a)}, Ledesma, Graffio^{a)}, etc. — Ratio, quia id clare videtur inferri ex cap. *Sacris 5, de his quae vi, etc.* ubi, cum dubium verterit, an communicans propter metum cum excommunicato excommunicationem incurrerit, Innocentius III, dixit: *Licet metus attenuet culpam, quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari*. Nec valet interpretatio aliquorum, id intelligi de metu

Matr., cap. 4. — ⁵ De Effect. matr., cap. 5, n. 24. — ⁶ Lib. 10, cap. 7, n. 6. — ⁷ Lib. 9, disp. 31, n. 4. — Petr. Ledesm., qu. 55, art. 6, diff. 5, v. *In hujus rei expositionem*.

marito, sic fuerit cognita idque « in detestationem criminis viri ». Ubi aperte sentire videtur contrarium, si nullum esset viri delictum. — Idemque prorsus notandum est de Richardo, in 4, dist. 35, art. 2, ad 4; et de Graffio, *Decis. aur., part. 1, lib. 2, cap. 80, n. 14*.

De affinitate contracta post matrimonium.

Probabilius non privatur.

levi: nam Pontifex aperte intelligit etiam de gravi, cum dicat *pro nullo metu, etc.*

Secunda vero sententia, communior et probabilior, negat; et hanc tenent Bonacina¹ cum Navarro^{b)} et Rebello; Elbel² cum Tamburinio^{c)} et Illung. Et probabilem putant Laymann³, Palaus⁴, Salmant.^{d)} cum Gabriele^{d)} et Antonio a Spiritu S.^{d)}; ac Sotus^{d)} et Villalobos^{d)} apud Bossium⁵. — Ratio, quia, sicut metus excusat a lege ecclesiastica, sic etiam a poena ab ipsa imposita. Nec obstat textus supra oppositus. Quia (ut explicant auctores praefati, cum Soto, Barbosa^{e)} et Victoria, apud Bossium⁶) textus ille intelligitur loqui de metu incusso in contemptum excommunicationis. Nam extra contemptum, metus gravis certe excusat a lege ecclesiastica; et etiam ab excommunicatione, casu quo res quae metu agitur ex solo jure ecclesiastico est prohibita, ut certum est apud omnes. Vide dicenda de *Censur., Lib. VII, n. 46*.

1072. Quaeritur 2.º *An ignorantia excuset ab incurrendo hoc impedimento petendi?* — Hic distinguenda est triplex ignorantia, *juris, facti et poenae*.

Primo igitur, si adsit ignorantia *juris*, nempe, si vir accedit ad consanguineam uxoris, nesciens adesse legem humanam

¹ Qu. 4, punct. 2, n. 5. — *Rebell.*, part. 2, lib. 3, qu. 18, n. 14. — ² De Matr., n. 292. — *Ills.*, de Matr., disp. 9, n. 134. — ³ Lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 1, n. 14. — ⁴ Tr. 28, disp. 3, punct. 4, § 6, n. 3. — ⁵ De Effect. Matr., cap. 5, n. 152. — *Sotus*, in 4, dist. 22, qu. 1, art. 4, v. f. — *Victor.*, Sum., de Excom., quaer. 12. — ⁶ De Effect. Matr., cap. 5, n. 52. — *Corad.*, Quaestionar., lib. 1, qu. 12, art. 1, v. *Ex quo sequitur*. — *Man. Rodrig.*, Sum., part. 1, n. 241, n. 11. — ⁷ Lib. 9, disp. 32, n. 46. — *Sotus*, loc. cit., qu. 1, art. 2, v. f. — *Abbas*, in cap. *A nobis 21*, de sent. excom., n. 9.

b) Navarrus, loc. cit. a Bonacina, scilicet, *Man., cap. 27, n. 63, i. f.*, loquitur de casu simili; dicit enim metum mortis aut verberum excusare ab incurrenda excommunicatione.

c) Tamburinius, lib. 8, de Matr., tr. 1, de Imped., cap. 12, § 3, n. 5, habet hanc opinionem ut probabilem.

d) Salmant. tr. 9, cap. 15, n. 28; Gabriel a S. Vinc., disp. 7, qu. 9, n. 78; Antonius a Spiritu Sancto, tr. 11, de Matr., n. 621, hanc opinionem simpliciter tenent, ut ipse S. Alphonsus; itemque Sotus, in 4, dist. 37, qu. un., art. 2; et Villalobos, part. 1, tr. 13, diff. 52, num. 7.

e) Barbosa, Collect. in cap. Sacris, de his

id prohibentem. — Corduba et Manuel, apud Sanchez⁷ dicunt incurrere impedimentum. Et idem sentire debent Sotus, Turrecremata^{a)}, Abbas, Ledesma, etc. (apud eundem Sanchez⁸), qui censent omnes poenas ecclesiasticas, excepta excommunicatione, incurri etiam ab ignorante legem positivam: modo ipse sciat id esse vetitum de jure naturali^{b)}. Ratio (ut ajunt), tum quia obligatio ad poenam non oritur ex scientia delinquentis, sed a voluntate legislatoris; tum quia excusat quidem a poena ignorantia facti, non vero ignorantia juris, ut habetur in *regula 13, de reg. juris in 6*.

Probabilius vero et communius docent non incurrere impedimentum, Navarrus⁹, Suarez¹⁰, Sanchez¹¹, Wigandt^{c)}; Bossius¹² cum Pontio, Aversa et Villalobos; Salmant.¹³ cum Perez, Dicastillo et Gabriele; ac Bonacina¹⁴ cum Sa^{d)}, Ledesma, Henriquez^{d)} et Reginaldo. — Ratio, quia, cum poena sit imposita a lege humana, qui cum ignorantia contra illam operatur, sicut excusatur ab ejus transgressione, ita etiam excusatur a poena. Et sic respondetur primae rationi sententiae oppositae. — Respondetur autem ad secundam, quod regula illa currit tantum pro foro externo, non vero pro interno.

Barthol. Ledesm., de Excom., diff. 5, v. f. — ⁸ Loc. cit., n. 16. — ⁹ Man., cap. 16, n. 34. — ¹⁰ De Censur., disp. 4, sect. 8, n. 20, v. *Quarto*. — ¹¹ Lib. 9, disp. 32, n. 49. — ¹² Cap. 5, n. 157. — *Pont.*, lib. 10, cap. 6, n. 8 et 10; cfr. cap. 7, n. 6, i. f. — *Aversa*, qu. 17, sect. 3, v. *Rursus*. — *Villal.*, part. 1, tr. 13, diff. 52, n. 9. — ¹³ Tr. 9, cap. 15, n. 30. — *Perez*, disp. 52, sect. 5, n. 3. — *Dicast.*, disp. 9, dub. 9, n. 104. — *Gabr. a S. Vinc.*, disp. 7, qu. 9, n. 79 et 80. — ¹⁴ Qu. 4, punct. 2, n. 6. — *Petr. Ledesm.*, qu. 56, art. 1, dub. 4; cfr. qu. 55, art. 6, diff. 5, concl. 2. — *Regin.*, lib. 31, n. 298.

quae vi etc., citatur quidem a Bossio, ut refert S. Alphonsus, sed affert tantum hanc opinionem, et eam rejicit.

1072. — a) Turrecremata, in can. Qui bis, de cons., dist. 4, num. 8, tractat de irregularitate, et videtur de ignorantia solius poenae loqui.

b) Auctores a Sanchez citati non apponunt hanc conditionem.

c) Wigandt, tr. 16, n. 100, loquitur de ignorantia poenae; Suarez vero, etsi de ignorantia juris, tractat de censuris in genere.

d) Sa, v. *Debitum conjugale*, num. 13; Henriquez, lib. 11, cap. 15, n. 11, lit. q, de ignorantia facti loquuntur.

Probabilius excusatur.

Ignorantia facti excusat.

1073. - Secundo, si adsit ignorantia facti, nempe si vir sciat legem ecclesiae prohibentem petitionem debiti, sed nesciat illam ad quam accedit esse consanguineam suae uxoris; tunc commune est non incurrere impedimentum, ut docent Sanchez¹ (contra^a) Ovando), Bonacina², Palaus³, Pontius⁴, Bossius⁵, Wigandt⁶ et Salmant.⁷, et alii passim. - Ratio, quia, cum privatio juris petendi sit poena incestus, ubi deest incestus culpa, cessat etiam poena.

Etiam si ignorantia fuerit crassa.

Et hoc dicendum, etiamsi ignorantia fuerit crassa, ut docent etiam communiter Sanchez⁸, Navarrus^b), Pontius⁹; et Bossius¹⁰ cum Palao, Bonacina, Coninck, Hurtado, etc. (contra Toletum et quemdam alium auctorem). Et ratio patet ex textu citato *Si quis 1. de eo qui cognovit, etc.*, ubi imponitur hoc impedimentum tantum scienter peccanti, juxta verba relata n. 1070. - Excipiunt tamen Sanchez¹¹; et Bossius¹² cum Suarez, Bonacina, Reginaldo, Diana, etc. (contra^c) Hurtadum, Vasquez, Silvestrum, etc.), nisi ignorantia, sit adeo crassa, ut videatur ingens temeritas ignorare; talis enim ignorantia crassissima aequiparatur dolo, ex leg. 2, § *Et generaliter, ff. de doli mali et metus except.*^d.

Limitatio.

¹ Lib. 9, disp. 32, n. 47. - ² Qu. 4, punct. 2, n. 6. - ³ Tr. 28, disp. 3, punct. 4, § 6, n. 3. - ⁴ Lib. 10, cap. 6, n. 9. - ⁵ De Effect. Matr., cap. 5, n. 154. - ⁶ Tr. 16, n. 100. - ⁷ Tr. 9, cap. 10, n. 30. - ⁸ Lib. 9, disp. 32, n. 36 et 47. - ⁹ Lib. 10, cap. 6, n. 10. - ¹⁰ Loc. cit., n. 160. - ¹¹ Palaus, tr. 2, disp. 1, punct. 18, n. 1 et 3. - ¹² Bonac., disp. 1, de Censur., qu. 2, punct. 1, n. 11; et qu. 1, punct. 3, n. 18. - ¹³ Coninck, disp. 13, dub. 11, num. 93. - ¹⁴ Gasp. Hurtad., de Censur. in communi, diff. 21, n. 91. - ¹⁵ Tolet., lib. 1, cap. 8, n. 4 et 5. - ¹⁶ Quidam alius auctor, hic est *Alterius*, de Suspens., disp. 11, cap. 5, v. *Autem*. - ¹⁷ Loc. cit., n. 39 et 47. - ¹⁸ Loc. cit., n. 162. - ¹⁹ Suar., de Censur., disp. 4, sect. 10, n. 3, v. *Quamvis in his*. - ²⁰ Bonac., loc. cit., qu. 2, punct. 1,

An autem excuset ignorantia affectata? - Vide dicenda de *Censur., Lib. VII, n. 48.*

Quid de ignorantia affectata.

1074. - Tertio, si adsit ignorantia poenae, nempe si quis habeat scientiam legis et facti, sed nesciat poenam non petendi.

Dubatur: *an haec ignorantia excuset?* Prima sententia negat; et hanc tenent Sanchez¹³, Salmant.¹⁴; et Croix¹⁵ cum Pontio et Aversa. - Ratio, quia poena haec magis habet rationem impedimenti sive inhabilitatis, quam poenae.

Ignorantia poenae non excusat juxta quosdam.

Secunda vero sententia satis probabilis affirmat. Et hanc tenent Bonacina¹⁶, Wigandt¹⁷, Palaus¹⁸, Bossius¹⁹, Tamburinius²⁰, Elbel²¹; Sporer²² cum Portello; ac Diana²³ cum Coninck^a) et Duardo^b). Et probabile putant Sanchez²⁴, et Laymann^c), apud Croix²⁵. - Ratio horum auctorum: quia censent hanc non esse meram inhabilitatem, sed veram poenam in vindictam incestus. Idque probant ex eo quod, si haec non esset poena, affinitas illa contraheretur etiamsi incestus eveniret sine peccato, vel etiamsi haberetur copula per vim et metum; sed hoc ipsi adversarii negant. - Nec obstat dicere nullam poenam incurrere sine sententia saltem declaratoria; sed nemo dicit ad hoc impe-

Satis probabiliter excusat.

Objectioni satisf.

n. 11. - *Regin.*, lib. 31, num. 297. - *Diana*, part. 3, tr. 5, resol. 13, v. *Notandum*. - *Gasp. Hurtad.*, loc. cit., n. 92. - *Vasq.*, de Excom., dub. 15. - *Silvest.*, v. *Culpa*, qu. 11, n. 14. - ¹² Lib. 9, disp. 32, n. 50. - ¹³ Tr. 9, cap. 15, n. 30. - ¹⁴ Lib. 6, part. 3, num. 376. - ¹⁵ *Pont.*, lib. 10, cap. 6, num. 12, cfr. cap. 7, n. 6, i. f. - *Aversa*, qu. 17, sect. 3, v. *Rursus*. - ¹⁶ De Matr., qu. 4, punct. 2, n. 6, v. *Resp.* 2. - ¹⁷ Tr. 16, n. 100. - ¹⁸ Tr. 2, disp. 1, punct. 17, n. 8. - ¹⁹ De Effect. Matr., cap. 5, n. 179. - ²⁰ Decal., lib. 7, cap. 4, § 2, n. 3. - ²¹ De Matr., num. 233. - ²² Part. 4, cap. 1, num. 84. - ²³ *Portel.* (a Diana citatus), *Dub. regul.*, v. *Ignorantia*, n. 31. - ²⁴ Part. 3, tr. 5, resol. 12. - ²⁵ Loc. cit., n. 21 et 50. - ²⁶ Lib. 6, part. 3, n. 376.

1073. - ^a) Ovandus, in 4, dist. 41, propos. 9, cum ceteris negat privari jure petendi eum qui invincibiliter ignorat cognitionem mulieris cum propria uxore; sed negat etiam contrarium esse improbabile.

^b) Navarrus, qui in *Man., cap. 27, n. 141*, scribit: «Lex puniens facientem aliquid scienter, requirit dolum... a quo quaelibet ignorantia etiam crassa excusat».

^c) Auctores isti, qui citantur tamquam contrarii exceptioni positae, loquuntur de poenis in universum.

^d) Lex 2, § 5. *Et generaliter, ff. de doli mali et metus except.*, quae hic allegatur,

dicit: «Dolo facit, quicumque id quod quaqua exceptione elidi potest, petit. Nam etsi inter initia nihil dolo malo facit [«quia ignoravit quare non debeat petere» ut addit Glossa], attamen nunc petendo facit dolose: nisi si talis sit ignorantia in eo, ut dolo careat».

1074. - ^a) Coninck, *disp. 18, n. 31*, negat esse improbabile.

^b) Duardus, in *bull. Coenae, lib. 1, cap. 2, qu. 5, n. 27, v. f.*, loquitur tantum de irregularitate ex delicto; unde non videtur satis bene citari a Diana.

^c) Laymann citatur a Croix tamquam tenet hanc opinionem; sed revera, *lib. 1, tr. 4,*

dimentum incurrendum requiri sententiam; ergo non est poena. Sed respondetur quod sententia tunc requiritur quando crimen facile potest probari: non vero quando est difficillimae probationis, ita ut si requireretur sententia, poena redderetur fere inutilis; ut docent Suarez et Villalobos, apud Bossium¹. Et ita accideret in nostro casu, ubi ut plurimum incestus occultus est, nec potest probari.

Et cum probabilissimum sit ab ignorantibus non incurrere poenas a lege ecclesiastica impositas, quando sunt extraordinariae, scilicet quae per se ne in confuso quidem praevideri possunt; ut docent Navarrus² cum Cajetano^a), Silvestro et Angelo; S. Antoninus³; item Hostiensis^e), Coninck^e), Sayrus, Duardus, Philarchus, Manuel, etc., apud Bossium⁴: hinc satis pariter probabile est non incurrere ab ignorantibus hanc poenam, quae certe videtur extraordinaria, cum per se praevideri nequeat.

Suar., de Legib., dub. 5, cap. 8, n. 9 et cap. 9, n. 6. - *Villal.*, part. 1, tr. 2, diff. 25, n. 5. - ¹ De Effect. Matr., cap. 5, n. 26. - ² *Man.*, cap. 23, n. 47 et cap. 27, n. 274. - *Silvest.*, v. *Ignorantia*, n. 14 et 16. - *Angel.*, v. *Ignorantia*, n. 4, v. f.; et v. *Excommunicatio VII*, cas. ult., n. 3. - ³ Part. 3, tit. 24, n. 33, v. f. - *Sayr.*, de Censur., lib. 1, cap. 18, num. 37. - *Duard.*, in bull. Coenae, lib. 1, cap. 2, qu. 5, n. 30 et 31. - *Philarch.*, de Offic. sacerdot., part. 1, lib. 3, cap. 4, v. *Tertio objic.* - *Man. Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 194, num. 3. - ⁴ Cap. 5, num. 173. - ⁵ Lib. 7, cap. 33, num. 2. - ⁶ Tr. 28, disp. 3, punct. 2, § 1, n. 1 et 2. - ⁷ Lib. 6, part. 3, n. 696. - ⁸ Lib. 7, disp. 64, n. 21. - *Armill.*, v. *Matrimonium*, n. 26. - *Tabiena*, v. *Impedimentum IV*, n. 3. - *Henricus Boich*, in cap. *Fraternitati*, i. f. - *Gabr. Biel*, Supplem., dist. 41, qu. un., art. 1, not. 1, v. *Ex illo sequitur*. - ⁹ De Matr., qu. 3, punct. 12, v. 13. - *Palud.*, in 4, dist. 41, qu. 1,

1075. - Quaeritur 3°. *An ad contrahendam affinitatem requiratur ut copula ex utraque parte sit consummata?* - Certum est requiri seminationem viri.

An autem requiratur etiam seminatio feminae?

Negat Pontius⁵, Palaus⁶, Croix⁷; Sanchez⁸ cum Armilla, Tabiena, Henrico, Gabriele, etc.; ac Bonacina⁹ cum Paludano, Silvestro et Soto. - Ratio, quia ad generationem non est necessarium semen femineum; juxta plurimorum sententiam relatum n. 918, v. *Secunda*.

Secunda vero sententia, etiam probabilis, affirmat; et hanc tenent S. Bonaventura, Innocentius, Archidiaconus, Lopez, Graffius^a), Cenedo, etc., apud Sanchez¹⁰. Et probabilem vocant ipsi Sanchez¹¹ et Palaus¹², ac Roncaglia¹³; Elbel¹⁴ cum Hurtado^b) et Mastrio^b); ac Salmant.¹⁵ cum Silvestro^c), Trullench et Durandus^d); item Aversa, Diana et Krimer, apud Croix¹⁶. - Ratio: tum quia, juxta alio-

Ad contrahendam affinitatem certe requiritur seminatio viri.

Probabiliter etiam requiritur seminatio feminae.

Probatur ratione,

art. 3, concl. 2, (n. 19). - *Silvest.*, v. *Matrimonium VIII*, qu. 15, v. *Secundum*. - *Sotus*, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 4, v. *Hoc autem perplex.* - *S. Bonav.*, in 4, dist. 41, qu. 1. - *Innoc.*, in cap. *Fraternitati*, de eo qui cognovit, etc. - *Archidiacon.*, in cap. un. de sponsal., in 6°, num. 3 et 3; et in can. *Extraordinaria*, caus. 35, qu. 3, num. 3. - *Ludov. Lopez*, Instruct. nov., part. 2, de Matr., cap. 50, v. *Praeterea quia dictum est*. - *Cenedo*, Collectan. ad Decretal., collect. 19, num. 1. - ¹⁰ Lib. 7, disp. 64, num. 20. - ¹¹ Loc. cit., num. 20, i. f. - ¹² Tr. 28, disp. 4, punct. 8, num. 3. - ¹³ Tr. 21, qu. 4, cap. 3, qu. 10. - ¹⁴ De Matr., num. 227. - ¹⁵ Tr. 9, cap. 4, num. 5 et 6; cfr., cap. 12, n. 92. - *Trull.*, lib. 7, cap. 9, dub. 16, n. 4; cfr. cap. 4, dub. 5, num. 4. - *Aversa*, qu. 17, sect. 1, v. *Dubitatur tamen*. - *Diana*, part. 5, tr. 13, resol. 54. - *Krimer*, in lib. 4, decretal., qu. 1, num. 460. - ¹⁶ Lib. 6, part. 3, n. 696.

cap. 20, n. 6, generaliter dumtaxat dicit ignorantiam poenae a poena excusare, quando «poena sit admodum gravis et plus quam delictum absolute spectatum mereatur».

^a) Cajetanus, in *1am 2ae, qu. 76, art. 3*, v. *Judas igitur non peccavit peccato incestus*, dicit ignorantiam circumstantiae incestus excusare a sententia, si qua esset lata in committentes incestum, quia excommunicatio praesupponit illam culpam.

^e) Hostiensis, in cap. A nobis 21, de sent. excom. n. 20, dicit ignorantiam poenae excusare. - Coninck vero *disp. 18, n. 31*, negat esse improbabile.

^{1075.} - ^a) Jacobus de Graffis, quidquid dicat Sanchez, habet oppositum ut verius; quamvis enim, *Decis. aur. part. 1, lib. 2, cap. 80, n. 8*, hanc sententiam secundam ex-

ponat, addit tamen, juxta alios «sufficere ut vir emittat semen intra claustra pudoris, licet mulier non emittat, cum secundum medicos semen mulieris necessario non concurrat ad generationem; et haec est verior opinio».

^b) Gaspar Hurtadus, de Matr., *disp. 20, diff. 1, n. 4*; Mastrius, in 4, *disp. 7, n. 477*, simpliciter hanc sententiam tenent.

^c) Silvester, v. *Matrimonium VIII, qu. 15*, v. *Secundum*, oppositum tenet, quidquid dicant Salmant. «Si vero... spermatizet vir in vase debito intra claustra pudoris, et non mulier... revera contrahitur hic affinitas, et matrimonium est consummatum».

^d) Durandus, in 4, *dist. 41, qu. 1, art. 1*, absolute negat oriri affinitatem per actum «secundum naturam, in quo non est conjunctio seminum».

rum plurium sententiam (vide dicta n. 918, v. *Prima*), etiam semen feminae requiritur ad generationem; tum quia (et haec ratio fortius urget) non contrahitur affinitas nisi coeuntes fiant una caro: at non fiunt una caro, nisi semina commisceantur. — Et haec sententia valde firmatur ex auctoritate D. Thomae (cuius verba retulimus n. 1036, v. *Hic autem*), ubi expresse docet exigi seminationem tam maris quam feminae ut affinitas contrahatur.

Hic tamen bene advertunt Sanchez¹, Croix² et Elbel³, quod *in dubio* praesumendum est pro copula perfecta; quia ex communiter contingentibus haec prudenter adfuisse praesumitur: quapropter si *vir* coierit, et dubitat an seminaverit, vel an intra vas, copula praesumitur perfecta. — Et sic etiam dicunt Aversa⁴, Diana⁵, Krimer⁶ et Gobat apud Croix, semper praesumi seminationem etiam *mulieris*, quod ipsa in coitu magnam senserit voluptatem, esto seminationem non adverterit.

Imo, merito dicit Elbel⁴ cum Sanchez, Clericato et aliis, quod in foro *externo*, ubi constat de coitu, semper pronuntiantur pro impedimento affinitatis contracto. Et sic etiam iudicandum in foro *interno*, quod praesumptioni fori externi conformari debet, semper ac non constat hanc esse falsam.

D. Thom., Suppl., qu. 55, art. 4, ad 2. — ¹ Lib. 8, disp. 6, n. 18. — ² Lib. 6, part. 3, n. 696. — ³ De Matr., n. 236. — Gobat, tr. 9, n. 391. — Croix, loc. cit. — ⁴ De Matr., n. 227. — Sanchez, lib. 7, disp. 64, num. 9. — Clericat., de Matr., decis. 31, n. 7, v. f. — Covar., de Matr., part. 2, cap. 7, § 2, n. 6, i. f. — Jacob. de Graffis, Decis. aur., part. 1, lib. 2, cap. 83, n. 12. — ⁵ Lib. 8, disp. 12, n. 9. — Silvest., v. *Debitum conjugale*, n. 11. — Ludov. Lopez, Instruct. conc., part. 1, cap. 80, qu. 1; et Instruct. nov., part. 1, cap. 296, i. f.; et part. 2, de Matr., cap. 59, v. *Jam et illam*. — Margar. confessorum, Interrogat. circa 6 praec., v. *Undecimo*. — ⁶ Lib. 8, disp. 12, n. 10. — ⁷ Lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 1, n. 15. — ⁸ Tr. 28, disp. 3, punct. 4, § 6, n. 5. — ⁹ De Matr., qu. 89, quaestiunc. 7, v. *Quod autem*. — Pont., lib. 8, cap. 13, n. 9. — ¹⁰ Tr. 16, n. 100, v. *Resp. 3*. — ¹¹ Decal. lib. 7, cap. 4, § 2, n. 3. — ¹² De Matr., n. 234. — Anaclet.,

1076. — Quaeritur ⁴. *Quis possit dispensare in hoc impedimento?*

Alii dicunt solum Pontificem; cum ab ipso fuerit haec poena imposita. Ita Covarruvias, Graffius et Matienzo^{a)}, apud Sanchez⁵. — Alii dicunt posse dispensare etiam episcopum, sed tantum in casu necessitatis; ut Silvester, Lopez et Margarita, apud eundem Sanchez⁶.

Alii vero communissime docent semper et absolute posse episcopum dispensare. Ita Laymann⁷, Palaus⁸; Merbesius⁹ cum Pontio, Wigandt¹⁰, Tamburinius¹¹; Elbel¹² cum Anacleto; Bossius¹³ cum Henriquez et Villalobos; et Sanchez¹⁴ cum Paludano, Soto, Armilla, Sà, Vega, Manuele, etc. — Ratio quia, dato quod episcopus id non posset ex dispositione juris, bene tamen id potest ratione consuetudinis. — Hanc autem facultatem dispensandi bene potest alteri delegare, non solum in particulari, sed etiam in generali. Vide dicenda Dubio IV, n. 1125, v. *Sed communiter*.

Insuper possunt etiam in hoc impedimento dispensare omnes *confessarii regulares Mendicantium* a provinciali ad hoc munus deputati. — Ex pluribus privilegiis, nempe Martini V, cum declaratione Julii II, ut ferunt Sanchez¹⁵, Sporer¹⁶, Elbel¹⁷, Pontius¹⁸; et Salmant.¹⁹ cum Gutierrez^{b)}, Aversa et Candido (con-

Append. ad 4 Decretal.; § 12, n. 565. — ¹³ De Effect. Matr., cap. 5, n. 14. — *Hevig.*, lib. 12, cap. 2, n. 9, lit. s. — *Villal.*, part. 1, tr. 13, diff. 52, n. 10. — ¹⁴ Lib. 8, disp. 12, n. 13. — *Palud.*, dist. 42, qu. 1, art. 3, concl. 2 et 3 (n. 28 et 29). — *Sotus*, in 4, dist. 37, qu. un., art. 2, v. *Dubium autem circa*. — *Armit.*, v. *Dispensatio*, n. 18. — *Sà*, v. *Debitum conjugale*, n. 18. — *Vega*, Sum. nueva, part. 2, cap. 5, cas. 1, v. f. — *Man. Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 241, n. 12. — *Martinus V*, apud Casarubios, Compend. Privilegior., v. *Dispensatio*, Capuccini annotat.; et Rodriguez, Quaest. regul., tom. 1, qu. 63, art. 1. — *Julius II*, Declaratio S. Poenit. de die 29 Julii 1503, ap. Rodriguez Bullar. regul., Julii II bulla 22. — ¹⁵ Lib. 8, disp. 16, num. 8. — ¹⁶ Part. 4, cap. 2, n. 483. — ¹⁷ De Matr., n. 71. — ¹⁸ Lib. 8, cap. 13, n. 11. — ¹⁹ Tr. 9, cap. 14, n. 14. — *Aversa*, qu. 19, sect. 3, v. *Potest insuper*. — *Candid.*, disquis. 37, art. un., dub. 9.

Possunt dispensare SS. Pontifex,

et episcopus, isque non solo casu necessitatis,

sed semper et absolute,

cum facultate delegandi.

Item confessarii regulares Mendicantium.

tra Concina¹, ubi ait omnia haec privilegia esse prorsus commentitia, cum ipse in Bullario ea non invenit. Item, ex privilegio S. Pii V vivae vocis oraculo, ut ferunt Wigandt²; et Bossius³ cum Laymann⁴, Rebello, etc. Idem privilegium concessum Societati Jesu affert Palaus⁴.

An autem *Mendicantes*, ut vi suorum privilegiorum possint dispensare in praedicto impedimento, *debeant habere licentiam specialem a suo generali vel provinciali?*

Alii dicunt nullam requiri licentiam; quia in privilegiis concessis Benedictinis et Minoribus absolute conceditur praedicta facultas. — Alii affirmant, ut Sanchez⁵, Palaus⁶; item Villalobos, Rodriguez, Aversa, etc., apud Salmant.⁷; quia (ut hi ajunt) in privilegiis omnino requiritur deputatio a provinciali. — Alii demum, ut Salmant.⁸ cum Leandro et Joanne de la Cruz, dicunt requiri quidem licentiam superioris, sed satis esse quod habeatur a praelato monasterii^{a)}; quia privilegium concessum Benedictinis Vallisolanis fuit concessum a Martino V et Julio II priori monasterii.

1077. — Nota hic ultimo quod contrahentes scienter cum impedimento consanguinitatis vel affinitatis incurrunt excommunicationem ipso facto; ut habetur in *clem. un. de consanguin.*, ubi praecipitur etiam Ordinariis ut istos curent vitari donec satisfecerint^{a)}. — Et idem ibi statuitur de religiosis, monialibus et clericis in sacris constitutis matrimonium

¹ De Matr., diss. 3, cap. 4, n. 10. — ² Tr. 16, exam. 7, n. 100, v. *Resp. 3*. — ³ Cap. 5, n. 14. — *Rebell.*, part. 2, lib. 3, qu. 18, n. 16. — ⁴ Tr. 28, disp. 3, punct. 4, § 6, n. 5. — ⁵ Lib. 8, disp. 16, n. 8. — ⁶ Tr. 28, disp. 4, punct. ult. § 1, n. 18. — *Villal.*, part. 1, tr. 13, diff. 52, n. 10; cfr. et diff. 51, n. 5. — *Rodrig.*, Quaest. regul., tom. 1, qu. 63, art. 1. — *Aversa*, qu. 19, sect. 3, v. *Potest*. — ⁷ Tr. 9, cap. 14, n. 15. — ⁸ Loc. cit., n. 16. — *Leand.*, tr. 9, disp. 24, qu. 19. — *Joan. de la Cruz*, de Privileg., lib. 2, cap. 6, dub. 9. — ⁹ Exam. confessor., tom. 2, n. 226. — ¹⁰ Lib. 6,

contrahentibus (qui insuper denunciandi sunt ex edicto Inquisitionis generalis, apud Potestà⁹), ac de laicis nubentibus cum monialibus. — Cum autem haec poena sit odiosa, recte dicit Croix¹⁰ cum Pontio, Sporer et Aversa, eam non extendi ad alia impedimenta.

1078. — « Dicitur XIII. Si CLANDESTINUS. — Quia Tridentinum irritat matrimonium eorum qui contrahunt aliter quam coram parochio vel alio sacerdote de ipsius vel Ordinarii licentia, et duobus ad minimum testibus; vultque graviter puniri eos qui contra hoc contraxerint vel etiam interfuerint^{a)} ».

1079. — Ad rem melius intelligendam, notandum est duplici modo matrimonium esse clandestinum.

Vel quando malitiose contrahitur sine denuntiationibus: et tunc est tantum illicitum.

Vel, quando contrahitur non coram parochio et testibus: et tunc distinguendum est. Nam:

Quoad infideles, aut fideles qui degunt in locis infidelium, vel ubi Tridentinum non est receptum, tale matrimonium est quidem validum; cum lex saltem per decem annos non recepta non obliget: ut dicunt Sanchez¹¹, Pontius¹², Bonacina¹³; et Salmant.¹⁴ cum Perez, Dicastillo, Aversa, Ledesma et Rodriguez.

Quoad fideles autem qui sunt in loco ubi receptum est Tridentinum, matrimonium esset nullum, etiam in casu necessitatis. Ita communiter Sanchez¹⁵, Pontius¹⁶,

part. 3, n. 807, i. f. — *Pont.*, lib. 7, cap. 28, n. 2. — *Sporer*, part. 4, cap. 2, num. 441. — *Aversa*, qu. 9, sect. 5, i. f. — ¹¹ Lib. 3, disp. 18, num. 1. — ¹² Lib. 5, cap. 7, num. 1 et 2. — ¹³ Qu. 2, punct. 7, num. 1. — ¹⁴ Tr. 9, cap. 8, num. 11. — *Perez*, disp. 39, sect. 4, num. 1. — *Dicast.*, disp. 3, dub. 4, num. 21 et 22. — *Aversa*, qu. 6, sect. 2, v. *Jam vero*. — *Petr. Ledesma*, qu. 45, artic. 5, punct. 3, dub. ult. — *Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 216, num. 1, v. *Nota autem*. — ¹⁵ Lib. 3, disp. 17, num. 4. — ¹⁶ Lib. 5, cap. 6, num. 3.

vel Ordinarius, aut vobis.

Impedimentum clandestinitatis, quid.

Non existit ubi Tridentinum non est receptum.

Semper existit ubi Tridentinum est receptum.

^{c)} Aversa, loc. cit., scribit: « Semper tamen, non solum in foro externo praesumetur ac reputabitur femina in copula fuisse suum semen; sed etiam in rei veritate ita censendum est, nisi evidenter aliud constaret ».

^{f)} Diana et Krimer, locis cit., illud non habent, neque allegantur a Croix pro hoc asserto.

1076. — ^{a)} Ioannes Matienzo, *Comment. in lib. 5 Recollect. legum Hispan.*, tit. 1, Rubric., glos. un., n. 103, affert tantum opinionem Covarruviae, quam nec reprobat nec probat.

^{b)} Gutierrez, de Matr., cap. 123, n. 14, tractat de casu simili, scilicet de eo qui jure petendi privatur propter votum castitatis.

^{c)} Pro Laymann qui non citatur a Bossio, videtur legendus Villalobos, qui citatur a Bossio, et hoc revera affert, part. 1, tr. 13, diff. 52, n. 10.

^{d)} Hanc sententiam aperte tenet S. Doctor in *Praxi Conf.*, n. 86, in *Hom. Apost.*, tr. 18, n. 69 et in *Confessore diretto*, cap. 17, n. 24.

^{tu77.} — ^{a)} Excommunicatio haec non amplius viget quoad eos qui scienter contrahunt

cum impedimento consanguinitatis aut affinitatis.

1078. — ^{a)} Decretum concilii Tridentini *Iametsi* (sess. 24, de reform. Matrim., cap. 1) in multis est immutatum recenti S. C. Conc. decreto *Ne temere* diei 2 Augusti 1907; textum hujus decreti integrum referemus in fine tractatus, sed singulas ejus dispositiones quaestionibus convenientibus subinde adnectemus

Palau¹; et Salmant.² cum Laymann^{a)}, Coninck, Cornejo, Henriquez, etc. communiter: — contra Sotum et alios paucos, qui censent posse aliquando dari casum (etsi rarum), in quo sine parochio^{b)} valeret matrimonium. Sed hos recte dicunt Salmant.³, non esse audiendos; quia necessitas non potest reddere habiles eos quos Tridentinum *omnino inhabiles* declaravit, ut habetur *sess. 24, de reform. Matrim., cap. 1.* — Et hoc currit, etiamsi matrimonium esset contractum cum ignorantia invincibili. Salmant.⁴ cum communi. Dicunt tamen Laymann⁵, Coninck⁶; Croix⁷ cum Bellarmino et communi (contra Lessium); item Vega, Tanner^{c)}, Dicastillus et Veracruz^{d)}, apud eosdem Sal-

mant.⁸, quod si non possit in aliquo opido haberi pastor aut alius gerens ejus vices: tunc validum est matrimonium initum cum testibus sine parochio^{e)}. Et probabile id putant Salmant.⁹ propter quamdam declarationem Clementis VIII (apud Coninck). — Quia tunc, vel non adest ibi parochia, vel ibi non durat promulgatio Tridentini, quamvis facta fuerit: destructa enim parochia, censetur destructa promulgatio quoad ejus valorem.

Pariter, matrimonium celebratum sine parochio in locis infidelium a fidelibus captivis, vel mercatoribus ibi degentibus per modum hospitii, validum est et licitum. — Salmant.¹⁰ cum Sanchez, Bonacina, etc. *f)*.

Nuntium Octav. Caraffa, ap. Sbogar, Theol. radice, tr. 116, cap. 4, n. 30. - Less., Auctarium, v. *Matrimonium*, cas. 17. - Vega, Sum. silv., lib. 3, cas. 361. - Dicast., disp. 3, dub. 4, n. 28 et 29. - Tr. 9, cap. 8, n. 17. - Loc. cit. - Coninck, disp. 27, n. 11, i. f. - Tr. 9, cap. 8, n. 22. - Sanchez, lib. 3, disp. 18, n. 35. - Bonac., qu. 2, punct. 7, n. 3.

juxta ordinem in quo a S. Alphonso exponuntur.

1079. - *a)* Laymann non citatur pro hac doctrina a Salmant.

b) Sotus dicit: Absque testibus.

c) Tanner, *disp. 8, qu. 3, dub. 6, n. 122*, loquitur de matrimoniis haereticorum coram praedicante, quae valida esse ait, etiam in locis in quibus Tridentinum est promulgatum, et ubi haeretici inter catholicos impune versantur.

d) Veracruz, *Specul. Append., dub. 5, concl. 7, object.*, loquitur de eo qui moratur apud Turcos vel Saracenos, ubi « publicatio facta non est, neque parochia fidelium est, ubi fieri posset ».

e) Croix et Salmant. utique sic dicunt, ceteri vero de testibus non loquuntur et dicunt posse tunc contrahi sine parochio.

f) Hodierna vero disciplina, ex decreto *Ne temere*, non respicit ad loca ubi Tridentinum fuit necne promulgatum, sed ubique ad validitatem matrimonii requirit praesentiam parochi vel Ordinarii loci et duorum saltem testium « Ea tantum matrimonia (ita decretum *n. III*) valida sunt quae contrahuntur coram parochio vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus, iuxta tamen regulas in sequentibus articulis expressas et salvis exceptionibus quae infra *n. VII* et *VIII* ponuntur ». — Pro locis vero ubi parochus deest, decretum *n. VIII* haec sancivit: « Si contingat ut in aliqua regione parochus, locive Ordinarius, aut sacerdos ab eis delegatus, coram quo matrimonium celebrari queat, haberi non possint, ca-

que rerum conditio a mense iam perseveret matrimonium valide ac licite iniri potest, emissio a sponsis formali consensu coram duobus testibus ». Hanc sanctionem interpretans S. C. C. die 27 Julii 1908 *ad 5, invalida* declaravit matrimonia contracta sine Missionarii seu parochi praesentia, in locis dissitis ad quae missionarius singulis mensibus non venit, in quibus tamen si peteretur haberi posset, et vel ad eum aut ad alium missionarium, qui sit missionarius in sensu decreti, absque gravi incommodo possent accedere sponsi. — Decretum *Ne temere* obligat omnes qui sunt vel aliquando fuerunt catholici. « Statutis superius legibus (ita *n. XI, § 1*) tenentur omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi (licet sive hi sive illi ab eadem postea defecerint), quoties inter se sponsalia vel matrimonium ineant ». Excipiuntur tamen catholici ritus orientalis pro quibus nihil immutatum esse declaravit S. C. C. die 1 Februarii 1908 *ad 1*, nisi tamen contrahant cum catholico ritus latini, ut constat ex alia ejusdem S. C. declaratione die 28 Martii 1908, *ad 1*. — Prosequitur decretum § 2: « Vigent quoque pro iisdem de quibus supra catholicis, si cum catholicis, sive baptizatis sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus sponsalia vel matrimonium contrahunt, nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum ». Sub hac exceptione, comprehendit tantummodo constitutionem *Provida*, non autem alia quaecumque decreta. ex declaratione S. C. C. diei 1 Fe-

Hicque advertatur quod matrimonia clandestina hodie ne sponsaliorum quidem vigorem habent; prout declaravit S. Congregatio, apud Fagnanum¹.

1080. - *Peregrini* autem, si contrahant in loco ubi Tridentinum est receptum, matrimonium sine parochio et testibus est nullum; quia etiam peregrini obligantur legibus locorum quoad contractus. — Ita communiter Sanchez², Pontius³, Bonacina⁴; Salmant.⁵ cum Palao, Coninck, Dicastillo, Reginaldo, Perez^{a)}, etc.: ex *cap. fin. de foro compet.*, ubi dicitur, in contractibus servandas esse leges et consuetudines locorum.

Si quis vero se transferret ad locum, vel illac transiret, ubi Tridentinum non est receptum, et ibi contraheret sine pa-

Quid de peregrinis ubi viget Tridentinum.

Quid si se transferunt ubi Tridentinum non viget.

¹ In cap. *Ad audientiam*, de sponsal., n. 11 et 15. Cfr. etiam Pallottini, v. *Matrimonium*, § 15, n. 27 et seqq., ubi plures similes declarationes habentur. - ² Lib. 3, disp. 18, n. 26. - ³ Lib. 5, cap. 9, n. 1. - ⁴ Qu. 2, punct. 7, n. 5. -

rocho et testibus; nullum est matrimonium. Secus autem, si in illum locum vere transferret domicilium, quamvis cum animo ibi contrahendi sine parochio et testibus.

Ita declaratum fuit a S. Congregatione, die 14 Aug. 1627^{b)}. Et haec declaratio (quidquid dicant Sanchez^{c)} et alii apud Salmant.⁶) omnino tenenda est cum Salmant.⁷ et Croix⁸ et aliis; cum ipsa fuerit approbata ab Urbano VIII pro tota Ecclesia, dum ibi dictum fuit: *Sicque... per quoscumque iudices definiri debere...* Et decretum Urbani iterum confirmatum est a Benedicto XIV in epistola *Paucis abhinc hebdomadis*, edita die 19 Martii anno 1758, ubi decretum Urbani in extensum refertur^{d)}.

⁵ Tr. 9, cap. 8, n. 18. - Palau, tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 8, n. 5. - Coninck, disp. 27, n. 14. - Dicast., disp. 3, dub. 6, n. 38. - Regim., lib. 31, n. 176. - ⁶ Loc. cit., n. 20. - ⁷ Loc. cit., n. 21. - ⁸ Lib. 6, part. 3, n. 712.

bruarii 1908 *ad 4*. Constitutio autem *Provida*, 18 Januarii 1906 valida pronuntiat matrimonia mixta clandestina celebrata in quibusvis imperii Germanici provinciis et locis. Sed exceptio valet « tantummodo pro natis in Germania ibidem matrimonium contrahentibus », ex declaratione S. C. C. 28 Martii 1908 *ad 3*. Quinimo ea non fruuntur catholici qui in Imperio Germanico ad sectam haereticam vel schismaticam transierunt, vel conversi ad fidem catholicam ab ea postea defecerunt, etiam in juvenili vel infantili aetate; unde hi, ad contrahendum valide cum persona catholica debent adhibere formam in decreto *Ne temere* statutam, ita scilicet ut contrahere debeant coram parochio et duobus testibus. S. C. C. 1 Februarii 1908, *ad 5* et 6. Per concessionem diei 23 Februarii 1909, constituto *Provida* extensa fuit ad regnum Hungariae, servatis declarationibus S. C. C. diei 1 Februarii 1908. Sed non obstante hac extensione, ad fruendum privilegio dictae constitutionis, in quolibet matrimonio mixto, *ambo* conjuges debent esse nati in Germania, seu respective in regno Hungariae; et qui nati sunt in Germania nequeunt valide clandestine contrahere in Hungaria, et vice versa ambo nati in Hungaria nequeunt clandestino modo contrahere in Germania; ex declaratione S. C. C. de Sacram. 18 Junii 1909. — Quoad acatholicos vero decretum statuit § 3: « Acatholici, sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahunt, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium vel matrimonii formam servandam ». — Denique, *n. VII*, providet decretum casui necessitatis: « Imminente mortis periculo, ubi

parochus vel loci ordinarius, vel sacerdos ab alterutro delegatus haberi nequeat, ad consulendum conscientiae, et (si casus ferat) legitimationi prolis, matrimonium contrahi valide et licite potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus ». Et hunc sacerdotem in iis rerum adjunctis, secundum declarationem S. C. de Sacramentis diei 14 Maji 1909, « dispensare quoque posse super impedimentis omnibus etiam publicis, matrimonium jure ecclesiastico dirimentibus, exceptis sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita ». Et hoc quidem valere non solum pro concubiniis, sed etiam si « alia adsit causa ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimationi prolis », ex alia ejusdem S. Congregationis declaratione diei 16 Augusti 1909. Insuper eadem Sacra Congregatio de Sacramentis, die 29 Julii 1910 declaravit parochos comprehendi in decreto diei 14 Maji 1909.

1080. - *a)* Perez, *disp. 39, sect. 6, n. 4*, quod ad praesens attinet, habet tantum rationem adjectam, scilicet contrahentes sortiri quoad contractus, forum loci in quo contrahunt.

b) Seu rectius: Declaratio S. C. C. de die 5 Septembr. 1626, quam confirmavit Urbanus VIII, suo brevi de 14 Augusti 1627.

c) Scilicet Sanchez, *loc. cit.*, *n. 28*, dicit valide contrahere sine parochio et testibus, eos qui ex locis ubi viget Tridentinum, ad loca ubi non viget confluunt etiam per modum solius transitus; quin imo *n. 29*, etiamsi illud faciant animo contrahendi clandestine.

d) In nova disciplina non est amplius

« Unde resolves:

« 1081. - 1°. Per *parochum* intelligitur is « qui habet ordinariam jurisdictionem in « contrahentes, utpote qui domicilium et « habitationem habeant in ejus parochia ». — [Nomine *parochi* commune est intelligi parochum domicilii, non autem originis. Ita Sanchez¹, Pontius², Salmant.³; et Benedictus XIV⁴ cum Barbosa, Perez, etc.⁵].
« Item episcopus vel ejus vicarius in « sua dioecesi ». [Ut Sanchez⁶, Pontius⁶, Palaus⁷ et Salmant.⁸ cum aliis (contra aliquos), ex cap. *Romana, de appellat. in 6°*, et cap. 2, *de consuet. in 6°*. Et hoc, etiamsi episcopus suo vicario id prohibuerit, juxta declarationem S. Congregationis, quam refert Pater Zaccaria apud Croix⁹. Episcopus enim nec parochus nec suo vicario potest interdiceret ne matrimoniis assistant; ut alias declaravit S. C., apud Croix¹⁰. — Idemque dicitur de vicario capituli, sede vacante, et de abba-

tibus qui habent jurisdictionem quasi episcopalem erga suos subditos]. — « Uti et « Papa. Item capitulum, sede vacante, « cardinales in ecclesiis sui tituli, legati « in sua provincia ».

« Sufficit etiam excommunicatus aut « non sacerdos ». — Infra annum, in quo debet sumere sacerdotium, ex cap. *Cum ex eo, de elect. in 6°*. — Is igitur non solum valide, sed etiam licite assisteret; ut Sanchez¹¹, Pontius¹², Palaus¹³ et Salmant.¹⁴ cum Aversa, Gabriele et Leandro (contra paucos); atque cum decreto S. C. (apud Pittonum¹⁵) die 12 Martii 1693. Et hoc, etiam transacto anno, ex alio Decreto S. C. 12 Martii 1583 (apud Bossium¹⁶).

Parochus autem qui potest assistere potest etiam dare licentiam assistendi alteri sacerdoti, ut habetur in Tridentino¹⁷, ubi: *Praesente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia*^{b)}. — Item hic notandum quod

¹ Lib. 3, disp. 28, n. 7. — ² Lib. 5, cap. 13, n. 2. — ³ Tr. 29, cap. 8, n. 25. — ⁴ Notif. 33, n. 6. — *Barb.*, de Parocho, cap. 21, n. 36. — *Perez*, disp. 40, sect. 2, n. 1. — ⁵ Lib. 3, disp. 29, n. 18. — ⁶ Lib. 5, cap. 11, n. 1 et 11. — ⁷ Tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 11, n. 3. — ⁸ Tr. 9, cap. 8, n. 55. — ⁹ Lib. 6, part. 3, n. 725, i. f. Et habetur etiam in Thes. Resol., in una *Segnen*. Matrimonii 17 Nov. 1736. — ¹⁰ Loc. cit., n. 725. Cfr. etiam Pallottini, v. *Matrimonium*, § 15, n. 139 et seqq. — ¹¹ Lib. 3, disp. 20, n. 3 et 4.

— ¹² Lib. 5, cap. 17, n. 1 et 4. — ¹³ Loc. cit., § 10, n. 2 et 4. — ¹⁴ Tr. 9, cap. 8, num. 40 et 45. — *Aversa*, qu. 6, sect. 3, v. *Posse tamen*. — *Gabr. a S. Vinc.*, disp. 3, qu. 8, num. 70. — *Leand.*, disp. 7, qu. 22 et 23. — ¹⁵ Decis. pro Matr. n. 106. Cfr. etiam Pallottini (quoad validitatem), v. *Matrimonium*, § 13, n. 102, mense decembr. 1593. — ¹⁶ De Matrim. Contr., cap. 4, n. 99. Cfr. Pallottini, loc. cit., n. 103, 29 Martii 1653. — ¹⁷ Sess. 24, de reform. Matr., cap. 1.

distinctio facienda de peregrinis quoad validitatem matrimonii; neque amplius requiritur (quoad validitatem) ex parte contrahentium domicilium vel quasi domicilium in territorio illius parochi vel Ordinarii qui matrimonio assistit; hinc etiam neque accidere potest ut contrahentes agant in fraudem legis. Decretum enim *Ne temere* haec, n. IV, statuit: « Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio assistunt... § 2. intra limites dumtaxat sui territorii in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide assistunt ». Sed quoad licentiam assistendi, idem decretum, n. V, decernit: « Licite autem assistunt: § 1. Constituto sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de jure servandis [quod, ut patet, valet etiam pro matrimonio propriorum subditorum]; § 2. constituto insuper de domicilio vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii; § 3. quodsi deficiat, ut parochus et loci Ordinarius licite matrimonio adsint, indigent licentia parochi vel Ordinarii proprii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas, quae ab ea excuset ».

1081. - a) In nova disciplina « Nomine parochi... venit non solum qui legitime praest parociae canonice erectae, sed in regionibus ubi parociae erectae non sunt, etiam sacerdos cui in aliquo definito territorio cura animarum legitime commissa est, et parochus aequiparatur; et in missionibus, ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis sacerdos a missionis moderatore ad animarum curam in aliqua natione universaliter deputatus ». Ita decretum *Ne temere*, n. II; sed n. IV addit: « Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio assistunt: § 1, a die tantummodo adeptae possessionis beneficii vel inchoati officii ». Et in ordine ad validitatem non est amplius parochus aut Ordinarius domicilii vel quasi domicilii, sed dumtaxat loci in quo contrahitur matrimonium. Vide notam d ad n. 1080.

b) Et ita etiamnum; sed cum duplici determinatione seu limitatione: « Parochus et loci Ordinarius (ita decretum *Ne temere*, n. VI) licentiam concedere possunt alii sacerdoti determinato ac certo ut matrimoniis intra limites sui territorii adsint. Delegatus autem, ut valide et licite adsint, servare tenetur limites mandati et regulas pro parochus et

parochus potest assistere nuptiis sui parochiani, etiam extra parochiam, et adhuc contradicente parochus illius loci^{c)}; ut scribit Fagnanus¹, ex pluribus decretis S. Congregationis^{d)}.

« Nec requiritur ut a parte rei vere « sit parochus; sed sufficit si habeat titulum saltem coloratum, ita ut communi « errore habeatur parochus, nec sit in- « trusus absque omni titulo^{e)}. — Vide « Bonacina² ».

An autem sufficiat error communis sine titulo? — Vide dicta, hoc Lib. VI, n. 572, v. *Maius dubium*^{f)}.

1082. - Parochus igitur excommunicatus, etiamsi sit vitandus, irregularis et suspensus, valide assistit in matrimonio. Quia ibi nullam exercet jurisdictionem; sed tantum assistit ut testis qualificatus, qui de matrimonio testificari possit. — Ita communiter Sanchez³, Pontius⁴, Barbosa⁵, Bossius⁶, Bonacina⁷; et Salmant.⁸ cum Palao, Coninck, Ledesma, Aversa et Henriquez (contra paucos). Et idem ait

¹ In cap. *Quod nobis*, de clandest. despons., num. 35. — ² Qu. 2, punct. 8, n. 27 et 28. — ³ Lib. 3, disp. 21, n. 4. — ⁴ Lib. 5, cap. 17, n. 6. — ⁵ Alleg. 32, n. 90. — ⁶ De Matr. Contr., cap. 4, n. 85. — ⁷ Loc. cit., n. 24. — ⁸ Tr. 9, cap. 8, n. 46. — *Palaus*, tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 10, n. 6. — *Coninck*, disp. 27, n. 24. — *Petr. Ledesma*, qu. 45, art. 5, punct. 3, dub. 3, v. *Ultimo*. — *Aversa*, qu. 6, sect. 3, v. *Praeterea*. — *Henriq.*, lib. 11, cap. 3, num. 4. — ⁹ In cap. *Quod a praedecessore*, de schismatic., num. 81. —

loci Ordinarii n. IV et V superius statutas ». — Et S. C. C. interrogata utrum ad tramitem hujus art. VI requiratur delegatio specialis, an vero sufficiat generalis, die 27 Julii 1908 respondit: « Ad IV. Quoad delegationem nihil esse immutatum, excepta necessitate eam faciendi sacerdoti determinato et certo, et restrictam ad territorium delegantis ».

c) Fagnanus non loquitur de contradictione parochi illius loci; sed plane videtur insinuare oppositionem istam non obesse validitati matrimonii, dum dicit esse actum jurisdictionis voluntariae. De cetero unam dumtaxat affert S. C. declarationem.

d) Hoc assertum non potest amplius sustineri post decretum *Ne temere*, quod absolute negat parochum vel Ordinarium posse extra limites proprii territorii valide assistere matrimoniis. Vide notam d ad n. 1080.

e) Decretum *Ne temere* nihil omnino sancivit de hoc; unde videtur valere etiamnum auctoritas assertum.

f) Ibi S. Doctor loquitur solum de sacra-

Fagnanus⁹ cum decreto S. Congregationis^{a)}.

1083. - Sed dubitatur 1°. *An parochus excommunicatus vitandus peccet graviter assistendo?*

Affirmant Coninck¹⁰; Pontius¹¹ cum Covarruvias^{a)}, Suarez¹²; ac Vasquez^{a)}, Rebellus et Bonacina, apud Bossium¹³; modo non adsit necessitas; quia alioqui communicaret cum aliis in re sacra et gravi. — Negant vero Sanchez¹⁴, Bossius¹⁵; ac Hurtadus, Diana, Villalobos^{b)}, Leander, etc., apud Salmant.¹⁶ (quorum aliqui tenent nec etiam leviter peccare). Ratio, quia communicaret cum suis parochianis in re necessaria ad eorum utilitatem, quam eis ex officio praestare tenetur.

Sed hoc non obstante, magis mihi arridet prima sententia; juxta dicta de *Sacram. in gen.*, n. 88, v. *Idem dicunt*, ubi scripsimus, parochianis non licere petere assistentiam in matrimonio parochi excommunicati, nisi urgeat gravissima

S. C. Conc., cfr. Pallottini, v. *Matrimonium*, § 15, n. 104. — ¹⁰ Disp. 27, num. 24, v. f. — ¹¹ Lib. 5, cap. 17, num. 11 et 12. — ¹² De Censur., disp. 11, sect. 1, num. 24, v. *Ordo vero*. — *Rebell.*, part. 2, lib. 2, qu. 9, num. 9. — *Bonac.*, qu. 2, punct. 8, num. 24, i. f. — ¹³ De Matr. Contr., cap. 4, num. 90. — ¹⁴ Lib. 3, disp. 21, num. 8. — ¹⁵ Loc. cit., n. 91. — *Gasp. Hurtad.*, disp. 5, diff. 8, n. 27. — *Diana*, pars 3, tr. 4, resol. 233. — *Leand.*, disp. 7, n. 27. — ¹⁶ Loc. cit., n. 48.

mento poenitentiae, sed hoc valet etiam de matrimonio.

1082. - a) Decretum *Ne temere* omnino negat parochum aut Ordinarium vitandum vel ab officio suspensum posse valide assistere matrimonio: « Parochus et loci Ordinarius [ita n. IV] valide matrimonio adsint: § 1 a die tantummodo adeptae possessionis beneficii vel inchoati officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati vel ab officio suspensi ». Si igitur non fuerint nominatim excommunicati aut suspensi, vel non totaliter suspensi, valide assistunt.

1083. - a) Vasquez non satis ad rem citatur a Bossio; nam, de *Excom.*, dub. 7, n. 7, dicit generaliter tantum mortale esse cum excommunicato communicare in sacris. — Idemque dicit Covarruvias, in cap. *Alma mater*, part. 1, § 3, n. 9, quamvis in fine de ipso excommunicato addat: « Excommunicatum posse absque ulla culpa ecclesiam ingredi causa orandi, eo tamen tempore quo divina officia non celebrantur ».

b) Villalobos, part. 1, tract. 13, diff. 18,

Quis intelligitur nomine parochi.

Quid si parochus non est vere parochus.

Quid si parochus sit excommunicatus, irregularis aut suspensus.

Parochus potest delegare.

Parochus vitandus peccat graviter assistendo.

Juxta alios non peccat.

Arridet prima sententia.

causa, et alius non adsit qui possit supplere.

Omnes autem conveniunt quod si talis parochus a suo episcopo juste fuerit interdictus ab assistendo, tunc valide assisteret; sed a culpa gravi non excusaretur, quia violaret praeceptum superioris in re gravi ^{c)}. Sanchez ¹; Salmant. ² cum Pontio, Coninck, Palao, Bonacina, etc.

1084. - Dubitatur ². *An parochus excommunicatus aut irregularis possit alteri sacerdoti dare licentiam assistendi?*

Affirmant Sanchez ³, Palaus ⁴, Barbosa ⁵, Pontius ⁶, Bonacina ⁷ cum Gutierrez et Ledesma ^{a)}; ac Salmant. ⁸ cum Trullench, Henriquez, et al. — Quia concessio licentiae illius non est actus jurisdictionis, sed potestatis. Negant vero Laymann ⁹; et Coninck, Dicastillus, Suarez ^{b)}, etc., apud Salmant. ¹⁰; quia, licet assistere non sit actus jurisdictionis, talis tamen est dare licentiam. — Sed sapienter respondet Sanchez, hujusmodi facultatem concedendi

licentiam non spectare ad parochum qua parochum, sed qua legitimum testem matrimonii destinatum a Tridentino cum potestate alium substituendi.

Unde prima sententia probabilior videtur ^{c)}.

². Parochus vel quivis habens juris « dictionem ordinariam potest alium sibi « substituere, non tamen nisi sacerdotem ».

1085. - « ³. Cum ad testes requisitos « non addatur debere esse omni exceptione majores, sufficiunt etiam infames, « feminae, pueri habentes usum sufficientem rationis, parentes, domestici ac « servi ». — [Etiam infideles ^{a)}], quamvis casu transeant aut vi detineantur; ut Sanchez ¹¹, Palaus ^{b)}, Barbosa ^{b)}, Laymann ¹², Bonacina ^{c)}; et Salmant. ¹³ cum Coninck ^{b)}, Dicastillo ^{b)}, etc.].

1086. - « ⁴. Si duo sint parochi ejusdem « parochiae, potest utervis assumi ^{a)} ». [Etiam invito altero, Salmant. ¹⁴ cum Pontio ^{b)}, Coninck ^{c)}, Henriquez ^{b)}, etc.]. —

n. 24. — ⁸ Tr. 9, cap. 8, n. 51. - Trull., lib. 7, cap. 6, dub. 2, n. 13. - Henricq., lib. 11, cap. 3, n. 5. — ⁹ Lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4, n. 5. - Coninck, disp. 27, n. 25. - Dicast., disp. 3, dub. 10, n. 75. — ¹⁰ Loc. cit., n. 50. — Sanchez, lib. 3, disp. 21, n. 7. — ¹¹ Lib. 3, disp. 41, n. 5; cfr. disp. 39, n. 9 et 11. — ¹² Loc. cit., n. 6, i. med. — ¹³ Tr. 9, cap. 8, n. 59. — ¹⁴ Loc. cit., n. 32.

Prima sententia probabilior.

Qualitates testium.

Si duo sint parochi potest utervis assumi.

Quid si sponsi habent duo domicilia.

« Similiter, qui habet duo domicilia quae « aequaliter inhabitat; vel domum ^{d)} quae « partim pertinet ad unam parochiam partim ad alteram: potest alterutrum accersere, quia uterque est proprius parochus. « Laymann, Bonacina ¹ ». [Et Sanchez, communiter].

Si sponsi habent *duo domicilia in duabus parochiis*, dicunt S. Antoninus, Paludanus, Angelus, Gabriel, etc., apud Sanchez ², matrimonium esse contrahendum in illa parochia ubi tunc temporis habitant ^{e)}.

Sed communissime et valde probabiliter dicunt Sanchez ³, Roncaglia ⁴ cum communi; Bossius ⁵, Bonacina ⁶ cum Gutierrez et Rebello ^{f)}; Pontius ⁷; Barbosa ⁸ cum Coninck; et Salmant. ⁹ cum Perez, Trullench, Dicastillo et Henriquez ^{g)}, matrimonium posse contrahi in alterutra parochia; modo in utraque sponsi aequalem habuerint habitationem; quia tunc in alterutra possunt recipere sacramenta. — Idque confirmatur ex *cap. 2, de sepult., in 6°*, ubi dicitur: *Cum ab eo qui duo habet domicilia, se collocans aequaliter in utroque, in loco tertio eligitur sepultura,*

Laym., lib. 5, tr. 6, cap. 10, n. 6. — ¹ Qu. 2, punct. 8, n. 8. — Sanchez, lib. 3, disp. 24, n. 5. — S. Anton., part. 3, tit. 17, cap. 4, v. *Secundus casus*. - Palud., in 4, dist. 17, qu. 3, art. 2, concl. 3, i. f. (num. 17). - Angel., v. *Confessio III*, num. 12. - Gabr. Biel, in 4, dist. 17, qu. 2, art. 3, dub. 2, i. med. — ² Lib. 3, disp. 24, num. 4. — ³ Lib. 3, disp. 24, n. 5. — ⁴ Tr. 21, qu. 4, cap. 7, qu. 2, resp. 1. — ⁵ De Matr. Contr., cap. 4, n. 5. — ⁶ Qu. 2, punct. 8, n. 8. - Gutier., de Matr., cap. 64, n. 1, 2 et 4. — ⁷ Lib. 5, cap. 13, n. 2. — ⁸ Alleg. 32, n. 69. - Coninck., disp. 27, n. 18. — ⁹ Tr. 9, cap. 8, n. 32. - Perez, disp. 40, sect. 2, n. 2. - Trull., lib. 7, cap. 6, dub. 2, n. 7. - Dicast., disp. 3, dub. 8, n. 48. — ¹⁰ Respons. moral., lib. 1, dub. 37, n. 3. — ¹¹ Loc. cit., n. 5. — ¹² Loc. cit., qu. 2, resp. 1, i. f. —

que concordat, sed non addit: *etiam invito altero*.

^{d)} Auctores citati silent de hujusmodi domo. — Praeterea quaestio haec de duplici domicilio vel de ficta domicilii mutatione locum non amplius habet quoad validitatem in nova disciplina. Vide supra, n. 1081, not. d.

^{e)} Rectius auctores isti a Sanchez citantur pro opinione quae dicit sacramenta percipienda esse ab his in illa parochia in qua morantur. At revera, Paludanus, Angelus et Gabriel, *locis cit.*, de sola confessione tractant.

^{f)} Rebellus, *part. 2, lib. 2, qu. 8*, non satis ad rem citatur a Bonacina; loco enim allegato, de alio casu tractat.

domiciliorum ecclesiae habebunt inter se dividere canonicam portionem. Ergo non habenda est ratio actualis, sed tantum aequalis habitationis. Haec autem aequalitas moraliter accipienda est, ut dicunt Lugo ¹⁰, Barbosa ¹¹, Bossius ¹¹, Roncaglia ¹², Salmant. ¹³; et Sanchez ¹⁴ cum S. Antonino ¹⁵ et Paludano ¹⁶. — Idque procedere dicit Bossius ¹⁷ cum Sanchez ¹⁷, Pontio ¹⁷ et Gutierrez ¹⁷, non solum si quis habitet hieme in civitate, aestate ruri, sed etiam si indifferenter modo habitet in uno, modo in alio loco.

Notandum autem id quod habetur in decreto S. Congregationis (apud Benedictum XIV ¹⁵), ubi dicitur: *Parochum ruralem non esse proprium... quando rursus causa recreationis, vel pro rusticanis negotiis; ideoque matrimonium valide coram hujusmodi parochis celebrari non posse*. Hoc tamen intelligi, recte dicunt Bonacina ¹⁶, Barbosa ¹⁷, Bossius ¹⁸; et Salmant. ¹⁹ cum Sanchez, Palao, Dicastillo, Trullench et Aversa, si sponsus aliquoties, sive per breve tempus (ut ait Barbosa cum Lugo) ruri degit. — Hinc Benedictus ²⁰, Salmant. ²¹, Barbosa ²²; et Bossius ²³ cum

¹⁰ Tr. 9, cap. 8, num. 32. — ¹¹ Lib. 3, disp. 24, num. 3. — ¹² Notif. 33, n. 7. Cfr. Thesaur. Resolut. S. C. C. tom. 2, fol. 284 et seqq. post declarat. de die 20 Februarii 1733; Cfr. etiam Pallottini, v. *Matrimonium*, § 15, n. 266. — ¹³ Loc. cit., n. 6. — ¹⁴ Alleg. 32, n. 66. — ¹⁵ De Matr. Contr., cap. 4, n. 17. — ¹⁶ Loc. cit., n. 26. - Sanchez, lib. 3, disp. 23, n. 9. - Palaus, tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 9, n. 9. - Dicast., disp. 3, dub. 8, n. 48. - Trull., lib. 7, cap. 6, dub. 2, n. 5. - Aversa, de Matr., qu. 6, sect. 3, v. *Quisnam vero*, cum de Sacram. in gen., qu. 64, sect. 6, v. *Melius tamen*, et v. *Requiritur tamen*. — Barb., loc. cit., n. 66. - Lugo, Resp. moral., lib. 1, dub. 37, n. 12. — ²⁰ Notif. 23, n. 7. — ²¹ Tr. 9, cap. 8, n. 27. — ²² Alleg. 32, n. 66. — ²³ Loc. cit., num. 17.

^{g)} Henriquez, *lib. 6, cap. 7, n. 2*, plane innuit, dum haec dicit de sacramentorum receptione in universum.

^{h)} Barbosa, *alleg. 32, n. 70*, non habet hanc interpretationem.

ⁱ⁾ S. Antoninus, *part. 3, tr. 17, cap. 4, v. Secundus casus*; Paludanus, *in 4, dist. 17, qu. 3, art. 3, concl. 2*, haec videtur innuere dum dicunt satis esse si aestate in una, hieme vero in altera parochia habitet.

^{j)} Apud Bossium, *loc. cit., n. 5*; Sanchez, *loc. cit., n. 5*; Pontium, *lib. 5, cap. 13, n. 2*; et Gutierrez, *de Matr., cap. 64, n. 4*, verbum *indifferenter* non cadit in habitationem, sed in facultatem contrahendi; scilicet ii dicunt eum qui hieme in una, et aestate in altera paro-

Parochum excommunicatum aut irregularem posse delegare affirmant alii qui,

negant alii.

num. 7, id habet ex Sanchez, quem non reprobatur.

^{c)} Haec dicta sunt non solum de parochis excommunicato, sed de quocumque cui ab episcopo juste interdictum est ne matrimonio assistat. — Praeterea Salmant. et Palaus soli loquuntur de culpa, ceteri omnes de validitate tantum.

1084. - ^{a)} Petrus de Ledesma non recte citatur a Bonacina; tota enim quaestio haec moveri videtur de parochis excommunicato *vitando*; sed quamvis Ledesma, *qu. 45, art. 5, punct. 3, dub. 4, concl. 1, v. Ex hoc sequitur*, dicat parochum toleratum valide sed illicite hanc facultatem concedere posse; eum asserit invalide eandem concedere, si sit vitandus.

^{b)} Suarez, *de Censur., disp. 14, sect. 1, n. 7, v. Quamobrem*, non aliud habet quam rationem adjectam.

^{c)} Controvertitur inter auctores utrum circa hoc sit aliquid immutatum per decretum *Ne temere*.

1085. - ^{a)} S. O. die 19 Aug. 1891, declaravit heterodoxos « non esse adhibendos » ut testes in catholicorum matrimoniis; « posse tamen ab Ordinario tolerari ex gravi causa, dummodo non adsit scandalum ». Nihil quoad qualitates testium immutatum esse per decre-

tum *Ne temere*, constat ex declaratione S. C. de Sacram., 12 Martii 1910.

^{b)} Palaus, *loc. cit., punct. 13, § 13, n. 3*, non loquitur de infidelibus; sed generaliter et absolute ait posse quoscumque testes, modo rationi usum habeant, adhiberi posse; et *n. 1* ait satis esse etiam vi detentos et repugnantes. — Eademque notanda sunt de Barbosa, *alleg. 32, n. 138 et 139*, de Coninck, *disp. 27, n. 41 et 44*. Dicastillus vero, *disp. 3, dub. 18, n. 157*, negat requiri ut testes sint omni exceptione majores; de iis qui casu assistunt aut coacti habet, *dub. 19, n. 165 et 167*.

^{c)} Bonacina, *qu. 2, punct. 8, n. 46 et 48*, ita sane docet; sed de iis qui casu transeunt, *n. 49*, ait probabiliter eos sufficere; ast oppositum ipse tenet.

1086. - ^{a)} Et profecto S. C. C. interpretans decretum *Ne temere* declaravit die 1 Februarii 1908, *ad 8*, parochos illos qui territorium exclusive proprium non habentes cumulative territorium cum alio vel aliis parochis retinent, matrimoniis adistere valere in territorio cumulative habito.

^{b)} Pontius, *lib. 5, cap. 13, n. 2*, Henriquez, *lib. 6, cap. 7, n. 2*, male hic citantur a Salmant.; nam loquuntur de casu quo sponsus duo domicilia habet.

^{c)} Coninck, *disput. 27, num. 18*, uti-

Henriquez, Garcia, Seraphino ^{b)}, etc., ex declaratione S. Congregationis, rejiciunt Pontium ¹⁾, qui ¹ censet posse contrahi matrimonium etiam coram parochia in cujus parochia quis brevi commoratur.

Hic insuper sedulo notandum quod si quis *fictitiae* domicilium transferat in aliam parochiam, ut ibi matrimonium contrahat, hoc nullum est; ut pluries S. Congregatio declaravit (vide Patrem Zaccaria apud Croix ²⁾). Secus autem si *vere* transferat, etsi in fraudem prioris parochi; ut recte ait Croix ³ cum Fagnano ³⁾, Sanchez, Silvestro ⁴⁾, Barbosa, Bossio, etc. (contra Ledesma ⁵⁾ et Vega). — Notat vero Croix ⁴ cum de Luca, non acquiri domicilium per habitationem solius diei, si noctu quis in priori cubaret domo ⁵⁾.

1087. « 5°. Etsi ex praecepto adhibendus « sit parochus contrahentis illius in cujus

Henriq., lib. 11, cap. 3, n. 3. - *Garcia*, de Beneficiis, part. 5, cap. 7, n. 11, ad 4. — ¹ Lib. 5, cap. 13, n. 4. — ² Lib. 6, part. 3, num. 717. Cfr. Pallottini, v. *Matrimonium*, § 15, n. 189 et seqq.; cfr. etiam Thesaur. Resol. S. C. C. tom. 2, fol. 285 et seq. post declar. de 20 Febr. 1723. — ³ Loc. cit. — *Sanch.*, lib. 3, disp. 25, n. 11, v. f. - *Barb.*, de Parocho, cap. 21, n. 40. - *Boss.*, de Matr. Contr., cap. 4, n. 18. - *Vega*, Sum. silva, lib. 3, cas. 225. - ⁴ Loc. cit., - *De Luca*, de Matr., discurs. 1, n. 14. — *Rebell.*, part. 2, lib. 2, qu. 8, n. 1. — ⁵ Qu. 2, punct. 8, n. 10. — ⁶ Lib. 3,

« parochia matrimonium celebratur; sufficit tamen ad valorem, si alterutrius « pastor assistat ^{a)}; ut declaravit Congregatio Cardinalium, apud Rebellum et « Bonacina ⁵ » [Ita communiter Sanchez ⁶, Palaus ⁷, Pontius ^{b)}, Bonacina ⁸; et Salmant. ⁹ cum Coninck, Perez, etc.; item Benedictus XIV ¹⁰ ex declaratione S. C. anno 1573. Et aliam similem affert Fagnanus ¹¹, editam die 15 Decembr. 1574 ^{c)}, ubi, approbante Papa, fuit decisum valere matrimonium in parochia mulieris coram parochia viri, et e converso] — « etiam « extra suam parochiam vel Dioecesim. « Quia hic actus non est jurisdictionis contentiosae ».

Et in hoc neque parochus peccaret, ut dicunt Sanchez ¹²; Salmant. ¹³ cum Palaus, Coninck et Dicastillo; ac Bossius ¹⁴ cum Barbosa, Gutierrez, Villalobos, etc. (contra

disp. 19, n. 4 et 11. — ⁷ Tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 9, n. 1 et 3. — ⁸ Loc. cit., n. 10. — ⁹ Tr. 9, cap. 8, n. 24. - *Coninck*, disp. 27, n. 19. - *Perez*, disp. 40, sect. 2, n. 5. — ¹⁰ Notif. 83, n. 5. — ¹¹ In cap. *Quod nobis*, de clandest. despons., n. 33. — ¹² Lib. 3, disp. 19, n. 18. — ¹³ Loc. cit., n. 34. - *Palaus*, loc. cit., n. 5. - *Coninck*, loc. cit., n. 23. - *Dicast.*, disp. 3, dub. 8, n. 61. — ¹⁴ De Matr. Contr., cap. 4, n. 32 et 34. - *Barb.*, de Parocho, cap. 21, n. 58 cum n. 59; cfr. etiam de Off. et Potest. Episc., alleg. 32, n. 97. - *Gutier.*, de Matr., cap. 62, n. 6. - *Villal.*, part. 1, tr. 13, diff. 18, n. 2.

chia habitet, posse « indifferenter quovis tempore coram eorum quolibet » valide contrahere matrimonium.

^{b)} Bossius citat Seraphinum, *decis. 615*; sed ibi nihil de hac re habet Seraphinus.

¹⁾ Exceptis Benedicto XIV, Salmant. et Bossio, auctores citati non nominant Pontium; sed rejiciunt doctrinam quae affirmat posse contrahi matrimonium coram parochia loci in quo quis rusticationis causa, brevi tempore, commoraturus est.

^{m)} Fagnanus, in cap. Significavit, de paroch., n. 5, id sane insinuat dum scribit: « Laicus potest libere se transferre... etiam quoad spiritualia... nisi ex contemptu proprium sacerdotem dimittat absque domicilii translatione ».

ⁿ⁾ Silvester, v. Domicilium, n. 2, requirit domicilium ad recipienda sacramenta voluntaria.

^{o)} Bartholomaeus de Ledesma, de Matr., diff. 21, v. Annotare oportet secundo, non satis expresse loquitur de vera translatione domicilii: sed dicit eum sacerdotem posse assistere matrimonio peregrinorum qui alia sacramenta illis potest ministrare, « dum tamen id fraudulenter ne fiat, quia si propter hoc solum patriam reliquissent, scilicet ut alibi

matrimonium contraherent, existimo matrimonium non esse validum ». — Et fere etiam Vega, negans validum esse matrimonium si fraudulenter ad hoc ut matrimonium contraherent, reliquerint domicilium et alio peregrinati sint.

^{p)} Scilicet « adhuc instructa suis mobilibus ».

1087. - ^{a)} Quin imo ex decreto *Ne temere*, solus parochus vel Ordinarius loci in quo matrimonium celebratur, valide matrimonio assistit. Quoad liceitatem vero, praeter ea quae jam notata sunt nota *d* ad n. 1080, addit decretum n. V, § 5: « In quolibet autem casu pro regula habeatur ut matrimonium coram sponsae parochia celebretur, nisi aliqua justa causa excuset ».

^{b)} Pontius contrarium ex parte tenet; scribit enim, lib. 5, cap. 16, n. 2, satis esse unum ex illis; sed n. 4 « longe verius » sibi videri proprium parochum qui assistere matrimonio debet, esse eum qui proprius parochus est alterius et contrahentibus in ea parochia ubi contrahitur; « itaque in parochia viri erit parochus viri: in parochia feminae, parochus feminae »; alias matrimonium erit nullum, uti dicit, n. 11.

^{c)} Fagnanus hanc utique declarationem

Pontium, Navarrum ^{d)}, etc.). Actus enim assistendi probabilius neque est actus jurisdictionis; sed potius potestatis assistendi ut testis (uti diximus n. 1084, *Dubit. 2*). Caeterum ait Bossius ¹ quod convenientius est quod assistat parochus sponsi in cujus parochia fiunt nuptiae. — Recte autem dicunt Sanchez ² et Bossius ³, ex decretis S. C. (allatis ab eodem Bossio ⁴), peccare graviter parochum ^{e)}, si in alterius parochia sponsa a se conjunctos solemniter benediceret.

« Non tamen licebit tunc nuptiis benedicere sine alterius licentia. Sanchez ⁵ ».

1088. - « 6°. Is qui substituitur debet « habere expressam, vel saltem tacitam « licentiam ex ratihabitione de praesenti; « quia non sufficit ratihabitione de futuro, « qua quis putet alterum postea ratum « habiturum. Sanchez ⁶; Reginaldus, Coninck, apud Bonacina ⁷ ». [Ita etiam Sanchez ⁸, Pontius ⁹; et Salmant. ¹⁰ cum Coninck et Sanchez. — Sufficit autem licentia oretenus data. Barbosa ¹² cum Navarro, Henriquez, etc.]. — « Licet ipse » [Bonacina] « neget tacitam sufficere ».

Pont., lib. 5, cap. 16, n. 11. — ¹ De Matr. Contr., cap. 4, n. 21, i. f. — ² Lib. 3, disp. 19, n. 19. — ³ Loc. cit., n. 33. — ⁴ Loc. cit., num. 19. — ⁵ Lib. 3, disp. 19, num. 19. — ⁶ Lib. 3, disp. 35, num. 9, 17 et 20. — *Regin.*, lib. 31, n. 180 et 181. - *Coninck*, disp. 27, n. 31. - ⁷ Qu. 2, punct. 8, n. 13. — ⁸ Loc. cit., n. 17 et 20. — ⁹ Lib. 5, cap. 29, n. 1. — ¹⁰ Tr. 9, cap. 8, n. 56. - *Coninck*, loc. cit., n. 31. — ¹¹ Loc. cit. — *Coninck*, loc. cit., n. 37. - *Sanch.*, lib. 3, disp. 39, n. 13 et 14. — ¹² Alleg. 32, n. 128. - *Navar.*, Consil. 12, de clandest. despons. - *Henriq.*, lib. 11, cap. 3, n. 5, lit. s. - *Bonac.*, loc. cit. — ¹³ Lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4, n. 3. -

affert; sed data quae hic refertur, a Fagnano tribuitur alii et quidem strictiori declarationi.

^{a)} Navarrus, *consil. 14, de clandest. despons., n. 3 et seqq.*, negat posse valide assistere extra propriam parochiam.

^{e)} Auctores citati negant utique parochum posse solemniter benedicere nuptias in aliena parochia; sed non explicant sub quonam peccati reatu. Praeterea declarationibus quas affert, n. 19, ipse Bossius vim omnino tollit n. 21 i. f., dicendo intelligendas esse de sufficientia et convenientia, non de necessitate valoris matrimonii.

1089. - ^{a)} Laymann, *loc. cit.*, n. 3, negat utique posse fieri licite; sed non dicit sub quonam peccato, gravi an levi.

1089. - « 7°. *Vagabundi* possunt contrahere coram quolibet parochia (idque, « ut Laymann ¹³ docet ex Sanchez, etsi alteruter tantum sit vagus). — Hic autem « tenetur de illorum conditione diligenter « inquirere (ut monet Tridentinum), an « scilicet alibi sint conjuncti, etc., et deinde « petere licentiam ab episcopo assistendi: « sine qua, licet valide assistat, graviter « tamen peccat. Ita Laymann ^{a)}, ex Sanchez ¹⁴ ».

Commune est quod *vagi* possunt contrahere coram quovis parochia. Ita Sanchez ¹⁵, Pontius ¹⁶, Bonacina ¹⁷, Palaus ^{b)}; et Salmant. ¹⁸ cum Coninck ^{b)}, Henriquez, Trullench, Ledesma ^{b)}, etc. — Et hoc, etiamsi alteruter sponsorum tantum sit vagus, ut Palaus et Salmant. cum aliis. Idque Barbosa ¹⁹ refert decisum a S. Congregatione ^{c)}.

Parochus vero, antequam vagos conjungat, tenetur de eorum conditione diligenter inquirere (ut praescribit Tridentinum ²⁰), an alibi sint conjuncti; ac deinde petere licentiam ab episcopo assistendi: sine qua, licet valide assistat, graviter tamen peccat assistendo; ut docent Sanchez ²¹, Pontius ²², Salmant. ²³ cum Ledesma et Henriquez ^{d)}; ac Barbosa ²⁴ cum

Sanch., lib. 3, disp. 25, num. 14. — *Trident.*, sess. 24, de reform. Matr., cap. 7. — ¹⁴ Lib. 3, disp. 25, n. 15 et 16. — ¹⁵ Loc. cit., n. 11. — ¹⁶ Lib. 5, cap. 14, n. 5. — ¹⁷ Qu. 2, punct. 8, n. 9. — ¹⁸ Tr. 9, cap. 8, n. 37. - *Henriq.*, lib. 11, cap. 3, n. 3. - *Trull.*, lib. 7, cap. 6, dub. 2, n. 8. - *Palaus*, tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 9, n. 11. — *Salmant.*, loc. cit., n. 37. — ¹⁹ In Trident., sess. 24, cap. 7, n. 2. — ²⁰ Sess. 24, de reform. Matr., cap. 7. — ²¹ Lib. 3, disp. 25, n. 16. — ²² Loc. cit., n. 8. — ²³ Loc. cit., n. 38. - *Petr. Ledesma.*, qu. 45, art. 5, punct. 3, post dub. 4, v. *Aliud dubium*. — ²⁴ Loc. cit., n. 4.

^{b)} Palaus, *tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 9, n. 11*; Coninck, *disp. 27, n. 20*, dicunt contrahendum esse ab his coram parochia loci in quo transeunter seu pro tempore commorantur. — Idemque significat Petrus de Ledesma, *qu. 45, art. 5, punct. 3, post dub. 4, v. Aliud dubium*, dicendo illum parochum debere vagorum matrimonio assistere, « a quo deberent suscipere sacramenta confessionis et communionis, si de facto ea recipere velent ».

^{c)} Cfr. etiam discursum Secretarii S. C. § Secus et § Verum, in una *Jadren.*, 24 Augusti 1720, in Thesaur. Resol., S. C. C. tom. 1.

^{d)} Henriquez, *loc. cit.*, n. 3, i. f., dicit solum: « Peccat ».

Quid de ficta domicilii mutatione.

Coram quonam parochia sit contrahendum.

Vagi contrahere possunt coram quovis parochia.

Hic tenetur de statu libero inquirere.

et petere licentiam ab episcopo.

Filliuccio, Molfesio, Homobono, etc. e). — Imo, in Instructione S. Inquisitionis generalis, edita 21 Aug. 1670 coram Clem. X, pro curiis tam Romana quam caeterorum Ordinariorum (quam refert in extensum Genettus¹ et Pittonus²), sic praescriptum fuit: *Si contrahentes sunt vagi, non procedatur ad licentiam contrahendi, nisi doceant per fides Ordinariorum suorum esse liberos, et in aliis servata forma Tridentini³. Fides aliaque documenta... non admittantur, nisi sint munita sigillo, et legalitate episcopi ordinarii, et recognita saltem per testes qui habeant notam manum et sigillum. Et attente consideretur, quod fides seu testimonia bene... identificent personas de quibus agitur.*

Notant vero Salmant.⁴, nomine *vagorum* hic non comprehendi vagos illos qui in eodem loco vagi sunt. Quia isti, licet certam non habeant parochiam, tamen in illo loco jam cogniti sunt: unde, prae-

Fill., tr. 10, part. 1, cap. 6, n. 213. - Molfes., Sum., part. 1, tr. 4, cap. 9, n. 7 et 23. - Homob., Exam. eccles., tr. 11, cap. 10, qu. 23, resol. 1 et 2. - ¹ Append. post tr. de

missis denuntiationibus, bene possunt a quolibet parcho conjungi.

Circa *alienigenas* autem, habetur in eadem Instructione S. Inquisitionis, ut supra (apud Pittonum⁵), quod parochus non potest pro eis publicationes facere, nisi certiorato Ordinario, a quo, vel ejus... vicario, prius teneantur fidem authenticam reportare quod pro tali matrimonio fuerint examinati testes... qui probat statum liberum contrahere volentium. — Recte vero excipiunt Sanchez⁶, et Salmant.⁷ cum Pontio⁸ et Coninck⁹, si contrahentes discesserint ab eo loco in aetate in qua erant incapaces ibi contrahendi.

1090. - Insuper, circa *militis* hic notandum, ex decreto S. C. 29 Maji 1683 apud Pittonum¹⁰, quod capellani exercitus habent facultatem assistendi eorum matrimoniis, dum hi reperiuntur in actuali expeditione. Hanc tamen facultatem non

Matr. Instruct. num. 15. — ² Decis. pro Matr., num. 1737. — ³ Sess. 24, de reform. Matr., cap. 7. — ⁴ Tr. 9, cap. 8, n. 38. — ⁵ Loc. cit., n. 1739. — ⁶ Lib. 3, disp. 25, n. 8. — ⁷ Loc. cit., n. 38.

e) Quod ad vagos attinet nihil immutatum est nova disciplina, si de validitate agitur. Sicut enim ipsi antea coram quolibet parcho matrimonium inire poterant, ita nunc (sicut et ceteri) debent contrahere coram parcho vel Ordinario loci in quo matrimonium celebrant. Si vero de licitate sermo sit, decretum *Ne temere*, n. V, § 4 statuit: « Quoad vagos, extra casum necessitatis, parcho ne liceat eorum matrimoniis adistere, nisi re ad Ordinarium, vel ad sacerdotem ab eo delegatum, delata, licentiam adistendi impetrauerit ». Quinam autem comprehendantur nomine *vagorum*, vide n. 991, not. j.

f) Pontius, loc. cit., n. 2 (al. 3); Coninck, disp. 27, n. 20, non habent istam restrictionem, nec pro ea citantur a Salmant.

1090. - a) Pittonus utique hanc declarationem affert sub n. 2117, et eam assignat diei 11 Novemb. 1677. Sed revera est de die 29 Maji 1683. Praeterea, quod pejus est, ea declaratio, quae refertur a Pittono, tamquam generalis, omnino particularis est et ex privilegio concessio archiepiscopo Mechliniensi ad petitionem Caroli Hispaniarum regis catholici, quod deinde renovatum est, ut habetur in una *Mechlinien.* de die 17 Januarii 1722. (Thesaur. Resol. S. C. C. tom. 2). Aliud simile privilegium concessum est a Clemente XI, ad petitionem imperatoris pro exercitu Germanico, ut habetur in cit. *Mechlinien.*, § *Additur*; aliud a Benedicto XIII

pro exercitibus Caesareis, quod refertur in *Neapolitana* Matrimonii, de die 29 Aug. 1733 (Thesaur. Resol. S. C. C., tom. 6); aliud denique a Benedicto XIV, quod refertur in *Olmucen.*, Nullitatis Matrimonii, de die 29 Julii 1769 (Thesaur. Resol., tom. 38). — Secluso autem speciali indulto apostolico, capellani militum nequeunt valide assistere matrimonio militum, ne in actuali quidem expeditione, ut constat ex declar. S. C. C. diei 6 Martii 1694; proposita enim erant S. C. generalia dubia circa capellanos exercitus, videlicet: I. An capellani *cujusvis exercitus*, sive regulares sive saeculares catholicis possint administrare militibus in praesidiis degentibus sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae et Extremae Unctionis, *sine speciali facultate* Sedis Apostolicae, vel licentia et approbatione Ordinarii in cujus dioecesi extare contigerit. — II. An assistere matrimoniis militum *cujuscumque nationis* degentium in praesidiis cum militaribus feminis *sine dicta facultate apostolica*, et praecedenti probatione status liberi ejusque recognitione coram Ordinario loci, et licentia parochi, sub cujus parochia maneant. — III. An idem cum militibus degentibus in castris et stationibus hybernis vel aestivis. — IV. An idem cum militibus in actuali expeditione positis. — Die 6 Martii 1694 S. C. C. rescripsit ad I. II. III. IV. *Negative*, uti refertur in *Neapolitana* Matrimonii, die 29 Aug. 1733, et habetur in tom. 6 Resolut. S. C. C. Et in

Matrimonium alienigenarum.

Matrimonium militum, coram quonam sacerdote celebrandum.

Et quonam modo.

Matrimonium peregrinorum.

habent privative respectu ad parochos contrahentium; neque dum milites in hibernis vel aestivis commorantur, neque dum sunt in praesidiis. — Praeter dicta, refert declarata a Sac. Congregatione Pater Zaccaria apud Croix¹, capellanos nec etiam sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae et Extremae Unctionis posse ministrare militibus degentibus in praesidiis sine facultate pontificia aut licentia Ordinarii loci.

Militum autem matrimonia debent contrahi eodem modo, prout dictum est de vagis, ut habetur in citata Instructione Congreg. Inquisitionis, ut supra (apud Pittonum²). Ubi tamen additur quod tempore necessitatis vel in articulo mortis non sunt servandae eadem probationes; sed si convaluerint, debent fieri antiquam matrimonium consumment. — Vide alia circa matrimonium militum apud eundem Pittonum³.

1091. - a) Peregrini, qui ex causa « exiguo tempore domo absunt, non possunt contrahere peregre coram parcho loci; quia non est illorum verus. — Aliud est de iis qui alicubi habitatio nem figunt pro majore parte anni; aut eo venerunt animo manendi saltem majore anni parte, licet postea contingat casu subito recedere, v. gr. famuli, ancillae, studiosi. (Bonacina⁴, Sanchez⁵).

¹ Lib. 6, part. 3, n. 751. Cfr. etiam Thes. Resol. S. C. C. in una *Neapolitana* Matrimonii, de die 29 Aug. 1733. — ² Decis. pro Matr., n. 2307 et seq. — ³ Loc. cit., n. 2356. — ⁴ Qu. 2, punct. 8, n. 1 et 2. — ⁵ Lib. 3, disp. 23, n. 13 et 14. — *Sancl.*, loc. cit., n. 13. — *Palauts*, tr. 28, disp. 2, punct. 18, § 9, n. 8, i. f. — ⁶ Loc. cit., n. 13. — ⁷ Lib. 5, cap. 13, n. 4. —

hac sua sententia firma permansit S. C., ut patet ex duplici responso in *Casalen.*, 28 Junii 1704 et *Frisingen.*, 29 Januarii 1707, relato in dicta *Neapolitana* Matrimonii; in utroque enim casu respondit S. C. *Dandum esse decretum editum die 6 Martii 1694.* — Post decretum vero *Ne temere*, capellani castrenses pergunt frui privilegiis quae prius habebant circa militum matrimonia. Etenim S. C. C. die 1 Februarii 1908, ad 7, declaravit: « Quoad capellanos castrenses... nihil esse immutatum ».

1091. - a) Sanchez, loc. cit., n. 11, auctores istos citat pro sententia quae docet solum proprium parochum esse parochum illius parochiae in qua contrahentes animum manendi habent; secus vero, si ad tempus, redi-

« Ratio, quia contrahunt ibi domicilium parochiale; et pastor illius loci est prout prius illorum ».

Quid, si quis alio se transfert, animo manendi ibi per majorem partem anni, et postea redeundi ad suum domicilium: an possit coram parcho illius loci contrahere matrimonium, et alia sacramenta recipere?

Negant Rodriguez¹, Ledesma², Henriquez³, et alii, apud Sanchez⁴; et Salmant.⁵, qui merito cum Sanchez et Palauts id satis probabile putant. — Sed communius et probabilius affirmant cum Busembaum, Sanchez⁶, Pontius⁷, Palauts⁸, Bonacina⁹; et Salmant.¹⁰ cum Coninck, Trullench, Gutierrez, Dicastillo, etc. Probatur ex *cap. fin. de paroch.*¹¹, ubi illi qui causa belli ad aliam parochiam se transferunt habentur ut illius parochiani. Et confirmatur ex declaratione S. C. (apud Benedictum XIV¹²), ubi dictum fuit valere matrimonium contractum a iudice seu medico temporali in loco ubi tunc degit. Secus vero, si quis alio se transfert, non animo contrahendi ibi domicilium (sive quasi domicilium, ut intelligendum); prout dicitur in eadem declaratione. — Vide dicta *de Bapt.*, n. 115, v. *Sed hic*.

Et sic pariter alienigenae in *carceribus* detenti neque possunt ibi contrahere; ex alia declaratione S. C., edita 26 Martii

¹ Loc. cit., n. 9. — ² Qu. 2, punct. 8, n. 2. — ³ Tr. 9, cap. 8, n. 30. — *Coninck*, disp. 27, n. 18. — *Trull.*, lib. 7, cap. 6, dub. 2, n. 6. — *Gutier.*, de Matr., cap. 63, n. 20. — *Dicast.*, disp. 3, dub. 8, n. 47. — ⁴ Notif. 33, n. 11. — Et refertur etiam in *Neapolitana* Matrimonii, die 11 Julii 1767. § *Item in una et § Quisquid ergo* in Thesaur. Resol. S. C. C., tom. 36

turi postea ad proprium domicilium. Et ita rectius citantur Rodriguez, Sum., part. 1, cap. 216, n. 6; Petrus Ledesma, qu. 45, art. 5, post dub. 4, v. *Dico tertio*; Henriquez, lib. 11, cap. 3, n. 3.

b) Caput *Significavit* non videtur ad rem facere: « Cum post recuperationem Aconensis civitatis, ad habitandum in ea se quamplurimi contulissent, qui ante generalem occupationem terrae sanctae in aliis civitatibus regni Hierosolymitani elegerant mansionem, Fraternitati tuae mandamus, quatenus praedictorum locorum praelatos, ut sibi nullam in praedictos Aconenses habitatores jurisdictionem usurpent... compellatis...; dicto vero Aconensi tamquam dioecetano suo cogantur de caeteris respondere ».

Dubium de peregrinis.

Matrimonium detentorum in carceribus.

anno 1707^{c)}, apud eundem Benedictum¹. — Qui², ex quadam epistola S. Officii, idem dicendum ait de aegris qui curantur in *hospitalibus*, nisi urgeat necessitas contrahendi, et non suppetat tempus probandi statum liberum. Si tamen hi convalescerint, non poterunt matrimonium consummare, nisi constito de utriusque statu libero^{d)}.

Puellae autem expositae quae degunt in *conservatoriis*, debent matrimonium contrahere, non coram capellanis ipsorum sed coram parochis loci, ex declaratione S. C. 12 April. 1651, apud eundem Benedictum³. — Qui addit, ex antiqua consuetudine bene posse contrahere coram eodem parochis loci, etiam illas puellas quae degunt in *conservatoriis* a quibus recipiunt alimenta et dotem.

Alias vero *puellas* quae sunt in *monasteriis causa educationis*, dicit Benedictus⁴ debere matrimonium contrahere coram parochis domicilii paterni, materni aut fraterni, si adsit^{e)}; si tamen non

adsit, coram parochis loci monasterii^{f)}. — Et idem asserit⁵ de *famulis* degentibus in domibus herorum.

1092. — « 9°. Parochus et testes sic debent esse praesentes, ut advertere possint quid agatur et de eo testari ».

Hinc non sufficit eorum praesentia tantum materialis, sed requiritur etiam moralis, ut probat Pater Zaccaria apud Croix⁶. — Et ideo recte ait Pontius (contra Sanchez) apud Croix⁷, quod si non bene intelligerent sponsorum consensum (puta quia sunt diversi idiomatis), non satis est unus interpres de consensu affirmans.

« Et quidem non est necesse ut ipsi videant contrahentes, dummodo audiant verba contractus, si voces contrahentium noverint ». — [Sufficit autem, si videant signa consensus; ut Sanchez⁸, Pontius⁹, Palaus^{a)} et Salmant.¹⁰ Adverte hic declarationem S. Cong. (apud Fagnanum¹¹), ubi dictum fuit valere matrimonium, etiamsi parochus nihil proferat]. — « Sanchez^{b)}, Filliuccius^{b)}, Pontius^{b)} et

disp. 39, n. 3 et 4. — ⁷ Loc. cit. — ⁸ Loc. cit., n. 2. — ⁹ Lib. 5, cap. 21, n. 8. — ¹⁰ Tr. 9, cap. 8, n. 61. — ¹¹ In cap. *Quod nobis*, de clandest. despons., n. 34. Habetur etiam ap. Pallottini, v. *Matrimonium*, § 15, n. 46.

et famulorum.

Quid, si nolentes detineantur.

Praesentia parochi et testium debet esse moralis.

¹ Notif. 33, n. 12. — ² Loc. cit., n. 13. — ³ Loc. cit., n. 14; cfr. etiam Pallottini, v. *Matrimonium*, § 15, n. 283. — ⁴ Loc. cit., n. 16. — ⁵ Loc. cit., n. 17. — ⁶ Lib. 6, part. 3, n. 799. — *Pont.*, lib. 5, cap. 21, n. 10. — *Sanch.*, lib. 3,

^{c)} Sed hic observet Benedictum XIV, *loc. cit.*, ita rem distinxisse: aliquis in carcere detinetur vel custodiae causa, nempe ad expectandum iudicium, vel poenae sive perpetuae sive temporalis causa. Primo modo detentus non acquirit ibi domicilium et de eo lata est citata declaratio in *Farfen*. die 15 Januarii et 26 Martii 1707 (non vero 26 Maji, uti falso scribit Lambertini). Secundo modo autem detentus acquirit domicilium vel quasi domicilium in carcere; hinc parochus in cuius parochia situs est carcer est parochus matrimonii eorum qui carcere detinentur.

^{d)} Dicta in hoc numero de peregrinis, de detentis in carcere et de aegris in hospitalibus corrigenda sunt ex decreto *Ne temere*; de quibus vide notam *d* ad n. 1080.

^{e)} Scilicet: Si adsit domicilium paternum, maternum vel fraternum.

^{f)} De iis qui in locis piis degunt S. C. C. interrogata: « X Num cappellani seu rectores piorum cujusvis locorum, a parochiali jurisdictione exemptorum, adsistere valide possint matrimoniis absque parochi vel Ordinarii delegatione? » respondit die 1 Februarii 1908: « Ad X. *Affirmative* pro personis sibi creditis, in loco tamen ubi jurisdictionem exercent, dummodo constet ipsis commissam fuisse plenam potestatem parochialem ». — His vero

cappellani nonnihil similes sunt quidam parochi non habentes territorium proprium, sed directe jurisdictionem exercentes in personas vel familias, et de his a S. C. Concilii quaesitum fuit: « VII. Ubinam et quomodo... parochi nullum absolute territorium nec cumulative cum alio parochis habentes, at jurisdictionem directe exercentes in personas aut familias, adeo ut has personas sequantur quocumque se conferant, valide matrimoniis suorum subditorum adsistere valeant?... IX. Ubinam et quomodo parochus qui in territorio aliis parochis assignato nonnullas personas vel familias sibi subditas habet matrimoniis adsistere valeat ». Et S. C. C. die 1 Februarii 1908 respondit: « Ad VII. Quoad... parochos de quibus in dubio nihil esse immutatum... Ad IX. *Affirmative* quoad suos subditos tantum, ubique in dicto territorio, facto verbo cum SSmo ».

1092. — ^{a)} Palaus, *tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 8, n. 11*, id non habet; sed, § 13, n. 1, forte rem insinuat, dicendo satis esse testes etiam vi detentos, « modo percipiant contractum celebratum ».

^{b)} Quamvis Diana citet hos auctores pro ista propositione, Sanchez tamen, *disp. 39, num. 2*; Filliuccius, *tr. 10, part. 1, cap. 6, n. 224*; Pontius *loc. cit.*, n. 8, eam dumtaxat

« alii quinque cum Diana¹; contra Bar-
« bosa ».

« Nec refert, etiamsi per metum, vim, « dolum aut injuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant ac resistant » [Et sic pluries fuit decisum a S. Congregatione, ut refert Pater Zaccaria apud Croix²] — « aut licet prohibiti « sint ab Ordinario ne intersint. Bonacina³, « ex declaratione cardinalium; Coninck, « Filliuccius, Sanchez⁴, etc. ».

1093. — Gravior autem peccant contrahentes coram parochis, vi aut dolo detento, aut casu transeunte, ob injuriam quae irrogatur sacramento et Ecclesiae, cum parochus tunc ut persona publica assistit. Sanchez⁵, Palaus⁶; et Salmant.⁷ cum Coninck et communi. Et in aliqua dioecesi in hoc adest excommunicatio, ut testantur Salmant.⁸ — Attamen Sanchez⁸; ac Gutierrez et Aversa apud Salmant.⁹, dicunt esse tantum veniale contrahere coram testibus sic praesentibus, id est dolo detentis^{b)}.

¹ Part. 8, tr. 7, resol. 68. — *Barb.*, alleg. 32, n. 86. — ² Lib. 6, part. 3, n. 760. — ³ Qu. 2, punct. 8, n. 20, et 23; cfr. etiam Pallottini, v. *Matrimonium*, § 15, n. 143. — *Coninck*, disp. 27, num. 28 et 44. — *Fill.*, tr. 10, part. 1, cap. 6, n. 215, 225 et 226. — ⁴ Lib. 3, disp. 39, n. 9 et 10; cfr. disp. 32, n. 2. — ⁵ Lib. 3, disp. 39, n. 12. — ⁶ Tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 8, n. 11. — ⁷ Tr. 9, cap. 8, n. 68. — *Coninck*, loc. cit., n. 45. — ⁸ Loc. cit., n. 12. — *Gutier.*, de Matr., cap. 69, n. 13. — *Aversa*, qu. 6, sect. 6, v. *At ut matrimonium*. — ⁹ Tr. 9, cap. 8, n. 68. — ¹⁰ Tr. 28, disp. 2, punct. 13,

Notant deinde Palaus¹⁰; et Salmant.¹¹ cum Coninck, Trullench et Aversa^{c)}, quod urgente necessitate contrahendi, si parochus nollet assistere, nec possit adiri superior; tunc potest nolens adduci, modo non fiat vis personae. Imo Dicastillus apud Salmant.¹² concedit etiam per vim, si aliter vexatio tolli nequeat; quia parochus tunc ex officio assistere tenetur.

1094. — « 10°. Parochus tenetur utrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento (Gutierrez, Sanchez, Diana¹³), sed de mutuo consensu. « Tridentinum¹⁴. — Ejus tamen ommissio, « quando de utriusque libero consensu « constat, venialis tantum est^{a)}. Sanchez, « Coninck, Diana¹⁵ ». [Cum Salmant.¹⁶ cum Pontio et Aversa^{b)}]. « Similiter mortale « non esse, etsi, intellecto consensu, non « dicat: *Ego vos conjungo, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*, docet « Sanchez, Coninck, Villalobos, Gutierrez, « Diana¹⁷, contra Rebellum etc. ».

§ 8, n. 11. — ¹¹ Loc. cit., n. 68. — *Coninck*, loc. cit., n. 45. — *Trull.*, lib. 7, cap. 6, dub. 5, n. 3. — *Dicast.*, disp. 3, dub. 19, n. 169. — ¹² Loc. cit., n. 68. — *Gutier.*, cap. 69, n. 17. — *Sanch.*, lib. 3, disp. 38, n. 10. — ¹³ Part. 3, tr. 4, resol. 294. — ¹⁴ Sess. 24, de ref. Matr., cap. 1. — *Sanch.*, loc. cit., n. 9. — *Coninck*, loc. cit., n. 74. — ¹⁵ Loc. cit., resol. 294. — ¹⁶ Tr. 9, cap. 8, n. 70. — *Sanch.*, lib. 3, disp. 38, n. 7. — *Coninck*, disp. 27, n. 45. — *Villal.*, part. 1, tr. 13, diff. 6, n. 3. — *Gutier.*, cap. 69, n. 16. — ¹⁷ Part. 3, tr. 4, resol. 256. — *Rebell.*, part. 2, lib. 2, qu. 7, n. 4.

insinuant dicentes satis esse ut testes « aliquo sensu » percipiant consensum contrahentium.

^{c)} Nunc vero ad validitatem omnino requiritur ut parochus sit invitatus et rogatus, licet satis sit implicita invitatio, et ut, neque vi neque gravi metu coactus exquirat et excipiat contrahentium consensum: dicit enim decretum *Ne temere*: « IV. Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio adsistunt...; § 3, dummodo invitati ac rogati, et neque metu gravi constricti requirant excipientque contrahentium consensum ». Circa quam sanctionem S. C. C. interrogata: « IV. An Ordinarii et parochi, nedum explicite, sed etiam implicite invitati ac rogati, dummodo tamen neque vi neque metu gravi constricti requirant excipientque contrahentium consensum, valide matrimonii assistere possint? » respondit die 28 Martii 1908: « Ad IV. *Affirmative* ».

1093. — ^{a)} Seu rectius: Aversa apud Salmant., *loc. cit.*, n. 68.

^{b)} Aut etiam vi detentis aut casu transeuntibus.

^{c)} Aversa, *loc. cit.*, v. *Tenetur*, loquitur de casu quo ipse parochus nullam habet « justam causam negandi aut differendi ».

1094. — ^{a)} Juxta hodiernam disciplinam, parochi interrogatio non solum ad liceitatem, verum etiam ad validitatem omnino requiritur. Vide notam *e* ad *num.* 1092 supra. — Quinimo requiritur ad validitatem in ipsis matrimoniis mixtis. Quaesitum est enim a S. C. C.: « III. An vi decreti *Ne temere*, etiam ad matrimonia mixta valide contrahenda, ab Ordinario vel a parochis exquirendus et excipiendus sit contrahentium consensus? » S. C. C., die 27 Julii 1908, respondit: « Ad III. *Affirmative*, servatis ad liceitatem, quoad reliqua praescriptionibus et instructionibus Sanctae Sedis ».

^{b)} Pontius, *lib. 5, cap. 21, n. 3*; Aversa, *qu. 6, sect. 7, v. Adii solet*, negant esse peccatum, si ipsi contrahentes non interrogati consensum expriment. Addit vero Aversa posse esse veniale omittere interrogationem quando contrahentes non ex se consensum expriment sed expectant parochi interrogationem.

Parochus tenetur interrogare contrahentes.

Et benedicere.

Ita probabiliter Pontius¹, Sanchez², Palau³; et Salmant.^{c)} cum Gutierrez et Bonacina. — Sed Bossius⁴ cum Rebello, Barbosa, Veracruz^{d)} et Salzedo, adhuc probabiliter, et forte probabilius, dicit esse mortale, quia videtur transgressio in re magni momenti.

1095. - « Dicitur XIV°. Et Impos: quod « impedimentum vocatur frigiditas vel impotentia. — Quae, si *perpetua* sit et matrimonium *antecedat*, irritat illud jure naturae: vel omne, et respectu cujuscumque, si sit absoluta; vel certum tantum, si sit restricta seu respectiva. Idque, sive orta sit ab intrinseco et vitio naturae; sive ab extrinseco, opera hominis vel diaboli; sive cognita alteri fuerit sive non; sive sit ex parte utriusque contractantis sive alterius tantum. — Ratio, quia matrimonium consistit in mutua traditione corporum physice aptorum ad generationem, sive in traditione potestatis corporis ad copulam conjugalem: hanc autem potestatem impotens non potest tradere, cum eam non habeat.

« Porro impotentia in *viro* esse censetur, quando est eunuchus vel saltem non potest seminare intra naturale vas feminae. In *femina* vero, quando vel seminare non potest (si verum est, semen feminarum requiritur ad generationem), vel propter arctitudinem non potest virum pati aut ejus semen recipere^{a)}.

« Dixi 1°. *Si sit perpetua*: qualis est, quae nulla arte potest tolli. — In dubio

« autem perpetuitatis, conceditur a jure « triennium ad experiendum bona fide.

« Dixi 2°. *Si antecedat*. Nam si subsecutur matrimonium, non irritat illud: « etsi usum ita impediatur, ut soli contactus « et oscula liceant citra periculum pollutionis. Idque, quando impotentia est « certa; nam si dubia sit, tamdiu licet « conari ad copulam, quamdiu probabilis « est spes seminandi intra vas. — Laymann⁵ ex Sanchez, Navarro^{b)}, Henriquez.

« Unde resolves: « 1°. *Invalide* contrahunt evirati seu « *eunuchi*, quando carent utroque teste; « quia non emittunt verum semen aptum « generationi. Nec refert quod instar « seminum steriliu[m] satisfaciunt concupiscentiae feminae; quia id non faciunt per « copulam natura sua aptam generationi, « ob defectum seminis: quod senes tamen « emittunt, etsi semen senum per accidens non sit prolificum. — Laymann⁶, « Bonacina⁷, etc. ».

Id certum est ex bulla Sixti V, edita anno 1587, quae incipit: *Cum frequenter*. — Intellige igitur, si ambobus testiculis careant aut contusos habeant: secus, si habeant saltem unum^{c)}; ut Sanchez⁸; et Salmant.⁹ cum Aversa, Dicastillo, Ledesma, etc.

« 2°. *Valide* contrahunt: 1°. *Steriles*; « quia, etsi sint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam: atque adeo « sunt capaces omnis juris et obligationis « matrimonii; et susceptio prolis, licet sit

n. 4. - *Sanch.*, lib. 9, disp. 17, n. 19 et 20. - *Henriq.*, lib. 11, cap. 13, n. 4, lit. n. — ⁶ Loc. cit. n. 3. — ⁷ Qu. 3, punct. 13, n. 19. — Bulla *Cum frequenter*, de die 27 Jun. 1587; in Bullar. Mainardi. — ⁸ Lib. 7, disp. 92, num. 17. — ⁹ Tr. 9, cap. 12, num. 129. - *Aversa*, qu. 13, sect. 2, v. *Secundo*. - *Dicast.*, disp. 7, dub. 46, n. 473. - *Petr. Ledesm.*, qu. 58, art. 1, dub. 3.

Invalide contrahunt perfecte eunuchi.

Valide contrahunt steriles.

¹ Lib. 5, cap. 21, num. 2. — ² Lib. 3, disp. 38, num. 7. — ³ Tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 8, n. 12. — *Gutier.*, loc. cit. - *Bonac.*, qu. 2, punct. 3, n. 42. — ⁴ De Matr. Contr., cap. 3, n. 15. - *Rebell.*, loc. cit. - *Barb.*, alleg. 32, n. 170; et de Parocho, cap. 21, n. 88. - *Salzedo*, in Pract. crimin. Diaz, cap. 76, not. B, v. *Secundo illud*. — ⁵ Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 11.

^{c)} Rectius: Gutierrez et Bonacina apud Salmant., tr. 9, cap. 8, n. 70.

^{d)} Veracruz non satis accurate citatur a Bossio; dicit enim tantum, *Specul., Append., dub. 4, concl. 1*, esse de necessitate praecepti, ita ut omittens peccet.

1095. - ^{a)} Ad impotentiam feminae reducitur quaestio de carentia uteri et ovariorum. S. Off. non semel respondit matrimonium ex hac carentia non esse impediendum in casu. Sed responsa ista valent pro illis dumtaxat peculiaribus casibus pro quibus data sunt. Ea-

dem enim S. C., die 16 Januarii 1895, declaravit, in hujusmodi casibus esse in singulis recurrendum, cum hucusque responsum non fuerit nisi pro casibus particularibus.

^{b)} Navarrus, *Man.*, cap. 22, n. 60, scribit: « Qui vere maritus est et non potest habere copulam carnalem perfectam, ut quia non potest fundere semen, licite potest niti et uti uxore ad habendam eam ».

^{c)} Quoad hanc ultimam partem, de eo qui unum habet testiculum, non expresse loquitur Dicastillus, licet satis innuat, dicens invalide

« praecipuus, non tamen est unicus nec « immediatus finis matrimonii. Bonacina¹, « ex Henriquez, Coninck, Filliuccio, etc. — « Eadem est ratio de iis quae non edunt « foetum nisi mortuum, vel^{d)} non nisi cum « periculo vitae. Bonacina², etc. — 2°. *Hermaphroditii*, quia vere sunt potentes ad « usum matrimonii. Et quidem, si alter « sexus emineat, secundum illum tantum « valebit: si uterque sit par optio illis « datur ut utrolibet utantur, ita tamen^{e)} « ut quem semel elegerint semper retineant. Sanchez³; Bonacina⁴ ex Henriquez^{f)}, Coninck, Filliuccio, etc. — 3°. Is « qui paulo post est moriturus, quia in eo « manet potentia ad coitum, etsi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex « praxi Ecclesiae, quae illis interdum suadet ut concubinas ducant. — Laymann⁵ « ex Sanchez⁶, Covarruvias, etc.

« 3°. *Impuberes*, si utantur ratione, non « jure naturae, sed ecclesiastico tantum, « invalide contrahunt; quia impotentia « illorum est tantum temporalis. (Vide « supra, hoc Dubio, Impedimento XI) ».

Impotentia de qua hic loquimur est illa propter quam conjuges non possunt copulam habere per se aptam ad generationem. Unde, sicut validum est matrimonium inter eos qui possunt copulari, esto per accidens nequeant generare (puta quia steriles aut senes, vel quia femina semen non retinet): ita nullum est matrimonium inter eos qui nequeunt consummare eo actu quo ex se esset possibilis generatio. Ut autem impotentia dirimat matrimo-

nium, debet esse *perpetua et antecedens*. — Quare, si est tantum *temporalis*, proveniens ex aliquo morbo aut vitio naturaliter curabili, certo non dirimit matrimonium. — Sic etiam neque dirimit, si matrimonio superveniat. Si vero *antecedat*, et nequit auferri, nisi per miraculum, aut per peccatum, aut cum periculo mortis: tunc irritat matrimonium, ut expressum habetur in cap. *Fraternitatis, de frigid. et malefic.*

Haec autem impotentia ex quadruplici capite oriri potest, scilicet 1° ex *maleficio*; 2° ex *frigiditate*; 3° ex *improportione*; 4° ex *mixtione sexus* (id est si aliquis conjugum sit hermaphroditus), de qua satis est id quod dicit Busenbaum^{g)}. — Unde tantum de aliis tribus capitibus hic agimus.

1096. - Et 1°. Si impotentia provenit ex *maleficio* (quod colligitur quando conjuges excitantur ad copulam cum aliis et inter se frigescunt; vel a coitu abhorrent, esto alias se diligant): tunc, si maleficium nequit tolli intra triennium remedio humano, nec orationibus aut exorcismis, impotentia censetur perpetua et dirimit matrimonium. Ita communiter D. Thomas⁷, Sanchez⁸, Croix⁹; et Salmant.¹⁰ cum Soto, Coninck, Bonacina, etc., ex *Cap. fin. de frigiditate et maleficio*. Hinc, si maleficium auferatur per aliud maleficium (quod certe illicitum est), matrimonium etiam censetur invalidum, ut communiter docet Sanchez¹¹ cum D. Thoma, D. Bonaventura et aliis passim. — Secus, si

Hermaphroditii.

Brevi morturi.

Quid de impuberibus.

Definitio impotentiae.

Impotentia debet esse perpetua.

et antecedens.

Impotentia proveniens ex maleficio.

¹ Qu. 3, punct. 13, n. 17. - *Henriq.*, lib. 12, cap. 7, n. 4, lit. d et e. - *Coninck*, disp. 31, n. 86. - *Fill.*, tr. 10, part. 2, cap. 3, n. 78. — ² Qu. 3, punct. 13, n. 16. - *Coninck*, loc. cit., n. 86. - *Fill.*, loc. cit., n. 65. — ³ Lib. 7, disp. 106. — ⁴ Loc. cit., n. 26, 27 et 29. - *Coninck*, disp. 31, n. 89. - *Fill.*, tr. 10, part. 2, cap. 3, n. 90 et 91. — ⁵ Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 11, num. 6. — ⁶ Lib. 7, disp. 105, num. 3. - *Covar. de Matr.*, part. 2, cap. 8, § 2, num. 10. — ⁷ In 4,

dist. 34, qu. unic., art. 3, corp. et ad 3. — ⁸ Lib. 7, disp. 94, num. 9, 10, et 12. — ⁹ Lib. 6, part. 3, num. 790. — ¹⁰ Tr. 9, cap. 12, num. 131. - *Soto*, in 4, dist. 34, art. 3, concl. 2; item Solutio dubii, v. *Ad dubium ergo*, et v. *Unum autem*. - *Coninck*, disp. 31, num. 85. - *Bonac.*, qu. 3, punct. 13, num. 4 et 9. — ¹¹ Lib. 7, disp. 94, num. 9. - *D. Thom.*, loc. cit., ad 3. - *D. Bonav.*, in 4, dist. 34, art. 2, qu. 2, ad 2.

contrahere eos qui utroque teste carent, ita ut sint inepti ad verum semen administrandum.

^{d)} Henriquez ita revera docet in textu *loc. cit.*, n. 8; sed in comment. lit. k, probabilem existimat contrariam sententiam, quod scilicet matrimonium est invalidum cum femina quae non potest parere nisi cum periculo vitae, excepto casu quo constaret eam esse sterilem, vel cum viro sterili contrahere.

^{e)} Intellige: quoad licitatem.

^{f)} Henriquez, *lib. 14, cap. 8, n. 6*, loquitur de Ordine.

^{g)} Quod hic S. Alphonsus mixtionem sexus accenseat causis impotentiae, est tantum lapsus calami: nam approbat ea quae habet Busenbaum; iste vero dicit hermaphroditos esse potentes. Ceterum ipse S. Doctor, *Hom. Apost.*, tr. 13, n. 25, tres tantum enumerat causas impotentiae, nempe, maleficium, frigiditatem et improportionem.

aufertur amovendo signum (ut Sanchez¹ et Salmant.²); quia tunc licite aufertur impedimentum. Salmant.³ cum Soto et Aversa.

2°. Si impotentia provenit ex frigidityate, tunc, quando conjuges ob hanc causam omnino perficere nequeunt copulam aptam ad generationem, post experientiam triennii nullum est matrimonium.

Idem procedere communissime ajunt doctores, si, ob nimiam caliditatem, vir semper seminet extra vas antequam possit penetrare. Ita S. Antoninus⁴, Navarrus⁵; et Sanchez⁶ cum Soto, Paludano, Valentia^a), Ledesma, Gutierrez^b), etc., ex D. Thoma⁶, ubi ait: *Caliditas superflua vix potest esse impedimentum perpetuum; si tamen inveniretur quod per triennium impediret carnalem copulam, judicaretur perpetuum.* — Sed probabiliter censent Contin. Tournely⁷ et Cabassutius⁸ quod hujusmodi conjuges, si sint juvenes^c), non sunt separandi; quia processu temporis fervor ille deficit, et sic possunt fieri habiles.

Sicut autem potest esse impedimentum frigiditas et maleficium: sic etiam potest irritare matrimonium *abominatio viri erga mulierem*, si ob ejus deformitatem non possit ullo modo excitari ad copulam, ad

¹ Lib. 7, disp. 94, n. 11; cfr. disp. 96, n. 3. — ² Tr. 9, cap. 12, n. 132. — ³ Loc. cit. — Sotus, in 4, dist. 34, art. 3, v. *Est tamen*. — Aversa, qu. 13, sect. 2, v. *Alto tandem modo*. — ⁴ Part. 3, tit. 1, cap. 12, § 1 et 2. — ⁵ Lib. 7, disp. 92, num. 7. — Sotus, in 4, dist. 34, art. 2, v. *In contrarium*. — Palud., in 4, dist. 34, qu. 2, art. 1, concl. 1 et 2. — *Mari. Ledesma*, 2^a 4, qu. 60, art. 1. — ⁶ Suppl., qu. 58, art. 1, ad 2. — ⁷ De Dispensat. in specie, part. 1, cap. 14, resp. 2, v. *Si quis tamen*. — ⁸ Theor. Juris, lib. 3, cap. 25,

quam bene excitaretur cum alia pulcra. Ita D. Thomas⁹, ubi: *Abominatio autem mulieris non est causa naturalis, sed causa accidentalis extrinseca; et ideo de ea est judicium idem quod de maleficio.* Et ita etiam Sanchez¹⁰ cum Alberto Magno, Silvestro, Angelo, Tabiena^a), Turrecremata, etc. (contra Sotum). — In his vero casibus datur conjugibus triennium, in quo licite possunt copulam experiri ex cap. *Laudabilem, de frigid. et malefic.*

3°. Si demum impotentia provenit ex *improportione*, nempe, si femina habeat vas adeo arctum (saltem respectu sui viri) ut ille nequeat penetrare: tunc, si femina non possit apta fieri ad copulam, nisi cum periculo mortis, omnes conveniunt matrimonium esse nullum ex cap. *Fraternitatis, de frigid.* etc. Unde, etiamsi cum tali periculo mortis ipsa fuerit incisa et facta idonea, matrimonium non valet; quia quod ab initio est invalidum, nequit tractu temporis convalescere. Ita communiter Sanchez¹¹ et [Contin.] Tournely¹² cum aliis.

1097. — Sed dubitatur 1°. *An sit nullum matrimonium, si femina per incisionem possit fieri apta ad copulam, sine periculo mortis, sed cum periculo gravis morbi?*

Prima sententia affirmat. Et hanc tenent Palaus^a), Sporer¹³; item S. Antoni-

num. 2. — ⁹ Suppl., qu. 58, art. 1, ad 5. — ¹⁰ Loc. cit., num. 13. — *Albert. Magn.*, in 4, dist. 34, art. 6. — *Silvest.*, v. *Matrimonium VIII*, qu. 16, v. *Tertium*. — *Angel.*, v. *Matrimonium III*, imped. 16, num. 14. — *Turrecrem.*, Summar. *Quod autem*, v. *Secundo*, n. 13, caus. 33, qu. 1. — Sotus, in 4, dist. 34, art. 2, v. *Quod autem*. — ¹¹ Lib. 7, disp. 92, num. 20 et 23. — ¹² De Dispensat. in specie, part. 1, cap. 14, v. *R. in utroque casu*. — ¹³ Part. 4, cap. 1, num. 124.

1096. — ^a) Navarrus, *Man.*, cap. 22, n. 59, dicit ad frigiditatem reduci omnem alium naturae defectum aut excessum qui copulam naturalem perfectam impedit. Et Valentia, in *3^a P.*, disp. 10, qu. 5, punct. 3, *imped. Impotentia*, dicit impotentiam perpetuam reddere matrimonium nullum, « quando est ad copulam... perfectam (per veram scilicet seminationem in loco naturali, etc.) ».

^b) Gutierrez, *Canon. Quaest.*, lib. 1, cap. 16, n. 18, ait matrimonium nullum esse, quando vir nequit seminare. Et n. 14, de senibus tractans, negat eos contrahere posse, « si semen nullo modo emittere possunt, vel licet seminare possint, non tamen in vase naturali ». Quod certe simile est casui praesenti.

^c) De quibuscumque conjugibus loquun-

tur Collet et Cabassutius. Praeterea Cabassutius dicit conjuges *raro* propter nimiam caliditatem separandos esse, quia aliquando conatus non frustratur effectu, et « futurum quandoque est ut nimius ardor longiore consuetudine et temporum progressu defervescat ».

^d) Tabiena, v. *Impedimentum XII*, n. 8, haec dicit in universum, « de... specie impotentiae quae est a causa extrinseca et accidentali ».

1097. — ^a) Palaus videtur potius tenere secundam sententiam, *tr. 28, disp. 4, punct. 14, § 1, n. 4*, ubi ait quod impotentia « quae... absque periculo gravis morbi superari non potest, perpetua censenda est, si morbus ille mortis periculum inducat, secus vero si solum gravem molestiam et dolorem ».

non valet matrimonium juxta alios.

Juxta alios valet.

Impotentia proveniens ex improportione.

Si femina apta fieret per incisionem cum periculo gravis morbi.

Haec sententia speculative verior.

nus, Silvester, Sa^b), Valentia^c), Henriquez^d), Vega, Paludanus, Major^e), Petrus Soto^f) et alii plures, apud Sanchez¹ (qui probabiliter censet). — Ratio, quia impotentia eo casu non est a voluntate, sed ab ipsa natura: ex contractu enim matrimonii, videtur mulier non ad plus se obligasse quam ad reddendum debitum per media ordinaria. Unde, quando non potest fieri apta nisi per medium extraordinarium et periculosum gravis morbi, tunc censetur illa ex ipsa natura impotens ad matrimonium.

Secunda vero sententia negat. Et hanc tenent Bonacina², Roncaglia³, Salmant.⁴ et Sanchez⁵ cum Angelo, Soto, Tabiena^e), Palacios, Angles, Manuel, Graffio, Lopez, Ledesma, etc. — Et probatur ex cap. *Fraternitatis, § Per hoc, de frigid.*, etc., ubi dicitur tunc matrimonium esse nullum, quando copula non potest haberi, *nisi per incisionem aut alio modo sibi violentia inferatur, non solummodo levis, sed forte tam gravis (nota), ut ex ea mortis periculum timeatur.*

Haec sententia, speculative loquendo, verior apparet ex textu praefato: cui ne-

S. Anton., part. 3, tit. 1, cap. 12, § 1. — *Silvest.*, v. *Matrimonium VIII*, qu. 16, § *Quartum*. — *Henric.*, lib. 12, cap. 7, n. 6. — *Vega*, Sum. nueva, part. 2, cap. 34, cas. 111. — *Palud.*, in 4, dist. 34, qu. 2, art. 2, concl. 2 (num. 13). — ¹ Lib. 7, disp. 93, n. 17. — ² Qu. 3, punct. 13, n. 5. — ³ Tr. 21, qu. 4, cap. 6, qu. 7. — ⁴ Tr. 9, cap. 12, n. 115. — ⁵ Loc. cit., n. 18. — *Angel.*, v. *Matrimonium III*, imped. 16, n. 2. — *Sotus*, in 4, dist. 34, qu. un., art. 2, v. *Dubium autem*. — *Mich. de Palacios*, in 4, dist. 34, disp. 1. — *Angles*, Flores, de Matr., qu. 8, art. 1, dub. 1, concl. 3. — *Man. Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 233, num. 1. — *Graff.*, Decis. aur., part. 1, lib. 2, cap. 85, n. 22. — *Ludov. Lopez*, Instruct.

^b) Sa videtur esse intelligendus de periculo mortis, quamvis hic citetur a Sanchez; scribit enim v. *Matrimonium* imped. dirim. n. 14: « Impotentia est quae non potest tolli sine... vitae periculo; secus, si... sine gravi periculo ».

^c) Valentia, *loc. cit.*, punct. 3, *Impedim. Impotentia*; Major, in 4, dist. 34, qu. 1, concl. 4; Petrus de Soto, *lect. 5 de Matrim.*, v. *His autem proximum*, dicunt esse impotentiam perpetuam, si auferri nequeat sine corporis gravi periculo.

^d) Henriquez, *loc. cit.*, ait impotentiam esse perpetuam si tolli nequeat « sine probabili periculo vitae, aut gravis et perpetui morbi ».

^e) Tabiena non videtur recte neque ad rem citari posse a Sanchez; nam v. *Impedimentum XII*, n. 2, refert Glossam dicentem

scio quomodo responderi possit. — Sed practice loquendo, ipsa non differt a prima; prout enim recte ajunt iidem Sanchez⁶ et Roncaglia⁷, quoties per incisionem gravis morbus timetur, subest moraliter etiam periculum mortis.

1098. — Dubitatur 2°. *An, soluto matrimonio judicio Ecclesiae ob arctitudinem mulieris respectu viri; si postea cognoscatur a secundo viro, et per frequentem usum conjugii reddatur apta primo, debeat ad primum redire?* — In cap. *Fraternitatis, § Similiter, de frigid.*, etc., dicitur quod si mulier non poterat reddi apta primo, nisi cum periculo mortis, tunc non debet redire; secus, si poterat sine tali periculo.

Ad quaesitum autem respondent Innocentius, Sotus, Hostiensis, Praepositus, Henricus, etc., apud Sanchez⁸, eo casu matrimonium reputandum esse validum. Quia, cum mulier fuerit reddita apta primo viro per usum conjugii cum secundo, signum est quod bene poterat illi reddi apta alio modo, puta instrumento ligneo aut ferreo, sine ullo periculo mortis.

Sed verius dicunt S. Antoninus⁹; et Sanchez¹⁰ cum Glossa^a) et Abbate, Silve-

nov., part. 2, de Matr., cap. 52, v. *Porro praedictarum*. — *Barthol. Ledesma*, de Matr., diff. 48, concl. 2. — ⁶ Lib. 7, disp. 93, n. 18, i. f. — ⁷ Tr. 21, qu. 4, cap. 6, qu. 7. — *Innoc.*, in cap. *Fraternitatis*, num. 1, 3, 4 et 6. — *Sotus*, loc. cit., art. 2, v. *Sed ais...* *Sed quid si...* — *Hostien.*, Sum., lib. 4, tit. de frigid. et malef., num. 16, in fine; et in cap. *Fraternitatis*, num. 7, 9 et 11, v. *Redire*. — *Praepos.*, in cap. *Fraternitatis*, num. 18 et 20 in fine. — *Henric. Boich*, in cap. *Fraternitatis*, num. 12. — ⁸ Lib. 7, disp. 93, num. 11. — ⁹ Part. 3, tit. 3, cap. 12, § 1. — ¹⁰ Lib. 7, disp. 93, num. 12. — *Abb.*, in cap. *Fraternitatis*, num. 19.

quod si mulier non erat habilis primo viro sine periculo mortis, quamvis per frequentem usum secundi facta sit habilis, primo non debet restitui, sed addit hanc opinionem esse contra D. Thomam et communem. Et, n. 7, de arctatione mulieris, scribit absolute ex alio quodam auctore: « Si non potest fieri apta nisi per incisionem, non dicitur apta ad contrahendum; et si scindatur et postea sit apta, oportet quod de novo contrahat, quia primus consensus non valet ».

1098. — ^a) Glossa, in cap. *Fraternitatis*, ad v. *Simili*, ait: « Quod si prior vir non possit eam cognoscere sine gravi periculo, quod non sit reddenda primo viro, licet ex post facto per consuetudinem secundi viri reddita sit apta priori: quod bene potest concedi ».

Practice non differt ab illa.

Si femina per secundas nuptias fit apta primo viro.

tenetur ad primum redire, juxta quosdam.

Sed verius alii distinguunt.

stro, Angelo, Turrecremata, Richardo ^{b)}, Durando, Palacios ^{c)}, Vega, etc., non ex eo quod ab alio potuit mulier cognosci, concludi quoque posse quod sine periculo mortis cognosci potuerit; usus enim conjugii cum secundo poterat efficere quod per ipsum redderetur apta primo, cui prius apta non erat nisi per reserationem cum periculo mortis. — Aliunde igitur sumenda est praesumptio quod mulier potuerit fieri apta primo sine periculo mortis, nempe a similitudine in aetate, robore et corpore primi viri cum secundo. Nam in dicto cap. ideo Pontifex (praecise de hoc casu loquendo) decrevit mulierem teneri redire ad primum virum, quia secundus erat similis primo; en ejus verba: *Cum pateat ex postfacto quod cognoscibilis erat illi cujus simili commiscetur.*

1099. - Dubitatur 3°. *An uxor, inepta ad copulam propter arctitudinem, teneatur pati incisionem cum periculo gravis morbi ut apta reddatur?* — Adsunt tres sententiae:

Prima sententia, quam tenent Angles, Palacios, Gabriel ^{a)}, etc., apud Sanchez ¹, dicit teneri: modo absit periculum mortis.

Secunda sententia omnino opposita, quam tenent Pontius ², Palaus ³, [Contin.]

Silvest., v. *Divortium*, n. 22; et v. *Matrimonium VIII*, qu. 16, v. *Quartum*. - *Angel.*, v. *Matrim.*, III, imped. 16, n. 4. - *Turrecr.*, caus. 33, qu. 1, Summar., v. *Tertio*, n. 15, concl. 6. - *Durand.*, in 4, dist. 34, qu. 2, v. *Si vero*. - *Vega*, Sum. nueva, part. 2, cap. 34, cas. 107. - *Angles*, de Matr., qu. 8, art. 1, dub. 1, concl. 8. - *Palacios*, in 4, dist. 34, disp. 1, v. f. v. *Quinto*. - ² Lib. 7, disp. 93, n. 31. - ³ Lib. 7, cap. 62, n. 2. - ⁴ Tr. 28, disp. 4, punct. 14, § 1, n. 9. - ⁵ V. *Impedimentum impotentiae*, cas. 1. - ⁶ Tr. 7,

Tournely ^{b)}, Pontas ⁴ et Mazzotta ⁵, dicunt nunquam teneri feminam pati incisionem.

— Ratio 1^a, quia in quolibet contractu propriae illius conditiones attendi debent: cum autem in matrimonio subintelligatur ea conditio, si ad illius usum conjuges apti fuerint; si apti non inveniuntur, ad aliud non tenentur. Ratio 2^a, quia, si hoc esset medium aptum et aequitati consonum, Ecclesia illud aliquando praecepisset: Ecclesia vero nunquam praecepit, sed tantum praescripsit trium annorum experientiam. — Excipiunt tamen Palaus ⁶ et Mazzotta ⁷, si femina contraxisset conscia suae extraordinariae arctitudinis, et illam viro non manifestaverit; quia tunc, ratione deceptionis, tenetur incisionem pati ^{c)}. Quamvis deinde merito addat idem Palaus raro hoc accidere; eo quod raro femina scit se esse arctam prae ceteris.

Tertia demum sententia, communissima et probabilior, quam tenent Sanchez ⁸, Bonacina ⁹, Roncaglia ¹⁰, Salmant. ^{a)}, Sporer ¹¹; Croix ¹² cum Soto et Perez ^{e)}; ac Escobar ¹³ cum Manuele, Henriquez, Lopez, etc., dicit teneri feminam pati incisionem, etiam cum gravi molestia et dolore; sed non cum periculo neque mortis, neque gravis morbi (et licet Sanchez ¹⁴ dicit *gravissimi*, tamen intelligit idem ac

disp. 1, qu. 2, cap. 12, § 2, v. *Tertio*. — ⁶ Tr. 28, disp. 4, punct. 14, § 1, n. 9. — ⁷ Loc. cit. — *Palaus*, loc. cit. — ⁸ Lib. 7, disp. 93, num. 32. — ⁹ Qu. 3, punct. 13, num. 7. — ¹⁰ Tract. 21, qu. 4, cap. 6, qu. 7. — ¹¹ Part. 4, cap. 1, n. 128. — ¹² Lib. 6, part. 3, n. 798. - *Sotus*, in 4, dist. 34, qu. un., art. 2, v. *Dubium autem*. — ¹³ Lib. 27, n. 508. - *Man. Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 233, n. 1. - *Henric.*, lib. 12, cap. 7, n. 8. - *Ludov. Lopez*, Instruct., part. 1, cap. 79, v. *Teneatur mulier*. — ¹⁴ Lib. 7, disp. 93, n. 32.

non esse reddendam primo, etiamsi ab alio cognita sit, quia impedimentum semper durat.

1099. - ^{a)} Gabriel Biel., *Suppl. dist. 34, qu. un., art. 1, not. 6*, rem clare innuit dicendo teneri mulierem « pati incisionem non enormem ».

^{b)} Contin. Tournely, *loc. cit.*, cap. 14, v. *Sed hinc nova*, limitat: nisi « idem esset chirurgus qui conjux ».

^{c)} Si nempe (limitat Palaus) absque gravi suae salutis detrimento eam sustinere possit.

^{d)} Salmant., *loc. cit.*, n. 116, dicunt teneri « etiam cum gravi dolore, molestia aut morbo... Aliqui temperant nisi morbus esset gravissimus, et laesio magna et diuturna ».

^{e)} Perez utique concordat, *disp. 37, sect. 6, n. 4*, sed non citatur a Croix; qui loco Perezii

Juxta alios, nunquam tenetur.

Limitatio.

Haec speculative probabilior.

Practice probabiliter non tenetur ob verecundiam.

Juxta alios, tenetur cum gravi molestia sed non cum periculo gravis morbi.

grave, ut se explicat ¹⁾. — Quod non tenetur *cum periculo gravi corporali*, probatur, quia nunquam censetur mulier voluisse se obligare ad tantum periculum perferendum; neque ex vi contractus matrimonii videtur ipsa ad tale onus obstringi. — Quod autem *teneatur cum gravi molestia et dolore* reddi se apta ad copulam, probatur, quia ad id videtur mulier obligari vi contractus; cum id necessarium sit ad servandum jus copulae quod in virum transtulit.

Haec quidem sententia est communior; et probabilior videtur speculative loquendo. — Sed practice loquendo, valde probabile est id quod ait Contin. Tournely ² cum Pontas, nempe, quod si incisio non posset fieri nisi per manum chirurgi, non tenetur mulier hanc incisionem pati cum tanta verecundia: quod esset onus plus quam gravissimum. Si enim puella non tenetur, nec etiam ad servandam sibi vitam, in aliquo morbo verecundo chirurgi manum pati (juxta dicta *Lib. III, n. 372*, v. *Non videtur*): quomodo ad id tenebitur ut ad usum conjugii aptam se reddat? *Quid enim turpius* (ait Tournely ³) *quam ut virgo nuda oculis et manibus chirurgi subjiciatur, et incisionem foedam simul ac gravem pati cogatur?*

1100. - Dubitatur 4°. *An, cum vir possit coire cum corrupta, sed non cum virgine propter ejus claustrum virginale, teneatur ipsa pati scissuram claustrum per aliquod instrumentum?* — Commune est apud omnes cum D. Thoma ⁴, quod possit pati.

Utrum autem teneatur?

Negant Pontius ⁵, Palaus ⁶, et Ledesma, Hurtadus ac Leander, apud Escobar ⁷. — Ratio, quia defectus ille non est feminae, sed viri. Ergo non tenetur ipsa remedio uti

¹ Lib. 7, disp. 93, n. 18. — ² De Dispensat. in specie, part. 1, cap. 14, v. *Sed hinc nova*. - *Pontas*, loc. cit., cas. 1. — ³ Loc. cit. — ⁴ Suppl., qu. 58, art. 1, ad 5. — ⁵ Lib. 7, cap. 62, n. 2. — ⁶ Tr. 28, disp. 4, punct. 14, § 1, n. 8. — *Petr. Ledesma*, qu. 58, art. 1, v. *Quo posito dubium est*. - *Gasp. Hurtad.*, disp. 22, diff. 7, n. 24, i. f., et n. 25. - *Leand.*, disp. 21, qu. 24, v. f. - ⁷ Lib. 27, n. 510. — ⁸ Lib. 7,

ut aptam se reddat; sed sufficit quod corpus suum tradat aperiendum modo a natura instituto, non autem extraordinario.

Sed probabilior affirmat Sanchez ⁸ cum Vega, Angles et Lopez. — Ratio, quia talis reseratio, ex una parte, bene potest fieri sine verecundia vel a viro vel ab ipsa puella; ex alia parte, molestia quam ipsa in tali reseratione deberet pati non videretur magna nec extraordinaria, imo est omnibus ordinaria. Unde, cum femina jam tradiderit viro jus ad copulam, tenetur hoc medio uti ut se aptam reddat illi, qui ob suam debilitatem alias coire non potest.

1101. - Demum hic videndum quid agi debeat quando impotentia est certa, et quando est dubia? — Respondetur:

Si est *certa* et patens, minime expectandum, sed statim facienda est separatio. — Nam matrimonium eo casu est certe nullum tam ex jure ecclesiastico quam ex naturali; cum nemo possit in alterum transferre dominium rei quod non habet: et licet copula non sit de essentia matrimonii, de essentia tamen est potentia ad illam, ut docet D. Thomas ⁹.

Unde, cognita impotentia certa et perpetua, sponsi possunt illico separari, etiam ex propria auctoritate, si id possit fieri sine scandalo; imo tenetur, si adest periculum incontinentiae. Et pars non laborans impedimento potest etiam ad alias nuptias transire ^{a)}, ut dicunt Sanchez ¹⁰, et Salmant. ¹¹ cum Candido. — Si vero adsit periculum scandali (prout communiter adest), tunc debent reclamare coram iudice ecclesiastico: a quo separandi sunt, saltem quoad torum; et si alter peteret, etiam quoad habitationem, non expectata triennali experientia ^{b)}, quae datur pro impotentia dubia, non pro certa. Ita Sanchez ¹²;

disp. 93, n. 34. - *Vega*, Sum. nueva, part. 2, cap. 34, cas. 109. - *Angles*, de Matr., qu. 8, art. 1, diff. 2. - *Ludov. Lopez*, Instr. nov., part. 2, de Matr., cap. 52, v. *Ex quo secundo*. — ⁹ Suppl., qu. 58, art. 1, ad 1. — ¹⁰ Lib. 7, disp. 97, num. 8. — ¹¹ Tr. 9, cap. 12, num. 135. - *Candid.*, disquis. 28, art. 18, dub. 25, v. *Dico 52°*. — ¹² Lib. 7, disp. 107, n. 3.

1101. - ^{a)} Quod pars non laborans impedimento possit ad alias nuptias transire, omittunt auctores citati.

^{b)} Auctores citati a Salmant. hoc dumtaxat assertum de non expectando triennio habent.

citat Sperellum; *Decis. fori eccles., decis. 141, num. 41*, qui etiam concordat, excipiens *gravissimum* morbum. Et hunc pariter excipiunt Bonacina, Roncaglia, Sotus, Escobar, Lopez.

Uxor probabilior tenetur pati scissuram claustrum per instrumentum.

Quid faciendum si impotentia est certa.

Juxta quosdam, uxor semper tenetur incisionem pati, ut apta fiat, extra periculum mortis.

et Salmant.¹ cum Pontio, Gutierrez et Dicastillo. Et patet ex cap. *Laudabilem, de frigid.* etc., ubi: *Si frigiditas... probari non possit, cohabitent per triennium.* Ergo si impedimentum probatur, non datur triennium.

Si autem velint cohabitare ut frater et soror mutuo consensu, modo absit periculum incontinentiae, id permittitur ex eodem textu. — Sed recte advertit Merbesius hoc nunquam permittendum; si sponsi non sint senes.

1102. — Hoc currit, si impedimentum impotentiae est certum. — Si vero est *dubium*, et *dubium antecedit nuptias*, non potest qui de sua impotentia dubitat nuptias inire, donec re diligenter investigata dubium deponat: ob gravem injuriam quam alias irrogaret alteri potenti, ut recte dicunt Sanchez², Mazzotta³, et Palaus⁴ cum Gutierrez. — Si vero, non obstante dubio, iste contraxerit, licite poterit reddere et petere: tunc enim datur ei saltem triennalis experientia, ut infra latius explicabitur.

Dicunt autem Dicastillus apud Croix⁵, et Elbel⁶ cum Cardenas⁷ et Viva⁸ quod, si quis sit dubius de sua impotentia ob aliquod positivum indicium, iste licite poterit matrimonium contrahere, si spectata peritia medicorum, et experientiis, sit saltem probabile esse potentem; quia in dubio favet ei praesumptio quod sit naturaliter potens. Idque satis probabile videtur; cum enim sit probabilissimum licitum esse ministrare sacramentum sub conditione, si justa adsit causa (secundum dicta n. 28), hic satis justam causam habet nubendi sub conditione, si sit habilis, ne scilicet in tali

¹ Tr. 9, cap. 12, n. 135. - *Pont.*, lib. 7, cap. 66, n. 2. - *Gutier.*, de Matr., cap. 120, n. 2 et 3. - *Dicast.*, disp. 7, dub. 52, num. 566. - *Merbes.*, de Matr., disp. 7, qu. 83, quaestiu. 12, i. f. - ² Lib. 7, disp. 103, n. 10. - ³ Tr. 7, disp. 1, qu. 2, cap. 12, § 3. - ⁴ Tr. 28, disp. 4, punct. 14, § 7, n. 1. - *Gutier.*, de Matr., cap. 116, i. f. n. 3. - *Dicast.*, tr. 2, de Baptism., disp. 1, dub. 8, n. 208. - ⁵ Lib. 6, part. 3, n. 795. - ⁶ Lib. 9, disp. 17, n. 20. - ⁷ Tr. 28, disp. 4, punct. 14,

dubio cogatur perpetuo manere caelebs. Deberet tamen ante matrimonium monere conjugem de tali dubio. — Caeterum, praecisis circumstantiis et experientiis, quisque praesumitur habilis, etiamsi castissime vixerit.

1103. — Si vero *dubium* impotentiae *superveniat* matrimonio, tunc datur triennalis experientia, ex cap. citato *Laudabilem, de frigid.*, etc. Qua durante licite possunt conjuges copulam intentare, licet saepe aut semper semen extra vas effundant; ut communiter docent Sanchez⁹, Palaus⁷; Salmant.⁸ cum Soto et Candido; ac Contin. Tournely⁹, ex D. Thoma¹⁰. — Hoc quoad *forum internum*.

Quod vero *ad forum externum* pertinet, triplici modo causa agi potest:

1°. Si unus ob *dubium* impotentiae auctoritate propria ab altero recessit; et tunc recedens, nisi in continenti evidentes afferat probationes impotentiae, statim restituendus est alteri etiam quoad torum. Mazzotta¹¹ cum Palao, ex cap. *Ex parte, de restitut. spoliat.* Docet tamen Sanchez¹² cum communi, quod si ille recesserit post triennium experientiae, iudex ante restitutionem debet ipsum audire.

2°. Si unus alleget impotentiam, alter neget: tunc datur a iudice triennium ad experiendum.

In quo notandum 1. quod hoc triennium debet esse continuum, ex cap. *fin. de frigid.*, etc.: saltem moraliter, ut recte dicunt Sanchez¹², Mazzotta¹³; et Salmant.¹⁴ cum Coninck, nempe si conjuges cohabitent per majorem partem anni; non enim officit, si alter absit per unum vel alterum mensem. — Notandum 2. quod (licet Hen-

§ 2, n. 11. - ⁸ Tr. 9, cap. 12, n. 134 et 138. - *Sotus*, in 4, dist. 34, qu. unic., art. 2, concl. 2, v. *Quapropter. Candid.*, disquis. 28, art. 13, dub. 35, v. *Dico 69°*. - ⁹ De Dispensat. in specie, part. 1, cap. 14, v. *Si autem dubitetur*. - ¹⁰ Suppl., qu. 58, art. 1, corp. - ¹¹ Tr. 7, disp. 1, qu. 2, cap. 12, § 3, v. *In prima causa. Palaus*, loc. cit., § 11, n. 2. - ¹² Lib. 7, disp. 111, n. 6. - ¹³ Loc. cit., § 3, v. *In 2^a causa*. - ¹⁴ Tr. 9, cap. 12, n. 138. - *Coninck*, disp. 31, n. 88, i. f.

pedimento, si *dubium* sit invincibile, standum esse pro libertate, quae est in possessione, proindeque licite contrahi posse.

1103. — ^{a)} Sanchez id non dicit, *lib. 7, disp. 112, num. 14*, quamvis Mazzotta et Palaus etiam eum pro hac sententia allegant.

Si *dubium* nuptiis *supervenit*, datur triennalis experientia pro foro *interno*.

Quid, pro foro *externo*, si unus recessit.

Si unus alleget impotentiam, alter neget, datur triennium.

quod debet esse continuum.

et incipere a tempore copulae intentatae.

Ut autem solvatur matrimonium requiritur juramentum,

et septima manus.

ricus^{b)} et alii apud Sanchez¹, ac Mazzotta² dicant tempus triennii incipere a die decreti, addatque Mazzotta hunc esse stylum curiae Romanae, verius tamen Sanchez³, Salmant.⁴; et Holzmann⁵ cum Pichler docent triennium computari a tempore copulae intentatae. Idque clare exprimitur in dicto cap. *Laudabilem, de frigid.*, etc., ubi dicitur: *Ut a tempore celebrati conjugii, si frigiditas prius probari non possit, cohabitent per triennium.* Nota t^o a tempore celebrati conjugii, id est copulae intentatae (ut bene explicat Sanchez); nam verba cum effectu intelligenda sunt. Si ergo a tempore conjugii debet triennium computari, improbabiliter dicitur computandum a die decreti; posset enim decretum fieri post duos annos a conjugio, et sic non concederetur solum triennium, sed quinquennium.

Ut autem solvatur matrimonium, debent ipsi jurare in iudicio, nunquam habuisse copulam, esto pluries intentaverint; ut praescribitur in dicto cap. *Laudabilem*. Ubi insuper requiritur depositio jurata septem propinquorum, aut vicinorum bonae famae, si propinqui defuerint. Hoc tamen dicit Sanchez⁶ procedere si unus tantum sponsorum proferat impedimentum; sed si ambo illud fatentur, ait requiri quatuordecim, nempe septem ex parte viri, et septem ex parte mulieris. Isti autem non quidem debent jurare tales conjuges nunquam copulatos fuisse: sed tantum id credidisse, vel ab eis audisse; ut dicit Panormitanus cum Glossa, et Salmant.⁷ — Casu vero quo nequeant haberi septem propinqui vel vicini, id relinquitur arbitrio iudicis; ut Salmant.⁸

Insuper, si mulier, quae tempore ma-

¹ Lib. 7, disp. 111, num. 3. - ² Loc. cit., § 3, v. *In 2^a causa*. - ³ Lib. 7, disp. 111, n. 4. - ⁴ Tr. 9, cap. 12, n. 138. - ⁵ De Matr., n. 683, v. *De cetero. Pichler*, lib. 4, tit. 15, n. 9. - *Sanck.*, lib. 7, disp. 111, n. 4. - ⁶ Loc. cit., disp. 109, n. 13; cfr. disp. 108, n. 11 et 15. - *Panorm.*, in cap. *Laudabilem*, n. 5. - *Gloss.*, in dict. cap. v. *Uterque iurejurando*. - ⁷ Tr. 9, cap. 12, n. 137. - ⁸ Loc. cit. -

^{b)} Henricus Boich, in cap. *Acceptisti 1, de frigid. et malef.*, n. 2, ait esse computandum « ex die ex quo egerunt poenitentiam, et tempus fuit per iudicem assignatum ».

^{c)} Seu potius factum commemorat neque illud reprobat.

trimonii erat virgo, alleget impotentiam viri, adhibenda est inspectio medicorum respectu viri, et matronarum peritarum respectu feminae. — Quamvis enim Pontius⁹ censeat hoc remedium inspectionis removendum tamquam inutile et indelicens; tamen probabilius Salmant.¹⁰, et Sanchez¹¹ cum Alexandro de Nevo, etc. illud requirunt utpote necessarium, cum alia via non possit impotentia cognosci: tunc enim ab ipsa necessitate talis inspectio honestatur. Et licet ordinarie ex ea nequeat certum ferri iudicium; aliquando tamen sumi poterit iudicium saltem probabile, ut Ecclesia ad alia procedat remedia: et ideo in cap. *Fraternitatis, de frigid.*, etc. Pontifex approbavit factum episcopi qui inspectionem adhiberi curavit^{c)}. — Si autem per inspectionem nihil conjici possit, nempe si mulier jam ante matrimonium fuisset corrupta; tunc potius credendum viro affirmanti consummasse, quam mulieri neganti; ut verius docent Sanchez¹² cum Alexandro de Nevo, Henrico, Richardo, Turrecremata, etc. (contra Sotum^{d)} et alios), ex cap. *Continebatur, de despons. impub.* ubi dicitur: *Si vir dixerit quod uxorem suam cognoverit, et mulier negaverit, viro fides est adhibenda, si id firmaverit juramento.* — Merito autem idem Sanchez¹³ rejicit tamquam turpissimum id quod dicunt aliqui, nimirum adhibendam esse peritam matronam, quae spectet coitum inter huiusmodi coniuges.

3°. Si demum utraque pars fateatur impedimentum impotentiae: tunc, post triennalem experientiam, exacto juramento ab utroque, et adhibita septima manu propinquorum ex utraque parte (ut supra),

⁹ Lib. 7, cap. 63, a num. 2. - ¹⁰ Loc. cit. - ¹¹ Loc. cit., disp. 109, n. 17. - *Alex. de Nevo*, in cap. *Laudabilem*, n. 17, cas. 4. - ¹² Lib. 7, disp. 109, n. 15, v. f. - *Alex. de Nevo*, in cap. *Laudabilem*, n. 17, cas. 4. - *Henr. Boich*, in cap. *Acceptisti 1, de frigid.*, n. 4. - *Richard. de Medavilla*, in 4, dist. 34, art. 2, qu. 1. - *Turrecr.*, caus. 33, qu. 1, Summar. *Quod autem*, n. 9. - ¹³ Loc. cit., n. 15.

^{d)} Sotus, in 4, dist. 34, art. 2, v. *Rogas autem*, de casu praesenti omnino tenet cum Sanchez et ceteris citatis; ubi vero in quodam dissentit est in casu quo ambo conjuges negant copulam; sed ut patet, est casus diversus, nec Sanchez satis ad rem eum allegat.

Inspectio quandoque facienda.

Quid, si utraque pars fateatur impotentiam.

Quid, si *dubium* de impotentia antecedit nuptias.

solvitur matrimonium; et pars libera ab impedimento licite potest cum alio nuptias inire, ut certum est apud omnes.

1104. - In dubio autem an matrimonium fuerit consummatum vel non, iudicandum est consummatum, nisi oppositum probetur ^{a)}; ut communiter docent Sanchez ¹, Palaus ²; et Salmant. ³ cum Soto, Aversa et Candido.

In dubio vero, an impotentia praecesserit vel secuta fuerit ad matrimonium, discrepant doctores:

Prima sententia dicit tunc iudicandum quod fuerit subsequens. Ita Palaus ⁴; Sanchez ⁵ cum Alexandro de Nevo, Gabriele, etc.; ac Mazzotta ⁶ cum Soto; et Gutierrez ac Reginaldus apud Salmant. ⁷ - Tum quia in dubio iudicandum est in favorem matrimonii contracti; tum quia unusquisque praesumitur a natura potens, donec contrarium probetur.

Secunda tamen sententia probabilior dicit impotentiam censendam esse antecedentem. Ita Contin. Tournely ⁸, Renzi ⁹; et Bonacina ¹⁰ cum Angelo, Rebello, Henriquez, etc.; ac Salmant. ¹¹ cum Silvestro, Aversa, Veracruz et Candido. - Ratio, quia, cum matrimonium nequit suum habere effectum, nimirum procreationem prolis; potius refert ad ejus favorem ut iudicetur invalidum quam validum, ne retorqueatur in ipsius praejudicium quod in bonum ejus inductum est. Et sic respondetur ad primam rationem oppositam. - Respondetur autem ad secundam quod bene quisque praesumitur potens, sed non quando adest positiva praesumptio in con-

trarium, prout hic supponitur; maxime, si post matrimonium nulla acciderit specialis causa per quam praesumatur impotentia matrimonio successisse.

Conveniunt autem [Contin.] Tournely ¹² et Renzi ¹³, Sanchez ¹⁴; et Palaus ^{b)} cum Gutierrez, quod si impotentia non fuerit naturalis, sed accidentalis (nempe ex maleficio, vel ex abscissione, aut alio morbo): tunc in dubio praesumitur praecessisse matrimonium, si allegetur brevi post ejus celebrationem. Secus vero, si post longum tempus ^{c)}.

1105. - « Quaes: quid censendum de matrimoniis quae contrahuntur in partibus haereticis? »

« Resp. Circa ea, Congregatio Cardinalium resolvit sequentia: »

« 1°. Ubi hoc decretum concilii nondum publicatum est in parochia, v. gr. in Saxonia et Anglia, valere matrimonium contractum absque forma praescripta. - Publicatio autem decreti facta praesumitur, si id aliquo tempore in parochia tamquam decretum concilii fuit observatum. »

« 2°. Haereticos in quorum parochia dictum decretum fuit publicatum, v. gr. in Hollandia, Frisia, etc., teneri formam praescriptam servare. - Unde consequenter ipsorum matrimonia absque forma concilii, quamvis coram ministro haeretico vel magistratu contracta, videntur esse nulla. Laymann ¹⁵ tamen putat eam non esse mentem Summorum Pontificum, propter gravissima incommoda inde subsequutura. »

¹ Lib. 7, disp. 103, n. 8. - ² Tr. 28, disp. 4, punct. 14, § 7, n. 3. - ³ Tr. 9, cap. 12, n. 136. - *Solus*, in 4, dist. 34, art. 2. - *Aversa*, qu. 13, sect. 4, v. *Rursus quando*. - *Candid.*, disquis. 28, art. 13, dub. 36. - ⁴ Loc. cit., n. 5. - ⁵ Lib. 7, disp. 103, n. 5. - *Alex. de Nevo*, loc. cit., n. 18, i. f. - *Gabr. Biel*, Suppl., dist. 34, qu. un., art. 2, concl. 1, coroll. 1, v. *Quid juris*. - ⁶ Tr. 7, disp. 1, qu. 2, cap. 12, § 3. - *Solus*, loc. cit. - *Gutierrez*, de Matr., cap. 116, num. 2. - *Regin.*, lib. 31, num. 99, in fine. - ⁷ Loc. cit., num. 136. - ⁸ De Dispensat. in specie, part. 1, cap. 14, v. *In dubio*. - ⁹ De Matr., cap. 3, sect. 3, qu. 30. -

¹⁰ Qu. 3, punct. 13, n. 11. - *Angel.*, v. *Matrimonium III*, imped. 16, num. 16. - *Rebell.*, part. 2, lib. 3, qu. 16, num. 22. - *Henriq.*, lib. 12, cap. 8, num. 3. - ¹¹ Tr. 9, cap. 12, n. 136. - *Silvest.*, v. *Matrimonium VIII*, qu. 16, v. *Nonum Aversa*, qu. 13, sect. 4, v. *Si rursus*. - *Veracr.*, Specul., pars 1, art. 40, concl. 3. - *Candid.*, disquis. 28, art. 13, dub. 35, v. *Dico 75°*. - ¹² De Dispensat. in specie, part. 1, cap. 14, v. *In dubio*. - ¹³ De Matr., cap. 3, sect. 3, qu. 30. - ¹⁴ Lib. 7, disp. 103, n. 6. - *Gutierrez*, de Matr., cap. 116, num. 2, v. f. - ¹⁵ Lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4, n. 7, i. f.

1104. - ^{a)} Seu, quod eodem recidit, auctores dicunt in hoc casu praesumendum esse pro potentia ideoque pro matrimonii valore.

^{b)} Palaus. *loc. cit.*, punct. 14, § 7, num. 6, videtur hoc dicere de quacunque, sive naturali sive accidentali, impotentia.

^{c)} Ad impotentiam coeundi reducitur quaestio de artificiali mulieris foecundatione, quam illicitam esse declaravit S. Offic. die 17 Martii 1897; quaesitum enim erat a Supremo isto Tribunali: « An adhiberi possit artificialis mulieris foecundatio ». Et S. Off.

« 3°. Si parochia, in qua aliquando decretum fuit observatum, proprio parochio et episcopo careat, nullusque istic sit qui vices episcopi vel parochi suppleat; « matrimonium valere absque praesentia parochi, servata tamen, in quibus potest, forma concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus. »

« Idem est si parochus et episcopus metu haereticorum lateat, ita ut vere ignoretur ubi sit, vel eorum metu absit a dioecesi, et ad neutrum sit tutus accessus. »

Notandum quod SS. Dominus noster Pontifex Benedictus XIV, die 4 Nov. 1741, declaravit matrimonia haereticorum inter se, non servata forma Tridentini, pro validis habenda esse. Et idem de conjugii inter catholicos et haereticos. - Hoc tamen tantum pro locis in Belgico dominio foederatorum Ordinum subjectis, et pro militibus ad arces conterminas missis ^{a)}; nullo prolati iudicio ^{b)} pro regionibus principum catholicorum ^{c)}.

1106. - Dicitur XV°. « RAPTAVE SIT. - De quo vide supra in impedimento criminis ». [N. 1032].

1107. - Ad incurrendum impedimentum ob crimen raptus, tria requiruntur:

¹ Lib. 7, disp. 12, n. 20; et disp. 13, n. 7. - ² Diss. 3, cap. 2, § 11, n. 3. - ³ Tr. 9, cap. 12, n. 148. - ⁴ Disp. 12, n. 21, et disp. 13, n. 8. - ⁵ Loc. cit. - ⁶ Loc. cit. - ⁷ Lib. 7, disp. 13, n. 4. - *Vega*, Sum. nueva, part. 2, cap. 34, cas. 157, § Tr. 28, disp. 4, punct. 2, § 2, n. 11. - ⁸ Diss. 3, cap. 2,

1°. Ut mulier rapta abducatur de loco ad locum, prout communiter dicunt Sanchez ¹, Concina ² et Salmant. ³, et alii passim. Vel etiam de domo in domum per aliquos inde passus distantem; ut ajunt Holzmann ^{a)} et Tamburinius ^{b)}. - Unde non sufficit quod mulier transferatur de cubiculo in cubiculum ejusdem domus, etiamsi per vim ibi cognoscatur. Sufficit vero si transferatur in locum separatum, in quo illa sit sub potestate viri; quamvis ibi cum illo rem non habeat: ut Sanchez ⁴, Concina ⁵ et Salmant. ⁶.

Requiritur 2°. Ut femina rapiatur tantum causa matrimonii. Unde, si abducatur ex alia causa, etiam libidinis explendae, non incurritur impedimentum. Ita probabilius tenent Sanchez ⁷ cum Manuele ^{b)}, Vega, Diaz ^{b)}, etc.; Palaus ⁸, Concina ⁹, Holzmann ¹⁰; et Salmant. ¹¹ cum Coninck ^{c)}, Dicastillo, Aversa, Diana, etc. (contra Bonacina, Cornejo, etc., cum Busenbaum n. 1032). - Ratio, quia concilium hoc impedimento non aliud intendit quam favere libertati matrimonii; de quo tantum agit in sess. 24, cap. 6.

Requiritur 3°. Ut raptus sit mulieris, ipsa repugnante. - Unde non incurritur impedimentum, si mulier rapiat virum; ut

§ 11, n. 3. - ¹⁰ De Matr., n. 638, v. *Dicitur 4*. - ¹¹ Tr. 9, cap. 12, n. 152. - *Dicast.*, disp. 7, dub. 58, n. 660. - *Aversa*, qu. 12, sect. 3, v. *Solus autem raptor*. - *Diana*, part. 3, tr. 4, resol. 261. - *Bonac.*, qu. 4, punct. 18, n. 2. - *Cornejo*, disp. 7, dub. 38, qu. 2.

respondit « Non licere ». Quod responsum approbatum et confirmatum est a Leone XIII, die 26 ejusdem mensis et anni.

1105. - ^{a)} Modo uterque conjux ad easdem copias sive legiones pertineat.

^{b)} Scilicet « de novo ».

^{c)} Hodie vero plura ex dictis hoc n° 1105, immutata sunt per decretum *Ne temere*; vide supra notam f ad n. 1079.

1107. - ^{a)} Holzmann, de Matr., n. 638, v. *Dicitur 3*, contrarium tenet: « Non enim sufficit, inquit, saltem probabilius, si femina abducatur violente, v. g. de platea in locum obscurum, vel de una domo in aliam per aliquot inde passus distantem ». - Tamburinius etiam quem pro se citat Holzmann, scribit, *Decal.*, lib. 7, cap. 6, § 2, num. 7: « Si... [mulierem] cognoscas per vim ducendo de loco ad locum non valde distantem in eadem domo seu praedio, non dixeris proprie raptum, quia non est abductio illa quae mulie-

rem ad diversum moraliter locum non transfert ».

^{b)} Manuel Rodriguez male citatur a Sanchez; dicit enim, *Sum.*, part. 1, cap. 211, n. 7, eos qui confitentur se virginem rapuisse « ad effectum abducendi eam causa libidinis aut ducendi in uxorem », monendos esse quod excommunicationem incurrunt, « et quod donec in ejus potestate fuerit mulier non poterit cum illa contrahere matrimonium ». - Diaz autem seu rectius Salzedo in *Pract. crimin. Bernardi Diaz*, cap. 81, not. A, v. l., quamvis de sola excommunicatione loquatur, at certe idem de impedimento intelligere censendus est, cum rationem assignet: « Ex illius capitis principio colliges quod de matrimonio contrahendo inter raptorem et raptam loquitur, posteaque poenas subicit contra transgressores imponendas ».

^{c)} Coninck, *disp. 31, dub. 4, i. f.*, id habet ut probabile.

Ad incurrendum, requiritur ut mulier rapiatur de loco ad locum,

causa matrimonii,

muliere invita.

communiter Sanchez¹; et Salmant.² cum Bonacina, Gutierrez, Veracruz, Dicastillo, Gabriele, etc. Quia concilium tantum de viro raptore mentionem facit. — Nec etiam incurritur, si fiat raptus, consentiente femina, licet ejus parentes vel tutores repugnent. Quod Busenbaum probabile putat; et est commune cum Sanchez³, Palao⁴, Concina⁵ et Holzmann⁶; ac Salmant.⁷ cum Coninck, Aversa, Perez, Dicastillo^{d)}, etc. Quia aliter, licet incurran- tur quidem poenae raptoribus impositae, non contrahitur tamen impedimentum: quod concilium indixit tantum favore mulierum, ne coactae nubant.

Nota hic quod ex Tridentino (ut supra), ultra impedimentum, raptor et omnes auxiliium ad hoc praebentes, incurrun- t communicationem ipso jure. — Alias vero poenas ibi indictas, ut dotationis mulie- ris^{e)}, infamiae, incapacitatis ad dignitates et amissionis gradus, non nisi post sententiam incurrun- t; ut Sanchez⁸; et Salmant.⁹ cum Palao, Dicastillo et Perez.

Quaeritur 1°. *An in hujusmodi casu etiam sponsalia sint nulla, sicut matrimo- nium?*

¹ Lib. 7, disp. 13, n. 16. — ² Tr. 9, cap. 12, n. 155. — *Bonac.*, qu. 4, punct. 18, n. 7. — *Gutier.*, de Matr., cap. 86, num. 23. — *Veracr.*, Specul., Append. de imp. raptus, v. *Respondetur quod*. — *Dicast.*, disp. 7, dub. 58, n. 672. — *Gabr. a S. Vinc.*, disp. 6, qu. 16, n. 167. — ³ Loc. cit. n. 13. — ⁴ Tr. 28, disp. 4, punct. 2, § 2, n. 12. — ⁵ Diss. 3, cap. 2, § 11, n. 3. — ⁶ De Matr., n. 638. v. *Dicitur 1*. — ⁷ Tr. 9, cap. 12, n. 151. — *Coninck*, disp. 31, dub. 4, i. f. — *Aversa*, qu. 12, sect. 3, v. *Ad incurrendum*. — *Perez*, disp. 38, sect. 4, n. 5. — ⁸ Lib. 7, disp. 13, n. 1. — ⁹ Loc. cit., n. 150. — *Palao*, tr. 28, disp. 4, punct. 2, § 2, n. 10. — *Dicast.*, disp. 7, dub. 58, n. 676, 678 et seq. — *Perez*, disp. 38, sect. 3, n. 3 et 4. — ¹⁰ Loc. cit., n. 17. — ¹¹ Loc. cit.,

^{d)} Dicastillus, *loc. cit.*, n. 662, concordat loquens de femina consentiente, sed *in scitis* parentibus; de *remuentibus* vero parentibus utramque sententiam refert, *num. 664 et n. 665*; quamnam autem ex istis amplectatur non dicit.

^{e)} De dotatione mulieris Sanchez et Perez distinctionem afferunt, ut scilicet requiratur sententia judicis, « quatenus imponitur (sunt verba Sanchezii) per id decretum, et dos arbitrio judicis taxanda venit ». Sed « si ex raptu pullularet raptae damnum, id in foro conscientiae, nulla judicis expectata sententia, instar aliorum damnorum quae injuste inferuntur, resarciendum esse dubitat nemo ».

^{f)} Basilius Pontius, *lib. 7, cap. 69, n. 5 et 6*, id non habet, quidquid dicant Salmant.

Affirmant Sanchez¹⁰; et Salmant.¹¹ cum Bonacina, Basilio^{f)}, Aversa, Dicastillo, etc. Quia (ut dicunt) sponsalia etiam libertatem expetunt sicut matrimonia: lex autem poenalis rite extenditur ubi eadem militat ratio. — Sed probabilius contradicunt La- croix¹²; Holzmann¹³ cum Perez, Pichler, Wiestner, Krimer et aliis. Ratio, quia spon- salia minorem libertatem requirunt quam matrimonium, eo quod ipsa semper reman- ent rescindibilia: ergo non currit in eis eadem ratio quae currit in matrimonio, quod nunquam rescindi potest.

1108. — Quaeritur 2°. *An, si quis rapiat feminam quam jam desponsaverat de fu- turo poenas concilii incurrat?*

Negant Lessius et Henriquez, apud Sal- mant.¹⁴, qui probabilem putant, *ex cap. pe- null. de raptor.*, ubi: *Cum ibi raptus di- catur admitti, ubi nihil ante de nuptiis agitur*. — Ex quo refert Henriquez^{a)} apud Sanchez¹⁵, validum esse matrimonium, sive volens sive nolens sponsa abducatur.

Affirmant verius tamen Sanchez¹⁶, Pa- laus¹⁷, Concina¹⁸; Escobar¹⁹ cum Sa^{b)}, Hurtado, Manuele^{b)}, Cornejo, Candido^{c)} et Leandro; ac Salmant.²⁰ cum Aversa,

n. 154. — *Bonac.*, qu. 4, punct. 18, n. 10, v. f. — *Aversa*, qu. 12, sect. 3, v. *Dirimitque*. — *Dicast.*, loc. cit., n. 682. — ¹² Lib. 6, part. 3, n. 54. — ¹³ De Matr., n. 271. — *Perez*, disp. 38, sect. 4, n. 8. — *Pichler*, lib. 4, tit. 1, n. 122. — *Wiestner*, Instit. canon., lib. 5, tit. 17, art. 1, n. 15. — *Kri- mer*, in 4 decretal., qu. 1, n. 129 et seqq. — *Lessius*, lib. 4, cap. 3, n. 70, v. f. — *Henriq.*, lib. 12, cap. 14, n. 4 et 5. — ¹⁴ Tr. 9, cap. 12, n. 153. — ¹⁵ Lib. 7, disp. 13, n. 15. — ¹⁶ Loc. cit. — ¹⁷ Tr. 28, disp. 4, punct. 2, § 2, num. 14. — ¹⁸ Dissert. 3, cap. 2, § 11, n. 4. — ¹⁹ Lib. 27, n. 585 et 586. — *Gasp. Hurtad.*, disp. 23, diff. 3, n. 13. — *Cornejo*, disp. 7, dub. 38, qu. 4. — *Leand.*, disp. 22, qu. 4. — ²⁰ Tr. 9, cap. 12, n. 153. — *Aversa*, qu. 12, sect. 3, v. *Ad incurrendum*.

^{a)} Henriquez id plane innuit, *loc. cit.*, n. 5, quamvis de sola dotandi obliga- tione loquatur; eadem enim est ratio de ceteris poenis Tridentini, et ipse Henriquez dicit: « Hic non censetur raptor ».

^{b)} Sa, v. *Matrimonium*, n. 9, satis insi- nuat hanc opinionem, negando scilicet esse impedimentum, « si ... de nuptiis tractaverat, et consentiens abducitur, ut ducatur ». Ergo secus esse videtur si abducatur renuens. — Manuel Rodriguez, *Sum., part. 1, cap. 230, num. 4*, a contrario idem significat, dicendo valere matrimonium in provinciis in quibus Tridentinum non fuit receptum.

^{c)} Candidus, *disquis. 28, art. 14, dub. 2*, v. *Dico 6o*, non loquitur de hoc casu et male citatur ab Escobar, ex Leandro tamen.

Probabi- lius raptus non dirimit sponsalia.

Si quis rapiat suam sponsam, juxta quos- dam non incurrit poe- nas.

Verius incurrit.

Quomodo revalidan- dum si fuit nullum ob defectum consensus.

Dicastillo et Gutierrez^{d)}. Id enim clare exprimitur in eodem textu mox citato, ubi, post verba relata, statim subditur: *Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum; et prius eam desponsaverit quam cognoverit, licet parentes reclamarent*.

Unde recte ex eo concludit Sanchez nullum esse matrimonium, si femina in- vita abducatur; secus, si volens, etsi invi- tis parentibus: et in principio textus non ideo dicitur raptus non intercedere, quia sponsalia praecesserint, sed quia mulier consentiens rapta fuit.

DUBIUM III.

Quomodo Matrimonium invalidum sit revalidandum.

1109. *Quomodo revalidandum matrimonium, si fuit nullum ob consensum fictum vel metu extortum. Quomodo, si ob impedimentum occultum.* — 1110. *Qu. 1. An in matrimonio nullo ob impedimentum occultum revalidando, iterum requiratur assistentia parocho et testium.* — 1111. *Qu. 2. Quomodo et quando impedimentum censeatur occultum.* — 1112. *Qu. 3. An sit revalidandum matrimonium coram paroco et testibus, si ipsi tempore matrimonii contracti erant conscii impedimenti.* — 1113. *Qu. 4. An, qui fide contraxit matrimonium teneatur ex justitia illud revalidare per verum consensum.* — 1114. *Qu. 5. An, si quis fide vel ex metu contraxit, debeat alterum conjugem certiorare de matrimonii nullitate.* — 1115. *Qu. 6. An, si matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, oporteat ut uterque fiat conscius de nullitate.* — 1116. *Quid in casu urgentis necessitatis.* — 1117. *Qu. 7. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus a parte inscia impedimenti.*

1109. — « Resp. I°. Si fuit invalidum pro- pter consensum fictum vel metu extor- tum, sive ex una sive ex utraque parte, potest revalidari per quodcumque si- gnum veri et novi consensus; quia, si altera tantum pars fide contraxit, con- sensus unius partis habitualiter perman- sit: ergo accedente alterius consensu revalidatur. — Sanchez¹, Coninck², Na- varrus, Filiucci, Bonacina, etc.

« Unde resolves: 1°. Si metus vel defectus consensus fuerit alterius tantum partis, curandum est ut ea saltem novum et liberum con- sensum eliciat, et externis signis prodatur. Alteri autem parti non opus est declarari, praestari novum consensum ad va- lorem matrimonii. — Sanchez^{a)}, Coninck, Bonacina^{a)}. Vide Macratium³.

« 2°. Si uterque fide vel coacte consen- serit, necesse est ut uterque consensum renovet et verbis exprimat. Quia, cum

Dicast., disp. 7, dub. 58, n. 675. — *Sanch.*, lib. 7, disp. 13, num. 15. — ¹ Lib. 2, disp. 32, num. 9. — ² Disp. 24, dub. 10, a num. 89. — *Navar.*, Man. cap. 22, num. 51, i. f. — *Fil.*, tr. 10, part. 1, cap. 3, num. 84 et 85. — *Bonac.*,

^{d)} Gutierrez, *cap. 86, n. 22*, licet alle- getur a Salmant. non hoc dicit, saltem expli- cite. Refert enim tantum opinionem Sanchezii juxta quam incurrun- tur poenae si sponsa no-

« utriusque consensus plane nullus fuerit, aequae necesse est renovare et declarare ac si factum nunquam fuisset. — Macra- tius⁴.

« Resp. II°. Si invalidum fuit propter impedimentum consanguinitatis, v. gr., vel aliud simile occultum dirimens: tunc, eo per dispensationem vel aliter sublato, atque ita personis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque con- sensus, signo externo expressus; et qui- dem, ut probabilius docet Sanchez⁵, ab- solutus et independens ab antiquo. — Ratio, quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cum non caderet in legi- timam materiam.

« Unde resolves: Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti vel dubitetur an sciat: illa suaviter inducenda est ad novum con- sensum absolute praestandum, dicendo, v. gr. *Si mihi non nupsisses, nonne*

qu. 2, punct. 9, n. 1, 3 et 4. — *Coninck*, loc. cit., n. 87 et 98. — ³ De Matr., disp. 7, sect. 15, v. *Dicendum 2o*. — ⁴ Loc. cit., v. *Quartum dubium*. — ⁵ Lib. 2, disp. 36, num. 5.

lens rapitur, neque de hac opinione iudicium profert.

1109. — ^{a)} Sanchez *loc. cit.*, n. 10 et 11; et Bonacina, *loc. cit.*, n. 2, concordant utique,

Quomodo si ob impe- dimentum occultum.